

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Anders W. Berthelsen

HUNDERUP MUNKEBJERG BOGEN

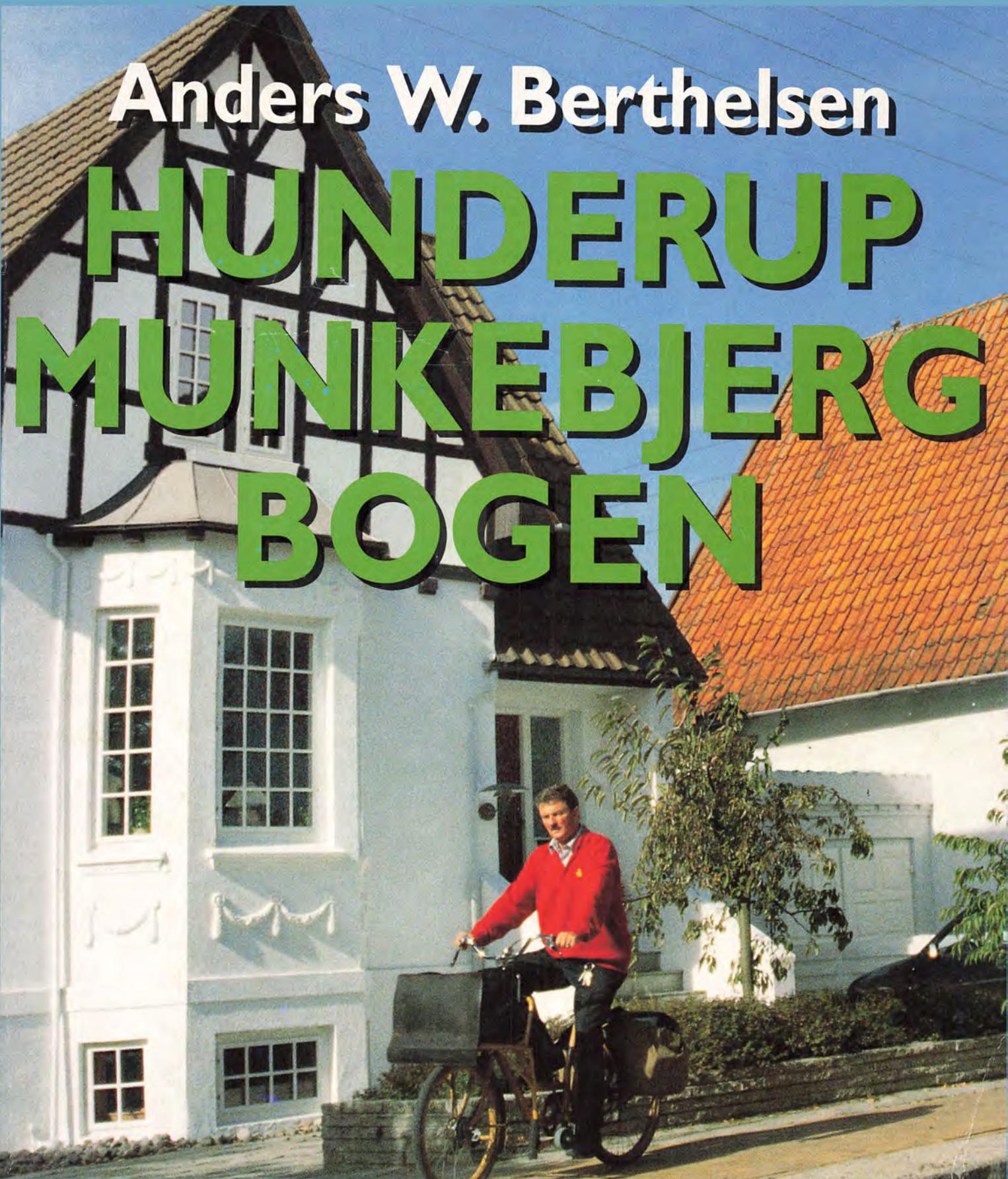

Af samme forfatter:

Speedway for sjov eller forretning
(Aschehoug 1982)
Den røde idræt (Utopia Bogforlag 1983)
Frispark (Aschehoug 1983)
Festival (m. Niels Nyholm, Skarv 1986)
Grønland i rødt og hvidt (Brage 1991)
Skibhusbogen (Skulkenborg 1993)
Bolbrobogen (Skulkenborg 1994)
Dalum-Hjallese bogen
(Skulkenborg 1996)

Hunderup Munkebjerg bogen

Af Anders W. Berthelsen

Forlaget Skulkenborg, Odense 1997

Anders W. Berthelsen:
HUNDERUP MUNKEBJERG BOGEN
Udgivet af Forlaget Skulkenborg
(87-88475)
Tryk: Specialtrykkeriet, Odense
Repro: Wide Screen, Odense
Fotocopyright, hvor ingen anden
er nævnt: AWB.
Ekspedition: Forlaget Skulkenborg
Kirsebærgrenen 151
5220 Odense SØ
ISBN 87-88475-158
Odense 1997

Indholdsfortegnelse

Kvarterernes by....7
Mit hus er mit slot....9
Hunderups forvandling....11
Munkebjerg - det næstbedste....20
Vandrerhjem blandt villaer....23
Fra 87 indbyggere til 16.000....25
De drog mod syd....26
Sejle op ad åen - til paradiset....29
Odense "bestak" Hunderup....31
Herskab og tjenestefolk....32
Guldkysten på Langelinie....36
Fabrikskonger og deres slotte....40
Magt og hygge....43
Skuespillernes gade....47
Apotekeren fandt et vikingeskib....48
Dødsulykke rystede Hunderup....49
På sporet....50
Zoo begyndte på Læssøegade....53
Da Munkebjerg var langt ude....54
Fra den stråtækte....60
Udsigt til stjernerne....63
Studenterhuens kvarter....64
Børn i det rette selskab....67
Guldbryllupskvarterer....67
Borgerlige partisaner....68
Amanda blev født i Hunderup....73
Grin med borgermusikken....74
Tvinds vugge på Hunderupvej....77
Statsministeren fra Bergsvej....79
I det folkelige hjørne....80
De grå korridorer....82
Storbyens oaser....86
Sidegadernes kirker....88
Klassefodbold....91
Den sidste købmand....94
Fabriksfri zone....96
Politisk er alt ved det gamle....98
Gadenavne i Hunderupkvarteret....101
Gadenavne i Munkebjergkvarteret....102
Skriftlige kilder....104

Kvarterernes by

Alle større byer er som kludetæpper. Sat sammen af kvarterer. Fine og fattige, nye og gamle, smukke og grimme.

Oprindelig havde byerne blot fire forstadskvarterer. Deraf betegnelsen kvarter, der sprogligt er dannet af en kvart, en fjerdedel. Nord, syd, øst og vest.

"Brokvartererne" var storbyernes første forstæder, bebyggelsen uden for de fire byporte. Nørrebro, Sønderbro, Østerbro og Vesterbro.

Samme mønster gælder i Odense. Dog havde byen seks porte, før industrien gav den vokseværk: Nørreport, Vindegades Port, Vesterport, Munkemølle Port, Møllebro Port og Sankt Jørgens Port.

Byporte værnede byerne og deres næringsliv mod fremmed indtrængen. Portene var indtil 1851 nærmest en toldgrænse, idet varer udefra blev pålagt en såkaldt konsumtionsafgift. Nu fløjtede fabrikkerne en ny epoke i gang. Med friere bevægelighed for varer og arbejdskraft.

Byerne boomede og sprængte portene. I Odense blev de nådesløst revet ned straks efter toldændringen i 1851. Uden for portene var de første forstæder allerede på vej. På kort fra 1830'rne ses ***Nørreports Forstad*** (senere Nørrebro), ***Vesterports Forstad*** (det nuværende Vesterbro), ***Møllebros Forstad*** (den nuværende Frederiksgade) og mod øst ***Sankt Jørgens Forstad*** (Sankt Jørgens Gade). Byen holdt sig foreløbig nord for åen.

I den sidste halvdel af 1800-tallet blev Odense forvandlet fra en handels- og håndværkerby til en fabriksby. Skorstenene osede på tobaksfabrikker, konservesfabrikker, klædefabrikker, jernstøberier, bryggerier, på glasværket, sukkerkogeriet osv.

Folk fra landet søgte til byen. Og søgte bolig. Sydbredden af Odense Å blev bebygget - fra Allegade til Frederiksgade. Dels med sammenbyggede arbejderhuse, dels med villaer. Vesterbro voksede.

Tre sogne, Sankt Knud, Sankt Hans og Vor Frue, var for lidt til at huse de horder af arbejdssøgende, der i første halvdel af 1900-tallet invaderede Odense. Byen indledte en serie af indlemmelser, først og fremmest af de tre bysognes tilstødende landsogne.

Sankt Knuds Landsogn (***Bolbro***

Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret strækker sig som et tæppe af villaer syd for Odense Centrum. Kun i Munkebjergkvarteret har villaerne fået etageejendomme som naboer. *Foto ca. 1970.*

og ***Hunderup)*** blev slugt i 1901. Det "røde" Sankt Hans Landsogn (***Skibhuskvarteret*** og ***Åløkke***) tog Odense modvilligt til sig i 1932. Det tyndt befolkede Vor Frue Landsogn blev en del af Odense i 1936; her opstod efter Anden Verdenskrig to typiske arbejderforstæder med karreer og boligblokke, ***Korsløkke*** og ***Vollsmose***. Bygrænsen rykkede langt bort fra de gamle porte.

Industrialiseringen skabte en klassedeling, der blev ekstra tydelig i Odense, fordi de sociale klasser også delte sig geografisk. Arbejderboliger blev lagt på billige kvadratmeter nord, vest og øst for byen. Borgerskabet fik hus og have syd for byen - helst i Hunderup, landsbyen, der blev til et mondænt villakvarter med Odenses højeste grundpriser.

Også middelklassen fik mønt på lommen og mod på livet i egen villa, og flere bare marker i Odenses opland blev i 1930'rne og 40'rne forvandlet til villakvarterer, først og fremmest ***Munkebjerg***, naboen til Hunderup.

Op gennem 1950'erne og 60'erne blev fjernere landsbyer genfødt som sovebyer og efterhånden smeltet sammen med Odense: ***Tarup, Paarup, Snestrup, Næsby, Søhus, Stige, Seden, Bullerup, Sanderum, Bellinge, Stenløse/ Sankt Klemens, Dyrup*** og ***Hjallese*** samt ***Dalum***, der på grund af sin papirfabrik længe havde været en satellitforstad.

Odense med forstæder blev til et stort sammenhængende byområde, kaldet Stor-Odense. Med faldende indbyggertal og stigende sociale udgifter i selve byen. Og med stigende indbyggertal og voksende kasseoverskud i de rige forstæder. En udvikling, som førte til den største indlemmelse i Odenses historie. Under kommunalreformen i 1970 blev 11 kommuner lagt sammen med Odense.

I 1970'erne og 80'erne blev også det sydøstlige opland forvandlet til

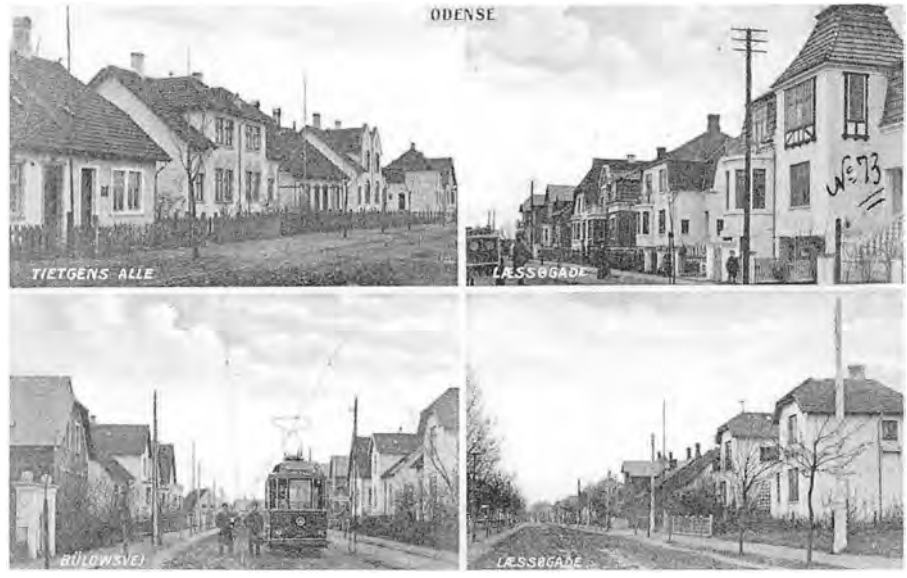

Hunderupkvarteret på postkort.

villakvarterer som ***Tornbjerg*** og ***Holluf Pile***, omend det kniber med en fællesbetegnelse for det uhomogene Odense SØ med dominerende indkøbscentre og skjulte klyngebebyggelser.

Snart 200.000 i Odense

Og Odense vokser stadig. Med en takt, så indbyggertallet om føje år vil passere 200.000. Ved århundredets start boede ca. 40.000 i byen. Flere af fortidens landsbyer bliver fremtidens forstæder.

Men homogen bliver Odense næppe. Der er klare skel mellem byens kvarterer, hvad enten skellene skyldes en å eller en bæk, en gammel sognegrænse, en jernbane, en skoledistriktsgrænse, en social sammensætning eller et arkitektonisk særpræg. Ingen odenseaner er i tvivl: Der er forskel på folk. Og på Vollsmose i øst, Skibhuskvarteret i nord, Bolbro i vest og Hunderup i syd.

Nogle kvarterer har et stærkt indre liv, nærmest som en landsby; de dyrker kvarters-identiteten i deres eget foreningsliv og køber ind i kvarterets butikker. De plejer de stedlige rødder i lokalhistoriske foreninger og arkiver, og de kæmper for blå stednavneskilte på indfaldsvejene og for bevarelsen af de gamle stednavne i postadresserne.

Andre kvarterer mangler fixpunkter, samlingssteder, fælles oplevelser, fælles historie - eller en fælles bog.

"Du fremmer de tendenser, som har skabt borgerkrigen i Jugoslavien," sagde en kommunal embedsmand om den bogserie, der hermed foreligger i fire bind om de odenseanske bykvarterer.

Underforstået: Når man opildner regionernes selvbevidsthed, ægger man til kamp mod centralmagten. Eller til kamp mellem regionerne.

Jeg har nu svært ved at forestille mig Dalums parcellister gribe til våben mod Tarups ditto. Kvartersforskellene i Odense er hverken etniske eller religiøse.

Men de er der. Heldigvis. Uden dem var Odense (endnu mere) anonym og fremmedgørende.

Mit hus er mit slot

My house is my castle, siger englænderne. Mit hus er mit slot. Citatet tillægges John Manningham, som skrev de bevingede ord i sin dagbog i 1602.

Havde han været odenseaner og levet 300 år senere, havde han kunnet følge byggeriet af næsten 3.000 små "slotte", villaer af enhver afskygning, i Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret.

De to kvarterers historie er 1900-tallets historie. Tidsalderen, da danskeren valgte - og fik råd til - at bo i villa. Hunderupkvarteret blev et arkitektonisk monument over industrialismens guldalder i Odense. Munkebjergkvarteret over middelklassens velstand.

Da middelklassen af funktionærer og håndværkere samt den bedst lønnede del af arbejderklassen fik råd til at købe egen bolig, slog de sig ned i de såkaldte "havebyer", datidens betegnelse for de engelsk-inspirerede villakvarterer, hvor hver villa fik plads til egen have.

Nogle af Odenses første "havebyer" var Fruens Bøge Haveby (ved Dalumvej), Astrup Haveby (ved Kochsgade), A. P. Møllers Haveby (ved Skibhusvej), Dæhnfeldts Haveby (ved Rugårdsvej) og Bolbro Haveby (ved Møllemarksvej). De fleste villaer i "havebyerne" er bygget 1900-1940.

Fra omkring 1930, da "haveby"-betegnelsen var ved at blive erstattet af begrebet "villakvarter", blev markerne øst for Hjallesevej beplantet med murermestervillaer, og navnet Munkebjergkvarteret vandt efterhånden indpas.

Nogle realiserede drømmen om et slot mere bogstaveligt end andre. Grosserer og konsul G. Christgau havde tennisbane og havebassin ved kæmpevillaen på Hunderupvej 220. Drømmen sluttede dog brat, da han blev myrdet under krigen. Foto 1938.

Villakvartererne ligger som en ring omkring det indre Odense og giver byen dens provinsielle skær. Forskere i byudvikling kalder villaforstæderne for en slags "anti-urbanisering". Folk flyttede til forstæderne, hvor de forenede bylivets og landlivets fordele. De lavede nyttehaver og holdt nyttige husdyr på de grønne parceller.

"Den tredje form"

Villaforstæderne kaldes "den tredje form", fordi de hverken er land eller by. Den engelske byplanteoretiker Ebenezer Howard beskrev i 1898 tanken om at forene byens og landets kvaliteter i de såkaldte havebyer. Hans tanker blev i en vis udstrækning realiseret - også i Odense.

Science fiction-forfatteren H. G. Wells forudså i 1901 udviklingen:

"Argumenterne for, at byen efterhånden breder sig over et stort område og får mange karakteristika, der nu hører landet til, såsom grønne områder og den friske luft, implicerer samtidig, at landet får mange af byens kvaliteter. Den gamle antitese land og by vil fuldstændig forsvinde; det bliver udelukkende et spørgsmål om mere eller mindre befolket." (*Anticipations*).

H. G. Wells fik delvis ret, da biler, tv og massekultur udviskede de gamle grænser mellem landkultur og bykultur.

Uden om ringen af villakvarterer har mange storbyer fået endnu en ring, som er klart bymæssig. Ringen af højhusforstæder. I Odense er ringen dog knækket. Da først betonforstaden Vollsmose var opført, dalede lysten til at kopiere den slags byggeri.

Ved jorden at blive. Det tjente familien Danmark og dens murermestre bedst.

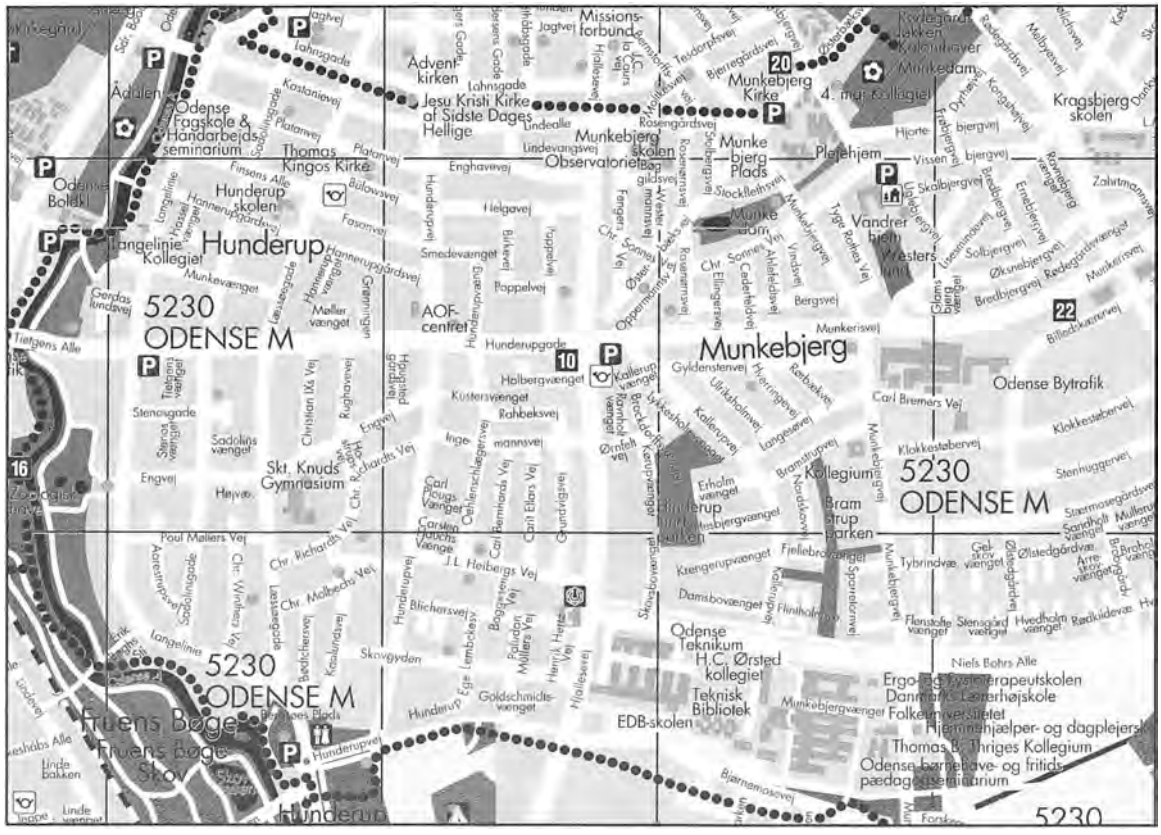
Hunderup
5230
ODENSE M
Munkebjerg
5230
ODENSE M
5230
ODENSE M
Frues Bøge
Frues Bøge Skov
Hunderup
Odense Fagskole & Håndarbejdsseminarium
Thomas Kingos Kirke
Hunderup skolen
Tangelinie Kollegiet
Skt. Knuds Gymnasium
AOF-centret
Advent-kirken
Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige
Missions-forbundet
Munkebjerg Kirke
Munkebjerg skolen
Observatoriet
Munkebjerg Plads
Plejehjem
Vandrer hjem Vesters Lund
4. mgf. Kollegiet
Kragsbjergskolen
Munkedam
Odense Bytrafik
Kollegium
Bramstrup parken
Odense Teknikum
H.C. Ørsted kollegiet
Teknisk Bibliotek
EDB-skolen
Ergo- og fysioterapeutskolen
Danmarks Lærerhøjskole
Folkeuniversitetet
Hjemmehjælper- og dagplejerskolen
Thomas B. Thriges Kollegium
Odense børnehave- og fritidspædagogseminarium
Hjallesevej
Munkebjergvænget
Niels Bohrs Allé
Bjørnemosevej
Tesdorpsvej
Rødegårdsvej
Kastanievej
Lindeallé
Rosengårdsvej
Jagtvej
Lahnsgade
Enghavevej
Helgavej
Pappelvej
Hunderupgårdsvej
Hunderupvænget
Halbergvænget
Kollerup Vænge
Kystervænget
Rahbeksvej
Engvej
Højvæ.
Poul Møllers Vej
Chr. Richardts Vej
Chr. Molbechs Vej
J.L. Heibergs Vej
Carl Ellers Vej
Carl Plougs Vænget
Carsten Hauchs Vænge
Blichersvej
Skovgyden
Hunderupvej
Goldschmidts-vænget
Skovbrynet
Damsbovænget
Krengerupvænget
Fjellebrovænget
Flinthólmvej
Gyldenstenvej
Ulrikaholmvej
Kallerupvej
Langesøvej
Bramstrupvej
Erholm vænget
Nordskovvej
Munkebjergvej
Carl Bremers Vej
Klokkestøbervej
Stenhuggervej
Stormosegårdsvej
Sandhøj vænget
Mullerup vænget
Tybrindvæ.
Ølstedgårdvæ.
Arre-bro vænget
Gelskov vænget
Flensstofte vænget
Stenagård vænget
Hvedholm vænget
Rødkildevæ.
Brohol vænget
Bergsvej
Munkerisvej
Billedskærervej
Sollibjergvej
Bredbjergvej
Rødegårdsvænget
Øksnebjergvej
Skolebjergvej
Vissenbjergvej
Ravnsbjergvej
Ernebjergvej
Zahrtmannsvej
Fuglebjergvej
Lindevangsvej
Rosengårdsvej
Stockfletsvej
Munkedamsvej
Tryggo Reuters Vej
Chr. Ellingsens Vej
Chr. Sonnes Vej
Oppermannsvej
Rosenmunsvej
Sølbergvænget
Hjorte-bjergvej
Fuglebjergvej
Dyrehavevej
Kongsbjergvej
Malbyvej
Ålbækvej
Ålbækvænget
Ålbækvej
Ålbækvænget
Ålbækvej
Ålbækvænget

Hunderups forvandling

Hunderupvej ca. 1900. *Foto: Carl Brandt (Møntergården).*

Hunderupkvarteret i 1950'erne. I forgrunden Hjallesevej. *Foto: Møntergården.*

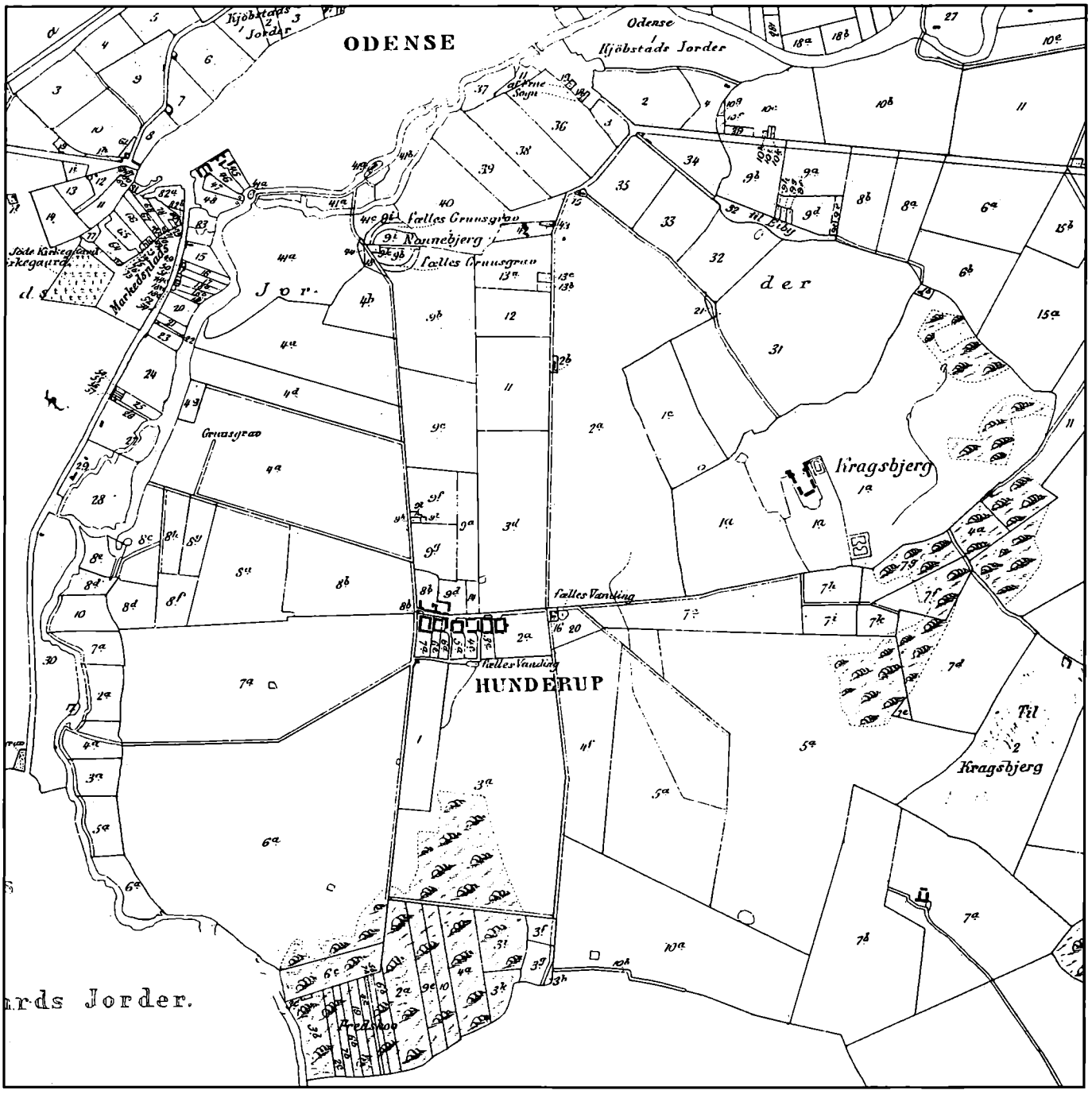

Før branden i 1833 klumpede Hunderups gårde sig sammen langs Hunderupgade (dengang kaldet Hunderup Bygade). Efter branden flyttede flere af dem ud på deres marker. Engvej (dengang kaldet Hunderup Enggyde) havde som nu et knæk på midten. Kortet er fra 1844 og har endnu ikke registreret udflytningen.

"Hunderup er velbygget og en af de rigeste landsbyer i Fyen." Skrev H. C. Andersen i 1828.

Nu er landsbyen væk. Enkelte stuehuse står stadig som anakronistiske levn mellem striberne af villaer. Men landsbylivet ophørte officielt i 1901. Da blev Hunderup og Bolbro, der tilsammen udgjorde Sankt Knuds Landsogn, indlemmet i Odense.

Hunderups indbyggertal var på et halvt århundrede blevet ottedoblet. Fra 245 i 1844 - til 2.029 ved indlemmelsen. Antallet af beboelseshuse var i samme periode steget fra 21 til 426.

Helt fra 1500-tallet havde det stabile og næsten uforanderlige Hunderup bestået af otte gårde. De store begivenheder var ildebrande og jordsalg.

Navnet Hunderup kendes fra 1100-tallet. Dengang var stavemåden Ynøtorp. Det blev senere til Hwnderop, Hwdrop, Hwnderoppe, Hunderope, Hunderoppe, Hundrup og Hunderup. Forleddet er sandsynligvis Huni, et drengenavn. Efterleddet, der findes i masser af danske landsbynavne, er en omskrivning af torp, en udflyttet landsby.

Kong Knud VI forærede i 1100-tallet Hunderup til Dalum Kloster. Ved reformationen, da protestanterne tog magten fra klostrene, blev Hunderup igen kongens ejendom. Næste markante ejerskifte kom i 1765, da alle Hunderups gårdmænd benyttede deres nyvundne ret til at købe deres gårde af kongen.

De otte gårde var næsten lige store. Og dobbelt så store som almindelige bondegårde. Deraf velstanden på H. C. Andersens tid. Hunderupgårdene blev endda betragtet som mønsterbrug. Da Frederik VII's hustru, prinsesse Mariane, ønskede at se en dansk bondegård, besøgte det kongelige par Haugstedgård i Hunderup.

Ud over gårdmændene husede Hunderup en smed og en skolelærer. Smedjen lå lidt nord for det nuværende Smedevænget, som er opkaldt efter den. Ænderne svømmede i et gadekær lige over for smedjen.

En af Hunderups ældste bygninger er Rytterskolen fra 1720'rne. Sidste skoledag var i 1906, da den blev købt af en gartner. Foto fra slutningen af 1800-tallet (Stadsarkivet).

Hunderup i flammer

En ildebrand i 1833 forvandlede Hunderup. Seks gårde, der lænede sig op ad hinanden langs bygaden, den nuværende Hunderupgade, stod i flammer. To blev aldrig genopført. De fire øvrige flyttede bønderne ud på deres marker.

Tilbage af det gamle Hunderup er i dag seks stuehuse og to andre huse:

Hannerupgård, Hannerupgårdsvej 40. Lå oprindelig, hvor Læssøegade og Tietgens Allé i dag skærer hinanden. Den brændte i 1864 og blev flyttet til den nuværende placering.

Abildgård. Nedbrændt 1833. Genopført på Hunderupvej 75.

Bøgegård. Nedbrændt 1833. Genopført på Hunderupvej 125.

Haugstedgård. Også nedbrændt 1833. Genopført på Hunderupvej 130.

Knudsens Gård. Har overlevet brande både i 1833 og 1949. Blev i 1955 ombygget til Motel Odense, Hotel Knudsens Gård, med central beliggenhed, hvor Hovedvej A1 og Hovedvej A9 krydsede hinanden. Knudsen-navnet stammer fra Niels Knudsen, der ejede gården fra 1853 til 1879, og dennes søn, ingeniør Niels Marius Knudsen, der overtog gården i 1919.

Hunderupgård. En nyere gård, der opstod på Hunderupgade 26, da proprietær Jørgen Berg fra 1820'rne skrabede jord sammen fra andre gårde i Hunderup. Udlængerne brændte i 1891.

Rytterskolen, Hunderupvej 140. Oprettet i 1720'rne som en af Frederik IV's 240 såkaldte rytterskoler, hvor almuens børn blev undervist i kristendom og læsning.

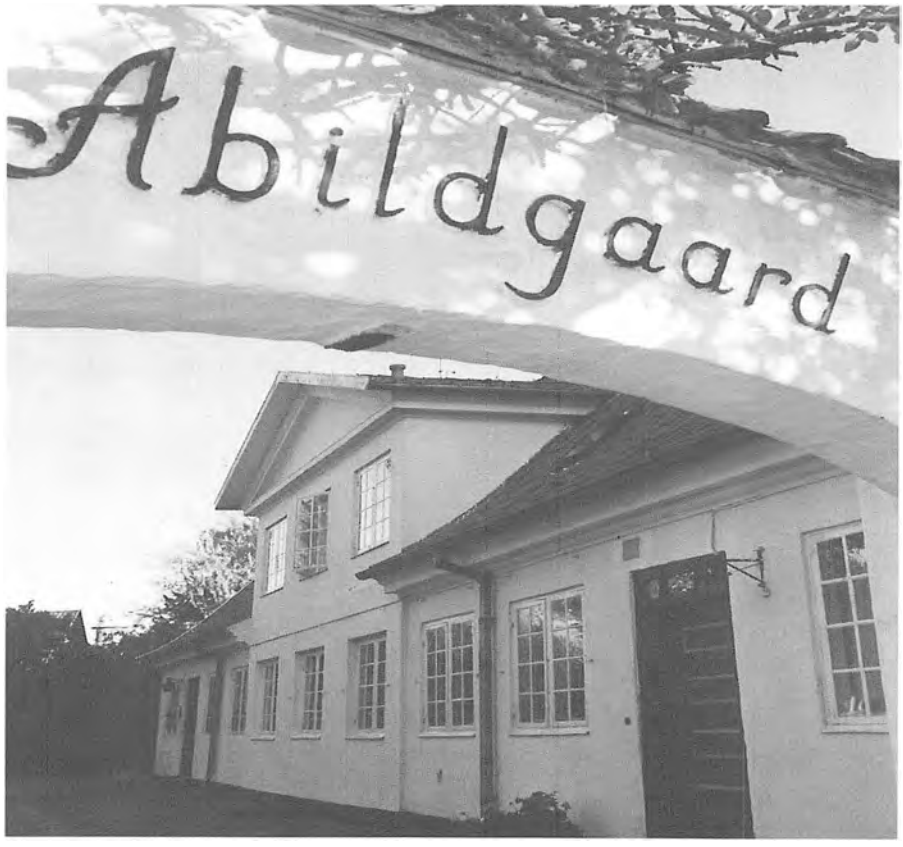

Seks stuehuse har overlevet Hunderups forvandling, bl.a. Abildgård (øverst) og Hunderupgård (nederst). Foto 1997 og 1978.

Ritmesterhuset, Holbergvænget 28, tidligere adresse Hunderupgade 6. Formentlig opkaldt efter ritmester Jacob Benzon. Huset er fra 1820'rne.

Hunderups næste revolution begyndte i 1880'erne og sluttede først 100 år efter. Da var Hunderups øde landsbyjorder blevet til to bykvarterer med knap 10.000 boliger.

Også vejnettet er forvandlet. Indtil 1800-tallet kunne Hunderup nøjes med en bygade, en skovgyde, en engvej, Hunderupvej, Hjallesevej og en vej til Kallerupgårdene.

På nutidens Odensekort er der 70 gade- og vejnavne i Hunderupkvarteret og 90 i Munkebjergkvarteret.

Vand og brød på Hjallesevej

Hjallesevej, den nuværende hovedfærdselsåre fra Odense Centrum mod syd, er ældgammel som landsbyerne Hjalleses og Hunderups livline til Odense.

Før Albanigade blev opfundet, gled Hjallesevej over i Hunderupgade, den nuværende Benediktsgade.

Herfra gik rejsen mod Odense videre ad Frederiksgade, hvor der var byport og passage over åen. Først da Albanibroen blev bygget i 1858, fik hestevognene fra syd en genvej ad Albanigade til Odense Centrum.

Ved Hjallesevej lå kun et vandtårn, et seminarium, ejendommen Godthåb, Albani Mølle og nogle få huse indtil 1890'ernes villabyggeri på vestsiden. Hvert årti skubbede grænsen mellem land og by længere mod syd, indtil Hjallesevejs vestside i 1950'erne var forvandlet til én lang husrække mellem Odense og Hjallese.

Godthåb, den majestætiske bygning med tårn og takket gavl på Hjallesevej 47, rummede fra 1901 til 1983 Sct. Josephs Hospital, skabt af katolikker.

Malersvend Robert Wistrup (født 1896) erindrer den gamle Hjallesevej før bilernes indtog. Han flyttede i 1909 med sine forældre ind i en lejlighed på 3. sal på Hjallesevej 43, ved siden af Sct. Josephs Hospital. "Det var en pragtfuld udsigt, vi havde. Vi kunne fra vore vinduer se helt ud til Munkebo Bakke. På den modsatte side af Hjallesevej var der ingen huse. På hele strækningen fra seminariet og helt ud til Hjallese var der kun et gammelt bindingsværkshus og et lille sprøjtehus. Det var en udkant af landets tredjestørste by, men det føltes næsten som at bo på landet, og så havde vi kun et kvarters gang til byens centrum. Langs markerne på Hjallesevej var der grøfter, og ind mod markerne var der levende hegn."

Indtil slutningen af 1920'rne var Hjallesevej grænsen mellem mark og by. På den østlige side af Hjallesevej stod kun det skæve bindingsværkshus, Munkebjerghuset.

Albani Mølle på Hjallesevej blev i 1923 til Bagermestrenes Brødfabrik. Bageriduften forsvandt i 1990, og der er nu etageejendomme på grunden. Postkort (Møntergården).

Uden om vikingeborg

Hunderupvej har - ligesom Middelfartvej og Nyborgvej - Domkirken som pejlemærke. Men Hunderupvej er langt den ældste af de tre indfaldsveje. Hunderupbønderne brugte den smalle markvej, når de kørte deres korn til Munke Mølle.

Allerede på det første Odensekort fra 1593 er Hunderupvej med. Også dengang drejede den ellers snorlige vej til venstre kort før Odense Å. Den svinger uden om den nu forsvundne vikingeborg på Nonnebakken, hvor Giersings Realskole, Tietgenskolen og Odd Fellow-

Hunderupvej med Domkirken som pejlemærke. Foto 1890'erne (Møntergården).

H. C. Andersen hentede kærnemælk i Hunderup.

logen i dag logerer på vikingernes høj.

Det krævede mod at begive sig ud ad Hunderupvej ved aftenstide. Især hvis man som H. C. Andersen troede på de gamle sagn.

I "Levnedsbogen" skriver han: "Uden for Odense ligger en bakke, som kaldes Nonnebakken, hvor der engang har ligget et kloster. Her brænder lys om natten, sagde man. Hvis jeg nu var ude i den nærliggende landsby, Hunderup, for at hente kærnemælk i en lille spand, og det imidlertid blev aften, før jeg kom hjem, da gik jeg i dødsangst forbi højen og følte mig først rolig, når jeg var over åen, efter som jeg vidste, at ingen trolde eller spøgelser kunne komme over vand."

Fra 1890'erne fik vikingernes land storbypræg. Sammenhængende etageejendomme skød op på den nordligste del af Hunderupvej. Tre ejendomme skiller sig ud. Hunderupvej 34-36-38, bygget i 1902-03. De to er fredede. Førende arkitekter forsynede dem med bindingsværk, karnapper, ornamenter og en stueetage af granit. Resten af Hunderupvej blev til villafolkets land.

Næsten identisk udseende har Læssøegade, der blev skabt i 1890'erne sammen med etagehusene på den nordlig-

Etageejendomme var forbudt i Hunderupkvarteret, men ikke på den nordligste del af Hunderupvej. Billedet viser hjørnet af Hunderupvej og Læssøegade, hvor sporvognen raslede fra 1911 til 1952. Albani Apotek er afløst af Restaurant Carlsens Kvarter. Postkort (Lokalhistorisk Bibliotek, Odense).

ste del. Striber af villaer strakte fra år 1900 Læssøegade længere og længere mod syd.

Den nordvestlige del af Hunderupkvarteret er stort set skabt i årene 1900-1920. Da blev firkanten Langelinie-Jagtvej-Hunderupvej-Hannerupgårdsvej bebygget med striber af villaer. Byplanen i den nordlige del af Hunderupkvarteret har rødder i fortidens markskel. De lå parallelt og vinkelret på hinanden. Derfor blev vejnettet rektangulært.

Etagehuse forbudt

Odense Kommune bestemte i sin byggevedtægt, at der i kvarteret syd for Lahnsgade kun måtte forefindes "villalignende bebyggelse". Intet hus over to etager. Alle huse fritliggende. Højst fire lejligheder pr. hus.

Det smukke kvarter ved å og skov slap for arbejderboliger. Hunderups nybyggere fik lys, luft og plads. Mere end dobbelt så meget plads som indbyggerne i det indre Odense, viste en undersøgelse i 1912.

Hunderupkvarteret dannede sin egen kerne. Nord for landsbykernen. På villavejene midtvejs mellem landsbyen og Odense fik Hunderupkvarteret i 1924 både skole og kirke.

Jordbesidderne ønskede at skabe et odenseansk Hellerup. De ville udstykke store grunde til herskabelige villaer. Men efterspørgslen var for lille. Der var ikke velhavere nok. Mange store grunde blev i stedet udstykket til vænger med flere mindre grunde. Og Hunderupkvarterets sociale sammensætning blev "jævnere" end først planlagt.

En af Hunderupkvarterets største samlede udstykninger skete på Bøgegårdens jorder syd for den nuværende ringvej. Aktieselskabet Bøgegaards Udstykning hyrede arkitekt Anton Rosen til at tegne en bebyggelsesplan, og han skævede til villabyen Frohnau ved Berlin. Frohnau var skabt efter den engelske havebystil med buede villaveje, vænger og grønne "øer", *greens* og *circuses*.

Ikke alle arkitektens ideer blev realiseret, men det sydlige Hunderupkvarter fik sine grønne "øer" på Christian Richardts Vej, på Kaalundsvej og på Bergsøes Plads.

Aktieselskabet reklamerede i 1913 med nye eksklusive byggegrunde, men salget gik trægt. Arkitekten justerede de følgende år sine planer, så slutresultatet blev flere grunde end først planlagt samt en stor variation i grundstørrelser på villavejene, der fra 1923 fik navne efter danske digtere.

Undersøgelser af Hunderupkvarterets sociale sammensætning viser, at kvarteret fik overrepræsentation af de højere sociale lag, selv om også den "brede" del af befolkningen sikrede sig mindre byggegrunde til tofamilieshuse i det kvarter, der fik ry som byens overklassekvarter.

Rig og fattig havde tidligere levet tæt på hinanden i det indre Odense. Fabriksejere boede ofte i et hus eller en lejlighed på selve fabrikken. Men efter 1900 etablerede en lang række fabrikanter, grosserere og direktører sig i villaerne syd for byen. En udvikling, der bekræftes af de kommunale skattelister. 14 af byens 33 største skatteydere boede i 1911 syd for åen, heraf fem på Hunderupvej.

Husene skrumper, jo længere man bevæger sig væk fra ådalen. Middelklassen fik også del i kagen. Selv mindre velstillede familier havde undtagelsesvis held til at slippe ind i lykkelandet ved at kombinere sparsommelighed og lejeindtægt. I villaer med to lejligheder lejede de første sal ud.

Et vellykket kvarter

Odense Bys Historie fra 1926 beskriver det dengang nyfødte villakvarter:

"Ved Jagtvej ophører den høje sammenhængende bebyggelse, og her begynder villakvarteret, der omfatter henved 800 større eller mindre huse. De fleste er jævne og borgerlige, og kun enkelte træder ved deres størrelse eller beliggenhed frem for de øvrige, således Hunderupvej 64 *(det rigtige nummer er 71, forf.)*, opført 1894 til klædefabrikant S. C. Brandt af arkitekt V. Dahlerup, og "Skovløkke" ved Skovgyden, opført i 1918 for grosserer Chr. Dæhnfeldt efter tegning af arkitekt Hjalmar Kjær.

Villabebyggelsen begrænses imod syd af linjen Hunderupgade/Tietgens Allé, men ud ad de gennemgående veje ligger spredt en stor del villaer, endog helt ud til Hunderup Skov. Imod vest begrænses kvarteret af åen, langs hvilken Langelinie strækker sig i en længde af godt og vel to kilometer."

70 år senere skal mængden af Hunderuphuse ganges med tre. De 800 villaer er blevet til 1.802 villaer og 363 rækkehuse.

Hunderupkvarteret blev "et vellykket kvarter", som Odenses stadsingeniør H. V. Rygner udtrykte det på byplanlandsmødet 1944. "Jeg tror også, De selv vil føle glæde ved at se den iver, som alle i kvarteret udfolder for at holde deres hus og have og hegn i så smuk stand som muligt."

Det odenseanske borgerskab forvandlede i årene 1900-1920 den nordvestlige del af Hunderupbøndernes marker til et villakvarter. Senere bredte kvarteret sig mod syd og øst. Kort fra 1904.

Kortet på side 19:
Hunderupkvarteret er rykket syd for Tietgens Allé, og Munkebjergkvarteret breder sig ud over markerne øst for Hjallesevej. Kort 1939.

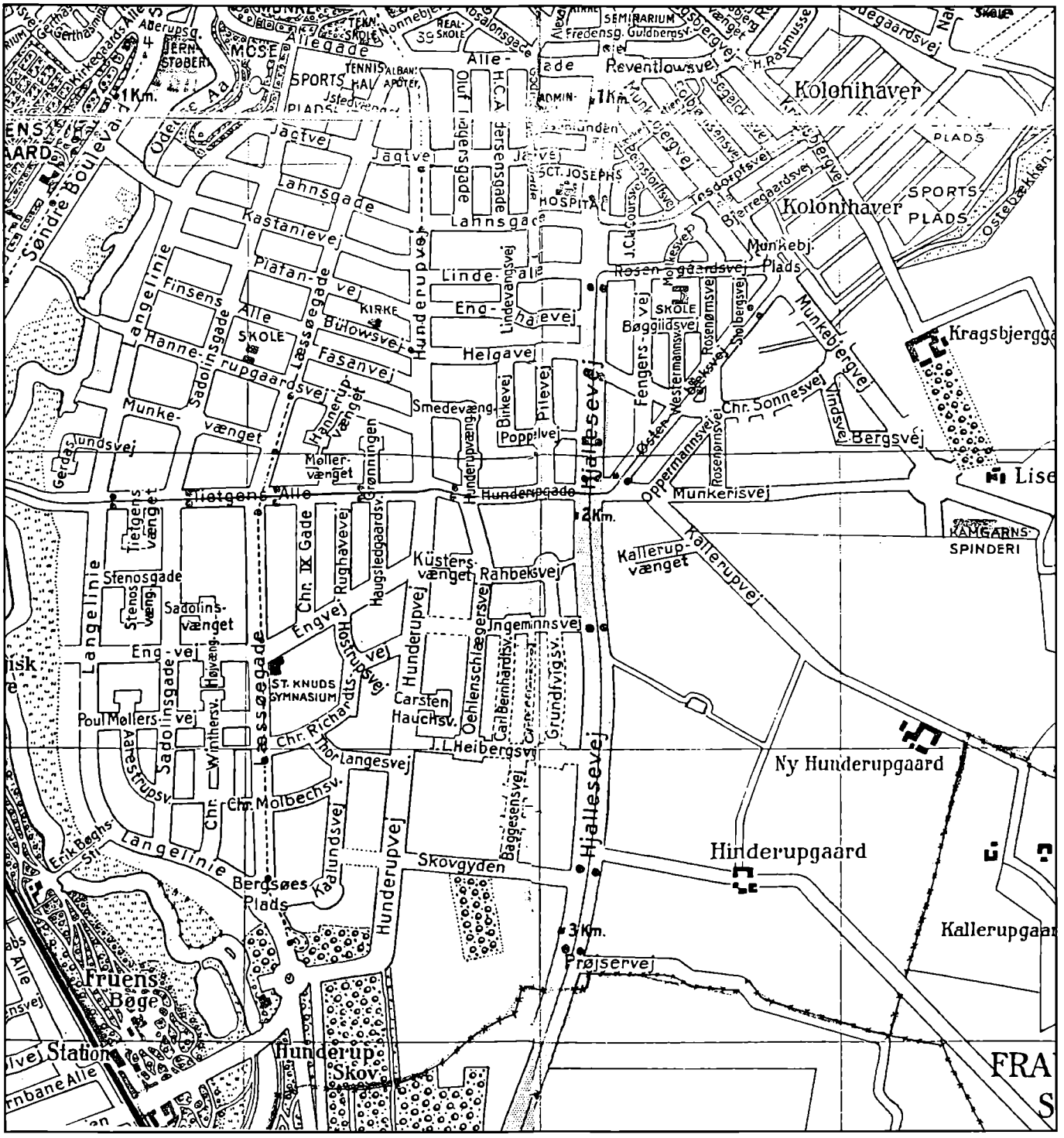
Kolonihaver
Kolonihaver
SPORTS-PLADS
Munkebj. Plads
Kragsbjergga
Munkebjergvej
Bergsvej
Chr. Sonnesvej
Munkerisvej
Oppermannsvej
Kallerupvej
Kallerup-vænget
KAMGARNS-SPINDERI
Ny Hunderupgaard
Hinderupgaard
Kallerupgaar
Hjallesevej
Hunderupgade
Hunderupvej
Langelinie
Sadolinsgade
Lassøegade
Chr. IX Gade
Chr. Richardtsvej
Thor Langesvej
J. L. Heibergsvej
Chr. Molbechsv.
Skovgyden
Bergsøes Plads
Prøjservej
Frueens Bøge
Station
Hunderup Skov
ST. KNUDS GYMNASIUM
Poul Møllersvej
Stenosgade
Sadolinsvænget
Küstersvænget
Rahbekvej
Ingemannsvej
Carsten Hauchsv.
Oehlenschlægersvej
Carl Bernhardtsv.
Grundtvigsv.
Baggesensvej
Kaalundsvej
Erik Bøghs-Sti
Aarestrupsv.
Chr. Winthersv.
Engvej
Rughavevej
Haugstedgaardsv.
Hostrupsvej
Grønningen
Hannerup-vænget
Møller-vænget
Tietgens Alle
Tietgens-vænget
Gerdslundsvej
Munke-vænget
Hanne-rupgaardsvej
Sadolinsgade
Langelinie
Finsens Alle
Platan-vej
Kastanievej
Lahnsgade
Jagtvej
Søndre Boulevard
Aberupsg.
Kirkegaards-Alle
Gerthasminde
Allegade
Alle-gade
Reventlowsvej
Munkebjergvej
Tosdorpfsvej
Bjerregaardsvej
Rosengaardsvej
Molkevej
Linde-alle
Eng-havevej
Helgavej
Fasanvej
Bülowsvej
Lindevangsvej
Birkevej
Pilevej
Poppelvej
Smedevæng
Fengers-vej
Bøggildsvej
Rosenørnsvej
Stolbergsvej
Westermannsvej
Rosenørnsvej
Østervej
Vindsvej
Lise
Ostebækken
Kongevejen
Hegegaardsvej
Nørrebro
Frederiksberg
Guldbergsv.
Fredensg.
SEMINARIUM
REAL-SKOLE
TEKN. SKOLE
SKOLE
KIRKE
SCT. JOSEPHS HOSPITAL
ADMIN.
SPORTS-HAL
TENNIS
ALBAN. APOTEK
MOSE
1 Km.
2 Km.
3 Km.

Munkebjerg - det næstbedste

Kan man ikke få de bedste - og dyreste parceller, dem vest for Hjallesevej, må man tage de næstbedste - og næstdyreste. Dem øst for Hjallesevej. Huspriserne afslører også i dag, at Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret i nævnte rækkefølge er Odenses varmeste villakvarterer.

Hvor Hunderupkvarteret blev undfanget omkring en gammel landsby, voksede Munkebjergkvarteret op på bar mark. Som en efternøler, født i 1930'rne, da Hunderup var ved at være fyldt op. Da steg efterspørgslen på nye villagrunde tæt på Odense Centrum. Markerne øst for Hjallesevej avlede Odenses næste villaby, og marknavnet Munkebjerg blev støvet af på et gammelt kort.

Hvor hastigt forvandlingen skete, stod at læse i Fyns Tidende i 1934: "I løbet af få år har Odense fået en hel ny bydel. Hvor man for 6-7 år siden så markerne brede sig ved Hjallesevej, ligger nu gade ved gade, fuldt bebyggede med pyntelige villahuse, med større ejendomme og forretninger, med en stor og moderne skole. Det er som en hel lille by, der er vokset op, en by med tusinder af indbyggere!

Og år for år vokser Hjallesevejkvarteret, strækkende sig længere mod syd. Fem nye gader er næsten ved at være færdige. Det er Østerbæksvej, en stor færdselsåre, der forbinder Munkebjerg Plads med Hunderupgade og udmunder, hvor det gamle sprøjtehus lå. Videre Fengersvej, Rosenørnsvej, Bøggildsvej samt Stolbergsvej, først ned til og tværs over Østerbæksvej, langs med Ostebækken, til Munkebjergvej. I løbet af 1934 vil endvidere Munkebjergvej blive forlænget fra Munkebjerg Plads og sydpå.

Så stærkt går det med bebyggelsen, at det hidtil har knebet med at skaffe areal nok til efterspørgslen. Men nu står altså snart fem ny gader færdige."

Bemærk at Fyns Tidende kaldte kvarteret for Hjallesevejkvarteret. Munkebjerg-navnet blev ikke givet ved fødslen. Det slog først igennem, efter at skolen var blevet døbt i 1934.

Byggehastværket satte sit præg på arkitekturen i Munkebjergkvarteret. Det blev en anarkistisk blanding af fritliggende seksfamilieshuse, huse med tre familier, med to familier og med én familie. Kommunen stillede ingen krav om hushøjde.

En arkitekt skrev i 1939, at Munkebjergkvarteret havde et noget uroligt gadebillede og skabte en ret utryg

Hjallesevej set fra vandtårnet ca. 1910. Den forreste bygning er Odense Seminarium (i dag Odense Friskole). Øst for vejen græsser køerne. Foto: Herluf Lykke (Stadsarkivet).

situation for husejere, der kunne frygte en skønne dag at se deres lave boliger omgivet af treetages huse.

Senere kom naboer, der både krøb langs jorden på deres rækkehusparceller og steg til himmels i moderne boligblokke. Villaejerne er kommet i mindretal. Munkebjergkvarteret har i dag flere lejeboliger end ejerboliger.

Et bjerg på 18 meter

Munkebjerg-navnet er vanskeligt at spore. På et kort over landsbyen Hunderups jorder fra 1775 genkendes navnet Munchebierg på et markområde.

Da byens klostre i århundreder ejede jord syd for åen, er det indlysende, at der er en sammenhæng mellem navne som Klosterbakken, Nonnebakken (tidligere kaldet Nonnebjergvej), Munke Mølle, Munke Mose, Munkeris og Munkebjergvej.

Munkebjergvej blev døbt i 1927. Odense Vejviser skriver, at den er opkaldt efter "et terræn".

Kravler man på cykel op fra Ostebækkens dyb ved Østerbæksvej, kan man godt opfatte Munkebjerg som et bjerg. Især i modvind.

Af kort med højdekurver fremgår det, at Munkebjergskolen faktisk ligger i en "bjergkæde", der går fra Munkebjerg Plads mod Helgavej. Det højeste punkt er 18 meter over havet. Der er langt til Alperne.

"Skolen fik navn efter et højdedrag på det efterhånden noget tilbyggede terræn," skrev Fyens Stiftstidende, da skolen i 1959 fejrede sit 25 års jubilæum.

Navnet havde hidtil figureret på et lille bindingsværkshus, Munkebjerghuset, på Hjallesevej. Da vejen skulle udvides, blev huset i 1935 flyttet til Rosenørnsvej 30 ved Munkedammen.

Som bykvarter er Munkebjerg ungt. Kun godt et halvt århundrede. Og der er småt med fortidslevn til at give lokalfølelsen historiske vinger. Kvarteret har intet centrum - af synlige fixpunkter kun en skole og en kirke født under urbaniseringen samt et vandrerhjem indrettet i en overlevet gård, Kragsbjerggården alias Rødegården.

Der har ikke ligget landsbyer på Munkebjerg Sogns territorium. Men der har ligget en del spredte gårde: Kragsbjerggården, Munkeris, Kragsminde, Li-

Hjallesevej ca. 1930. Køerne er slagtet. Murermestre opfører fritliggende huse i alle størrelser. På få år udvides Odense med et nyt kvarter, der opkaldes efter det 18 meter høje Munkebjerg. Foto: Herluf Lykke (Stadsarkivet).

sesminde, Margretelund, Kallerupgårde, Ny Hunderupgård og Hinderupgård. Nogle af navnene lever videre på nutidige gadeskilte.

Rødegårdsvej, som i dag ender blindt, var i 1700-tallet det første stykke af landevejen til Svendborg. Andre gamle markveje findes i dag kun som svage levn. En tur på den nordlige cykelsti langs den firesporede Niels Bohrs Allé fører cyklisten gennem en række tætstående træer, som er rester af Kallerupgårdenes allé. Af stuehuse står kun Kragsbjerggården og Hinderupgård tilbage.

Hinderupgård, der er nabo til H. C. Ørsted Kollegiet på Niels Bohrs Allé, lå oprindelig ved nordsiden af Hunderup Bygade (den nuværende Hunderupgade). Gården brændte omkring 1802 og flyttede derefter til sin nuværende placering. Frøfirmaet Dæhnfeldt købte Hinderupgård i 1910 og drev den som forsøgsgartneri sammen med Kallerupgård og Ny Hunderupgård. I 1970'erne var Hinderupgård studenterhus og rocksynagoge. I dag rummer den boliganvisning for studerende.

Munkebjerghuset stod i vejen, da markerne blev tilsået med et nyt bykvarter. Ejeren af de udstykkede marker, ingeniør N. M. Knudsen, flyttede i 1935 huset fra Hjallesevej til Rosenørnsvej. *Foto: Møntergården.*

Munkebjerg skulle have heddet Helligånds Sogn

Om der groede en særlig kvartersbevidsthed i det unge Munkebjerg Sogn, oprettet i 1953? Herom skrev den lokale præst Jens Møller i 1978:

"Om mange af de nye tilflyttere gennem årene også véd sig boende i Munkebjerg Sogn og fornemmer noget ved det, som de første, er det ikke let at udtale sig om. Imidlertid tror jeg, at det var en lykkelig ting, at "Munkebjerggruppen" i Thomas Kingos Sogns menighedsråd fik gennemtrumfet, at det nye sogns navn blev, som det blev.

Man havde tænkt sig fra begyndelsen at kalde sognet Helligånds Sogn. Jeg tror, det er godt at knytte noget nyt til noget, der i forvejen kendes og bruges. I dette tilfælde har det fremmet sognebevidstheden, at Munkebjerg-distriktet i Odense og Munkebjerg Sogn er nogenlunde sammenfaldende."

Alligevel er Munkebjerg-navnet aldrig slået helt igennem. Det ses af telefonbogen. Kun kirken, skolen, skolens hal og en frisørsalon bruger navnet!

Munkebjerghuset på sin ny adresse, Rosenørnsvej 30. *Foto 1997.*

Vandrerhjem blandt villaer

27.000 turister overnatter hvert år på Odense Vandrerhjem for enden af Kragsbjergvej.

Et smukt billighotel med bindingsværk midt mellem Munkebjergs villaer. Og med en lang og broget historie bag sig.

Først hed den Rødegård. Heraf gadenavnet Rødegårdsvej. Så hed den Kragsbjerggården. Heraf navnet Kragsbjergvej.

Det første navn skyldtes en talefejl. Gården lå i en skovrydning og blev kaldt Ryddegård. Det blev forvansket til Rødegård.

Det andet navn skyldtes en galant ægtemand, som i 1700-tallet ville fetere sin kone, der hed Karen Krag.

Ægtemanden var apotekeren og tobaksdyrkeren Johan Christoffer von Westen, som ejede gården fra 1746 til 1764. Sønnen Peter von Westen overtog den efter ham.

En anden markant ejer, politikeren Christian Henrik Hansen, byggede i 1830'rne Kragsbjerggårdens nuværende stuehus. Hansen var kendt som en højtråbende kritiker af datidens autoriteter.

Han fik øgenavnet Vej-Hansen, fordi han bl.a. skældte vejvæsenet ud for den elendige vejstandard. Hans facon var populær i den brede befolkning, men bragte ham i miskredit hos mange politiske kolleger.

Vej-Hansen var i 1849-1852 medlem af Folketinget, valgt i Verningekredsen. Han tilhørte bondevennerne, der bekæmpede de fine embedsmænd og deres privilegier.

Fra 1846 til 1850 var han også medlem af Odense Byråd, dengang kaldet Borgerrepræsentationen. De øvrige medlemmer krævede ham i 1849 smidt ud, dog uden held. Året efter forlod han selv Borgerrepræsentationen på grund af lommesmerter.

C. H. Hansen var en optimistisk forretningsmand. På Kragsbjerggården oprettede han tobaksfabrik og hørspinderi. Efter at have solgt gården drev han et bryggeri i Odense, og han opførte en dragonkaserne i Vindegade.

Fejlslagne gårdspekulationer ruinerede Vej-Hansen, og han endte sine dage i 1868 som en fattig mand.

Også Rasmus Rasmussen, der ejede Kragsbjerggården fra 1861 til 1870, var politiker, dog i mindre målestok. Han havde været sognerådsformand i Birkende.

Rasmus Rasmussen var en bestemt herre. En dag fik han brev fra politimesteren, om at han skulle holde sin hund lænket, da den generede byens befolkning.

Rasmussen skrev tilbage, at han gerne ville lænke hunden, hvis blot politimesteren ville sende en betjent til Kragsbjerg, så han kunne være i fred for byens befolkning.

Ved en anden lejlighed sendte Rasmus Rasmussen en vandvogn til Odense efter vand, fordi hans egen brønd var tør. Politimesteren skrev igen til Kragsbjerggården og forbød Rasmussen at hente vand i Odense. Svaret lød: Såfremt jeg ikke må hente vand i Odense, kører min mælkevogn ikke længere mælk til Odense.

Den egensindige gårdejer fik seks børn. Et af dem, Fred. Rasmussen, født 1868 på Kragsbjerggården, blev en kendt forretningsmand i Odense. Først som cykelhandler og senere som automo-

Kragsbjergvej og Rødegårdsvej er opkaldt efter den samme gård, Kragsbjerggården, der tidligere hed Rødegård. Akvarel 1835.

Den gamle Kragsbjerggård sprang i 1958 ud som vandrerhjem. Foto 1997.

bilforhandler. Fred. Rasmussen avancerede til byens high society og købte i 1908 villa på Langelinie 35.

Odense Kommune købte i 1948 Kragsbjerggården for 103.870 kroner. Arkitekt Knud Lehn Petersen restaurerede den, og i 1958 kunne den gamle Rødegård alias Kragsbjerggården springe ud som Odense Vandrerhjem.

PS: Et lille skrift om Kragsbjerggården hævder, at den russiske zar engang har besøgt gården og dens ejer, Peter von Westen.

Historien er god, men ikke sand. Zar Peter den Store af Rusland besøgte Odense i 1716. Men ikke Kragsbjerggården. Skribenten forveksler Peter von Westen og dennes farfar af samme navn.

Fra 87 indbyggere til 16.000

Hunderupkvarteret
(fra 1924 Thomas Kingos Sogn)

1787:	87
1801:	186
1840:	282
1860:	421
1880:	941
1901:	2.029
1925:	6.300
1930:	8.893
1935:	11.256
1940:	13.208
1945:	14.382
1950:	14.760
1955:	10.773
1960:	11.397
1965:	10.527
1970:	9.392
1976:	8.253
1981:	7.824
1986:	7.874
1991:	7.969
1995:	8.149
1997:	8.282

Det store fald fra 1950 til 1955 skyldes, at Munkebjerg Sogn blev udskilt i 1953.

Munkebjerg Sogn

1955:	8.155
1960:	9.550
1965:	9.718
1970:	10.636
1976:	9.341
1981:	8.550
1986:	8.069
1991:	7.960
1995:	8.025
1997:	8.028

Kilde: Danmarks Statistik m.fl.

Et skilt på Rødegårdsvej viser, hvor bygrænsen gik i 1477. *Foto 1997.*

De drog mod syd

Allerede omkring år 1800 tog odenseanerne sydpå, når de holdt fri. Dog sjældent længere end til Hunderup.

Den franske filosof Rousseaus romantiske ideer om naturens uskyld og dens gavnlige virkning på den menneskelige moral slog også igennem i Odense, hvor det blev populært at søge væk fra byen i fritiden. Transportmulighederne var begrænsede, men de civiliserede bynære naturområder på hver sin side af Odense Å, Hunderup Skov og Fruens Bøge tilfredsstillede odenseanernes udlængsel.

Om Fruens Bøge skrev Fyens Stiftstidende i 1802: "I nærheden af Odense findes nu en ny promenade af den skønneste slags - i den såkaldte Fruens Bøge Skov, der tilhører stamherren til Christiansdal *(nu Dalum Kloster, forf.)*, Hr. Kammerjunker Jakob Benzon, som her ved de heldigste anlæg og indretninger har samlet og forhøjet naturens yndigheder, til uudsigelig glæde for dens beundrere."

"Næppe forlader nogen dette skønne sted, som udsigten til Hunderup-Skoven på hin side af åen gør endnu interessantere, uden følelse."

Samtidig begyndte de første arrangementer med musik og dans i Fruens Bøge og Hunderup Skov. I en notits i Stiftstidende i 1801 skrev en teltholder, at han "førstkommende søndag agter at opslå nogle telte i Hunnerup Kohave ned imod åen". "Enhver af honnet stand og alle byens borgere opvartes efter behag."

Lignende avisnotitser stod at læse de følgende år om opvartning med spise og drikke og musik og dans på fjællegulv i "Hunderup Koehauge". I 1827 begyndte en skytteforening at øve sig på skydningen i Hunderup Skov, og en værtshusholder fik lov til at slå øltelt op om søndagen.

En konditor åbnede i 1847 forlystelsesstedet "Fiona" på Hunderupvej.

H. C. Andersen i skoven

H. C. Andersen skrev i 1828 om turen fra Odense til Hunderup Skov og Fruens Bøge: "Tæt ved bakken - Nonnebakken - holder vogne om søndagen, der fører folk til skoven, et slags Charlottenlund-Tour i det små. Vejen går gennem Hunderup, hvis bønder vistnok er de rigeste i Fyen. I skoven har man musik og et telt med forfriskninger. Byens folk tager herud, og der gøres sædvanlig en lille udflugt til Christiansdal Skov, der også kaldes Fruens Bøge, hvor jeg som dreng hoppede om og samlede jordbær på et græsstrå. En blind mand spillede på violin i skoven, og fra byen kom de fornemme folk sejlende op ad åen i en båd, hvorfra der hang et stort rødt flag."

Teltet med forfriskninger stod - ifølge Dalum Sogns Historie - hvor Restaurant Skoven nu ligger.

Fruens Bøge og det borgerlige selskabsliv, som i 1800-tallet udfoldede sig i skoven, beskrives nærmere i Dalum-Hjallese Bogen (1996) og skal derfor ikke udpensles her.

Fruens Bøge Skov tilhørte Kristiandal (Dalum Kloster) indtil 1875, da Odense Kommune købte skoven og dens bygninger for 53.000 kroner. To år senere blev kommunegrænsen mellem Odense og Dalum flyttet nogle hundrede meter mod vest. Fra Odense Å til Odense-

"Fiona" på Hunderupvej fik i 1880'erne nyt stuehus med tårn. *Foto 1902.*

Svendborg-jernbanen, der var åbnet i 1876.

Da jernbanen var ny, blev den - nøjagtig som Thomas B. Thriges Gade i dag - betragtet som en skamfering. Den skar det hidtil sammenhængende skov- og naturområde over i to:

"Bygningen af banen førte til en ganske urimelig ødelæggelse af et stykke ægte natur, der i umindelige tider havde udgjort en fin helhed af Odense Å, Fruens Bøge, Hunderupskoven og Sejrskov," hedder det i Dalum Sogns Historie (1965).

Miljøet måtte også dengang vige for "fremskridtet", de buldrende transportmidler.

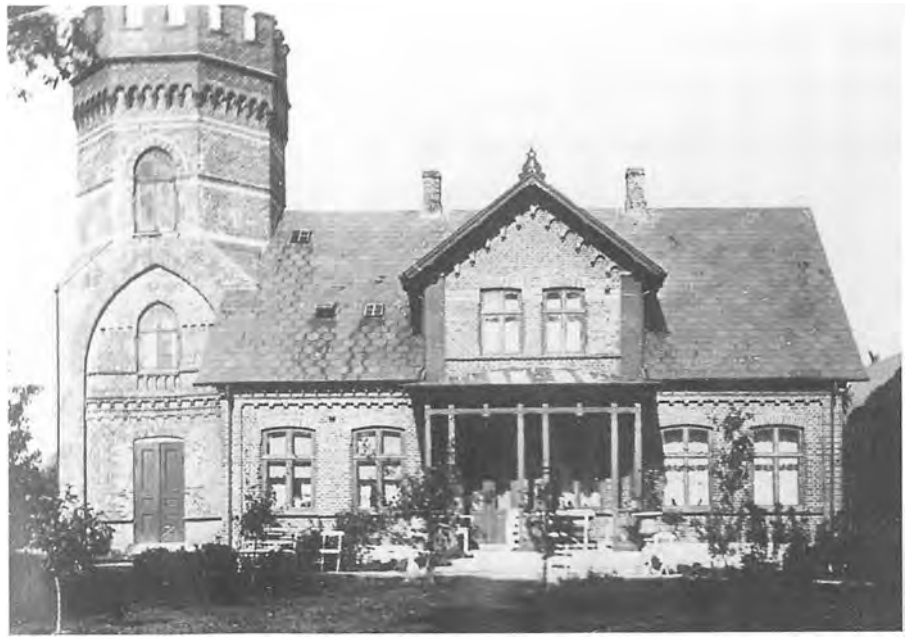

Siden de lystige dage som forlystelsessted har Hunderupvej 120 haft et omtumlet liv. Tårnhuset blev til benzin- og taxaforretning og senere revet ned. Foto: Møntergården.

Carlsen og Carlslund

Et værtshuskvarter har man aldrig kunnet kalde Hunderup. Men mange tørstende sjæle har gennem tiderne begivet sig *gennem* Hunderup på vej til de mange traktørsteder, som opstod i Fruens Bøge Skov: Carlslund, Sorgenfri, Skovlyst, Røde Hus. I dag er kun øl- og æggekage-restauranten Carlslund i live.

Går turen den modsatte vej - fra Hunderupkvarteret og ind mod byen - frister lokal og eksotisk humle på Restaurant Carlsens Kvarter på hjørnet af Hunderupvej og Læssøegade.

Den populære pub, som ikke har noget spisekort, men derimod et vel-assorteret drikkekort, åbnede i 1972 i et tidligere apotek. Restauratør Henning Carlsen, der fandt på navnet, lod sig inspirere af en radioserie, der hed Carlsens Kvarter.

På den knap tre kilometer lange strækning mellem Carlsen og Carlslund må kroppens væskedepoter klare sig selv. Hunderup går ikke på dødsruten.

Bager slog brød op

Hunderup har til gengæld haft fine forlystelseshaver.

Konditor Carl Bang slog i 1847 et stort brød op. De mange odenseanere, som valfarter til Hunderup Skov, bliver tørstige allerede på halvvejen, tænkte han og købte lystejendommen "Bagatellen" lidt nord for de gamle Hunderupgårde.

Her skabte han et forlystelses-etablissement med konditori, kulørte lamper, sommerteater, cirkus og karrusel samt koncerter med Dragonregimentets musikkorps.

Forlystelseshaven, som han døbte Fiona, blev dog aldrig nogen stor-slået succes. Teaterbygningen brændte i 1852. Fiona skiftede de følgende år ejer nogle gange, indtil proprietær Christian Sørensen købte det i 1880'erne og byggede et nyt stuehus med tårn.

Navnet Fiona levede dog videre som betegnelse for det nye tårnhus. Og fra 1920 til 1967 som navn på en benzin-station med taxaforretning og bilværksted.

Siden har multinational benzin, et forsikringsselskab og en fagforening på skift haft butikker og kontorer i den tidligere forlystelseshave.

Tivoli

I 1949 fik Hunderupkvarteret imidlertid et nyt forlystelsessted, omend af noget større dimensioner.

Zoologisk Have åbnede en tivolipark, som med gynger, karruseller blomsterpark og levende underholdning skulle være en kopi af Tivoli i København.

Fynboer i søndagstøjet på besøg i Tivoli i 1960'erne. Tivoli åbnede i 1949 som en del af Odense Zoo, men blev i 1962 en selvstændig forlystelsespark.
Foto: Møntergården.

En træbro over Odense Å forbandt Zoo på vestbredden med Tivoli på østbredden.

Tivoliparken blev i 1962 udskilt under navnet Fyns Tivoli og træbroen lukket og senere fjernet.

Fyns Tivoli fik derefter hovedindgang via en ny betonbro fra Søndre Boulevard. Fra Langelinie var der fortsat "bagindgang".

Hunderupborgerne klagede ofte over støjen fra radiobiler og karruseller og græd mest tørre tårer, da Tivoli lukkede i 1993.

Forlystelseshaven pralede ellers lige indtil lukningen med gigantiske besøgstal, der placerede haven som Fyns største turistattraktion. Tivolis private ejer talte selv gæsterne. Odense Zoo rykkede i 1997 ind på den gamle Tivoli-grund og gav her dyrene tiltrængt bevægelsesfrihed.

Folkeligheden forsvandt i det fine Hunderup, som den dag i dag er værtshusfri zone.

Restaurant Skoven, bygget 1936/1937 i Hunderups allersydligste hjørne, hører ikke til værtshus-kategorien, men reklamerer med eksotisk atmosfære, udsigt til Odense Å og Skovsøen samt elegante selskabslokaler. Hunderup holder stilen.

Sejle op ad åen - til paradiset

Olé olé olé, synger fodboldpublikummet fantasiløst i dag. Hvis ikke de håner modstanderne med rene injurier.

Engang havde fodboldfesten på tribunerne en venligere tone. Når danskerne triumferede i Parken, sang publikum:

Sejle op ad åen,
sejle ned ad igen,
det var vel nok en dejlig sang,
den må vi ha' endnu en gang.

Banal lyrik, men egnet til at skabe en stemning af sammenhold og fællesskab på den billige langside, når verset blev sunget i kor, og tilskuerne vuggede i takt. Oceanisk velvære.

Det er en folkelig vrøvlevise, formentlig kommet "af sig selv" og brugt til fester og til fodbold, men nu ved at dø ud.

Den oprindelige tekst og melodi stammer fra Odense. Det er Odense Å, der sejles på.

At sejle op ad åen er en gammel Odense-tradition, sat i system i 1883, da båden Kvik første gang dampede mod Fruens Bøge. Få år efter fik den følgeskab af bådene Pilen, Odin og St. Alban.

På varme sommersøndage sejlede 3.000-4.000 mennesker til Fruens Bøge, der for odenseanere var paradisets have. Her gik borgerne til bal, herrerne med høj hat og hvide handsker, damerne med fejende lange kjoler og med sjal og parasol. Det var i øvrigt forbudt at danse uden handsker ved ballerne i Fruens Bøge.

Småfolk drak øl og spillede kegler på de mere ydmyge traktørsteder, som der på den tid var mange af i Fruens Bøge.

Udflugtsfeberen til Fruens Bøge var emnet for årets sommerrevy på Odense Sommertheater i 1895. Revyen hed "Fra Flakhaven til Fruens Bøge". Her fik

Den første udflugtsbåd "sejlede op ad åen" i 1883. Sejladsen var indstillet fra 1919 til 1932. Billedet viser en båd ved Kastaniebroen, der blev bygget i 1908.
Postkort (Lokalhistorisk Bibliotek).

Skovtur til Fruens Bøge kort efter år 1900. Til højre fabrikant Thomas B. Thrige.
Foto: Niels Jacobsen (Stadsarkivet).

visen "Sejle op ad åen" verdenspremiere.

Odense Sommertheaters dirigent, Emilius Wilhelmi, komponerede musikken, og en lokal rimsmed, Laurits Steffen Pedersen, hvis talent var omdiskuteret, stod fadder til teksten, som ifølge et nodeblad fra 1895 lød således:

Sejle op ad åen, en dejlig sommerdag,
hvilken lyst på engens kyst,
nikke tusind blomster tyst,
og ved den blinkende vove
langt fra vejenes støv
vinke de skyggende skove
med herlig duft og løv.
Kommer imellem der brud på maskinen
eller vi løber en smule på grund,
har ved forliset en trøst, vi i pinen
vi kan ej drukne, hvor vi føler bund.
Sejle op ad åen, en dejlig sommerdag,
båden glider på den
med sagte stempelslag.

Dans i Fruens Bøge, under grønne træer
en og hver kan danse der
med og uden hjertenskær,
og i den bølgende vrimmel
båret af tonernes lyd
højt i den syvende himmel
man soler sig i fryd.
Valsen den drager,
musikken den fængsler,
polka og hopsa gør sjælene glad.
Hjælp er her også for tørstendes længsler,
limonade, kager og øller fra fad.
Dans i Fruens Bøge under kronernes brus
her kan man sig søge en salig sus og dus.

Sejle hjem ad åen, dejlig måneskinsnat,
glide tyst langs skovens træ'r
skønt belyst af månens skær.
Og på de dampende enge
istemmes frøernes sang
isprængt med græshoppens strenge
en munter sommerens klang.
Båden glider så let gennem vandet,
natten er stille, og himlen er klar.
Ikke en sky varsler regn eller andet,
blæsten ej hindrer en lun passiar.
Sejle hjem ad åen, under stjernernes hær,
vanskeligt kan man finde
en pragt som denne her.

Kong Frederik fik idéen

Teksten er i senere nodeblade ændret hist og her. Og folkets røst barberede den ned til en fest- og fodboldudgave på fire linjer.

Ved et interview med en livgardemusiker i 1990 fremkom en interessant oplysning. Kong Frederik IX skulle være årsag til, at 'Sejle op ad åen' blev fodboldpublikummets slagsang.

Som kronprins dirigerede Frederik livgardens orkester. Under en øvelse legede en af musikerne lidt med melodien til åsangen. Da sagde Frederik: "Det er en dejlig melodi; den synger vi tit, når vi er ude at sejle. Den synes jeg, De skulle spille på fodboldbanen."

Og sådan gik det - muligvis - til, at 'Sejle op ad åen' i over et halvt århundrede forvandlede Københavns Idrætspark til et vuggende sangkor, når de rødhvide fik spillet til at flyde.

Udflugtsbåd sejler under Højbroen, som indtil 1922 var en primitiv træbro. *Postkort (Møntergården).*

Odense "bestak" Hunderup

Det lignede bestikkelse, da Odense i 1901 - efter nogle forudgående småindlemmelser af de nordligste Hunderupjorder - indlemmede resten af Hunderup og de ubeboede Munkebjergmarker.

Mange villaejere var skeptiske. Skatten var nemlig lavere i Sankt Knuds Landsogn, som det spirende villakvarter hørte til. Men Odense Byråd lovede erstatning til Hunderupborgerne.

Efter lidt tovtrækkeri mellem grundejere og byråd blev de to parter enige om teksten:

"Der tilbydes grundejerne, at de hver især enten erholder erstatning efter lov af 17. maj 1873, eller at de inden for et tidsrum af 15 år fra indlemmelsen at regne fritages for at svare højere formue- og lejlighedsskat, end den skatteprocent Sankt Knuds Landsogn har pålignet i 1899, ligesom de i samme tidsrum fritages for kirkeskat."

Det afgjorde sagen. 122 grundejere stemte for indlemmelse. Kun syv stemte imod.

Også *lejerne* i Hunderupkvarteret blev tilbudt skattelettelse, dog kun i 10 år.

Og så blev bygrænsen flyttet. Den havde hidtil gået mellem Lahnsgade og Kastanievej. Nøjagtig hvor postvæsenet i dag skiller Odense C og Odense M.

Hunderup Skov blev i 1901 Odenses ny bygrænse. Nøjagtig hvor postvæsenet i dag skiller Odense M og Odense S.

11.055 kroner og syv øre kostede det Odense at "købe" Hunderup. Så meget fik grundejerne i samlet erstatning. Penge der var godt givet ud. Hunderupborgerne nød ganske vist deres skattelettelse i 15 år, men skæppede siden godt i kommunekassen med deres trækprocenter over det gennemsnitlige.

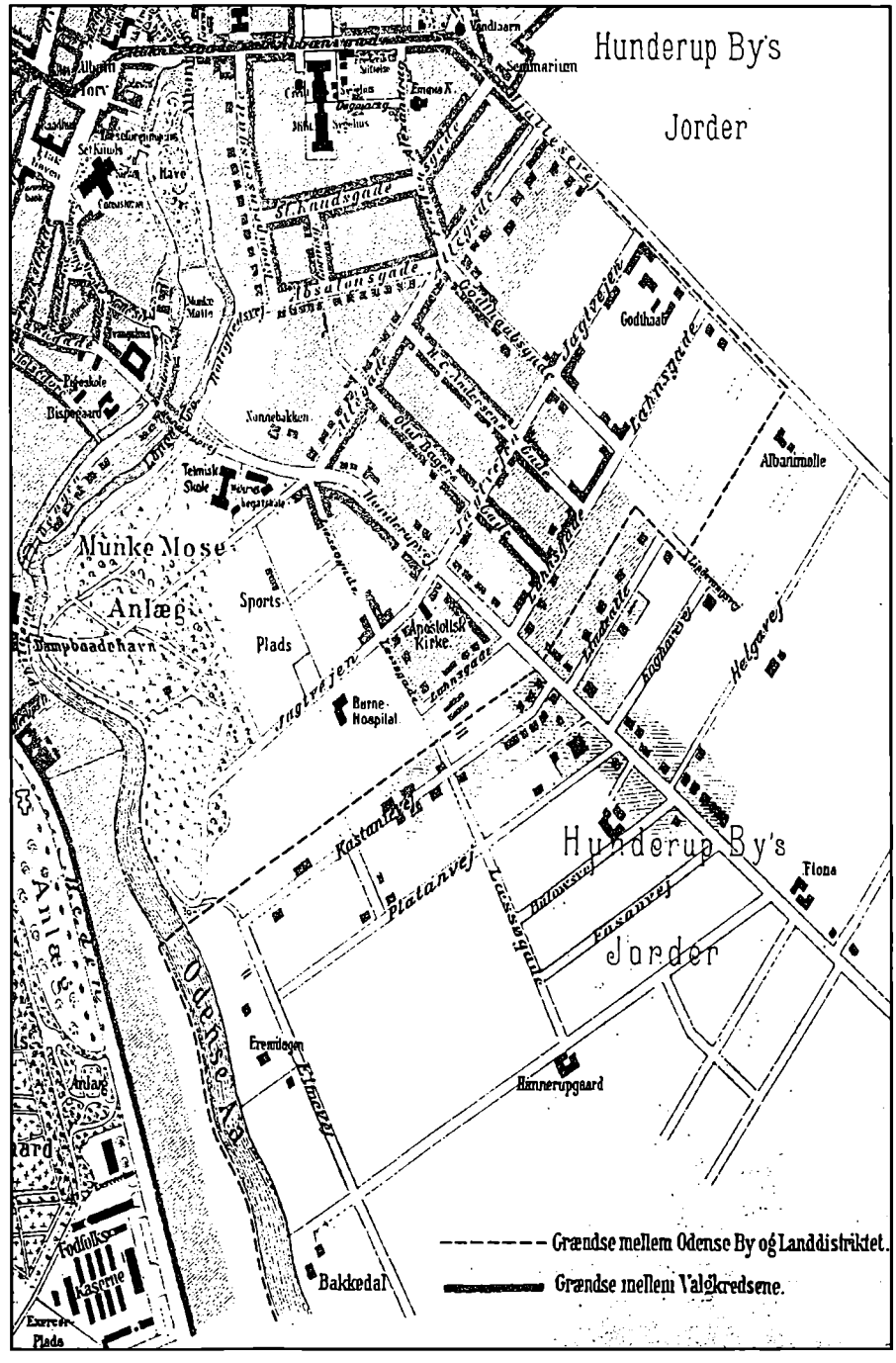

Hunderupkvarteret blev indlemmet i Odense i 1901. Indtil da gik bygrænsen lige nord for Kastanievej (den stiplede linje på kortet). Kort: Odense Vejviser 1901.

Herskab og tjenestefolk

I byens største villa på Hunderupvej 71 holdt fru Oluffa Brandt, enke efter klædefabrikanten, storslåede fester for det odenseanske high society. Billedet er fra et karneval i 1914. *Foto: Otto Nørmark (Møntergården).*

Ikke alle hunderuppere var konsuler og grosserere, konsulinder og grossererfruer. Bag facaden svævede de tjenende ånder, kokkepiger, stuepiger, chauffører.

Hvordan *de* oplevede den klassedelte by, findes yderst sparsomt beskrevet. De jonglerede med gryder, pander, støvsugere og sølvbakker. Og brugte ikke tiden på at skrive erindringer.

"Der herskede i et stort hus i den viktorianske provins en grundig aktivitet, som en lille dreng kunne opleve meget ved," skriver litteraturprofessor Jens Kruuse i sine erindringer (1966). Han blev født i 1908 på Hunderupvej 48-50.

"Mor og de to piger - somme tider plus en barnepige - og gamle Karen var i flyvende fart altid, bilder jeg mig ind. De var i vaskekælderen, de hængte tøj op, de var i strygestue, de pudsede, de kogte, de gjorde rent, de hængte dyner på lange stænger mellem store bukke, de syltede og bagte."

Tjenestepigernes faglige sejre var små. I 1905 fik de lov til at gå til bal i Skovforeningen i Fruens Bøge. "Kvindelige personer i underordnet tjenende stilling have ikke adgang til foreningens sammenkomster," dikterede foreningens love indtil da.

I 1914 fik de officielt afskaffet betegnelsen tjenestepiger og har siden heddet husassistenter. I 1915 tog Fyns Social-Demokrat affære og hængte konsulinde Clemmensen, Læssøegade 79, ud i spalterne for at have tævet sin 17-årige husassistent, Helga Andersen.

"Fruen, der i forhold til den spinkle pige er en ren kæmpe, gik på med knyttede hænder, således at Helgas arme spillede i alle regnbuens farver som følge af slagene," skrev arbejderbevægelsens talerør i Odense.

Og i 1920 gav overenskomsten de tjenende kvinder ret til at blive tiltalt

med "frøken" og efternavn i stedet for som hidtil ved fornavn.

Men forskellen bestod mellem "upstairs and downstairs". Mellem herskab og tjenestefolk. Herskabet var dels embedsmænd, den ny tids bureaukrater. Dels grosserere og fabrikanter, den ny tids pengemænd. Patriarker med buskede overskæg i en kultiveret by, hvor de rigtig fine sagde "kommyne, sikkeltur og sangtimeter".

En uddøende race. Ligesom dens tjenere. Fra 1930'rne smed husassistenter forklædet og skiftede de private borgerhjem ud med industriens bedre lønnede arbejdspladser, og i dag har de færreste familier råd til overenskomstlønnet hushjælp.

Den sidste etatsråd

Odense blev kaldt etatsrådernes by. Etatsråd var en titel, som kongen gav til mænd med magt, oftest embedsmænd og finansmænd. Dem havde Odense mange af i slutningen af 1800-tallet.

Også landets sidst udnævnte etatsråd var odenseaner. Sagfører og kreditforeningsdirektør Emil Kiørboe fik titlen i 1913, da de fine var flyttet til Hunderupkvarteret. Han boede i en villa på Bülowsvej 2.

Kiørboe nåede at nyde sin etatsrådstitel i 12 år, inden han døde i 1925. Han skriver i sine erindringer, at "det er den sidste titel, der er uddelt her i Danmark, thi siden den tid har jo socialister og radikale regeret landet, og de er jo modstandere såvel af titler som af ordner."

En nabo, Ester Marie Lorenzen (født 1910), husker, at gadens børn kaldte herr og fru Kiørboe for "kongen og dronningen".

Slægternes by

Mange af byens førende mænd kom fra slægter, der i århundreder havde sat deres præg på Odense. I "Danske Byer og deres Mænd" (1900) skriver C. C. Clausen:

"Odense er slægternes by frem for nogen i Danmark. Det er i Århus første, højest anden generation man støder på, når man studerer dets mænd; i Odense træffes helt tilbage til middelalderen slægter, som slægtled på slægtled holder sig oppe. Det giver byens liv et egent, fornemt patricierpræg. Århus er et ungt self-made samfund, Odense et gammelt, støttet på arv og tradition. Der er i Århus mere kraft, mere liv, større foretagsomhed, i Odense mere form, større finhed, mere kultur."

"Slægter i et lille samfund skaber endvidere selskabelighed - man har gået i skole sammen, er kommet sammen som børn, er vokset op sammen, har gjort forretninger sammen - og Odense er da også en meget selskabelig by. Dens specielle form for selskabelighed er middagsselskaberne.

Sæsonen varer tre måneder, fra lidt efter jul til henimod påske, og en familie, der vel kommer en del ud, men langt fra er mellem dem, der ivrigst dyrker selskabeligheden, kommer i den tid i et halvhundred middagsselskaber."

Edith Meyer, indehaver af Priorcafeen i Odense 1950-1956, giver en rammende beskrivelse af det gamle Odense: "I den første tredjedel af det 20. århundrede var den meget store klasseforskel fremherskende i hele landet, og i en by som Odense betød det for eksempel, at al social omgang og selskabeligt samvær fandt sted inden for nøje afgrænsede cirkler, hvor man ikke lukkede hvem som helst ind. I Odense, kaldet etatsrådernes by, var det en relativ lille gruppe, flere med mange generationer bag sig og indbyrdes beslægtede, der sad på økonomien, indflydelsen eller, om man vil, magten. De sidste gamle etats- og justitsråder er for længst væk, men deres langstrakte skygger hvilede meget længe over den voksende storby. Dens psykiske rammer smuldrede kun langsomt under indflydelse af den politiske udvikling og teknikkens landvindinger" (1991).

Radikal blandt konservative

Jens Kruuses fader, farmaceuten P. A. Kruuse, Hunderupvej 48-50, varslede aristokratiets fald, da han sagde nej til at blive etatsråd. Derom skriver sønnen:

"Mellem de pæne borgere med de smukke manerer og den trygge orden, mellem etatsråderne, levede den radikale P. A. Kruuse. Det mærkværdige var, at han som en særdeles anset og velstående person og med sin dannelses baggrund og sit hjems type hørte til blandt etatsråderne. Men han var radikal. Vi børn hørte altid med fryd historien om de to gange, da far skulle have været etatsråd og brølede et svovlende nej. Men vi var nu kede af, at man ikke kunne gå med et eller andet mærke, der viste, at man havde sagt nej."

Etatsråd eller ej. Hunderupkvarteret forblev de velhavendes.

Jens Kruuse: "Huset var stygt og storborgerligt. Det lå på hjørnet af Jagtvejen og Hunderupvej. Med det markeredes overgangen til byens fine kvarter. Det var rødt. Der var et spir. Huset var disponeret sådan, at køkkener, entré, spisekammer, wc'er etc. vendte mod syd. De fleste stuer med store vinduer vendte mod nord. Det gjaldt om at se og ses."

"Vort hjem var ligesom en ø i det viktorianske Odense. Det var en fast

verden, og der var fast grund under os. Den faste verden var tiden og byen og det store røde hus. Bag det igen historien og slægten. Over os kunsten og videnskaben. Uden om os soldater, som var blå, regimentsmusik, der spillede uden for oberstens vinduer.

Jo, det var en tryg verden. Jeg gik søndagstur ved fars side. Ud ad Hunderupvej til Fruens Bøge. En lang omvej hjem. På vejen hilste far. Hvert andet eller hvert tredje menneske. Hatten dybt af. Et stort sving ud til siden med den."

Manérerne havde farmaceut Kruuse. Men politisk vendte han sine konservative naboer ryggen. "I og om mine forældres hjem stiftedes Det radikale Venstre i 1905," skriver Jens Kruuse, hvis far også var formand for det radikale dagblad, Fyns Venstreblad.

Nye politiske vinde blæste ind over den konservative højborg i Odense. Også arbejderbevægelsen buldrede. Børge Martin Jeppesen (født 1921) husker: "Man mødte op, når de røde faner kaldte til 1. maj-demonstration, man trådte fast og selvbevidst i stenbroen på vejen gennem byen ud til Fruens Bøge, vel vidende at det gyste i borgerskabet bag de nedrullede gardiner, når man så, hvor mange der var, når man hørte musikken sætte gang i *Internationale* og *Nu dages det brødre...*"

Konsuler

Afdøde chefredaktør på Fyens Stiftstidende, Knud Secher, kom til Odense i 1945. Da var etatsrådernes magt blevet til nostalgi. Han skriver:

"Man taler så ofte om de gode, gamle dage. Kort tid efter min ankomst til Odense var min kone og jeg inviteret til middag i et af byens hjem. Ved bordet faldt samtalen på de endnu mere 'gode, gamle dage', den tid, hvor Odense blev kaldt etatsrådernes by. Nu var etatsråderne erstattet af konsuler. Da én af fruerne svømmede ganske hen i erindringen om den svundne tid og kvidrede et: 'Det var nu en dejlig tid, etatsrådernes!' røg der en fanden i mig unge mand, som jo var ganske ny i disse kredse, og jeg sagde hen over bordet til hende: 'Ja i hvert fald for etatsråderne!'"

Børge Martin Jeppesen, der var opvokset i et arbejderhjem i Skibhuskvarteret, mærkede, at den odenseanske rangorden var intakt, da han avancerede til fuldmægtig hos cigarfirmaet N. Tørring og i 1950'erne besøgte en direktørvilla på Hunderupvej.

En dag kom en tidligere konservativ minister på besøg i et sådant direktørhjem. "Et sus gik gennem det store hus. Han 'fyldte' rummet med sin udstråling, hilste venligt på alle, som han naturligvis kendte i forvejen - med undtagelse af fuldmægtigen hos N. Tørring."

Matador på Grønningen

Birgit Jørgensen (født 1941) var en af Hunderupkvarterets sidste tjenestepiger af den gamle skole. Hun arbejdede i 1960-

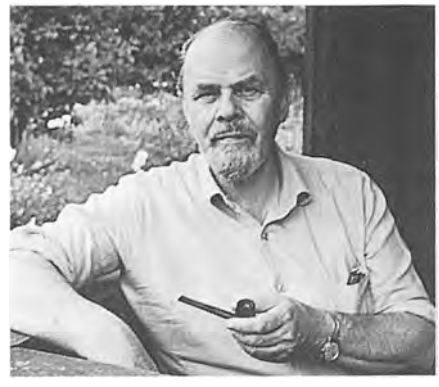

Litteraturprofessor Jens Kruuse har i sin erindringsbog "Min lykkelige barndom" beskrevet opvæksten på Hunderupvej 48-50 (billedet til venstre). "Et stygt storborgerligt hus," som han kaldte det. Foto 1997.

Da Kong Frederik IX i 1955 besøgte Odense, fik han også tid til at slappe af med nogle af byens spidser, der her er samlet hos konsul og vingrosserer Th. Andersen, Helgavej 26 i Hunderupkvarteret. *Foto: Stadsarkivet.*

1961 som kokkepige og stuepige hos kul- og koksgrosserer, konsul Lauritz Andersen og konsulinde Inger Andersen på Grønningen 4.

"Jeg føler mig som et fortidslevn, når jeg tænker tilbage på den tid. Det var ligesom at spille med i Matador. Jeg bar uniform. Lyseblå kjole og hvidt forklæde om formiddagen. Sort kjole og hvidt forklæde om eftermiddagen. Og kappe," beretter Birgit Jørgensen, som i dag er lærer.

"Jeg kom fra landet og var vant til at sige 'du'. En af de første dage blev jeg kaldt ind til konsulinde Andersen, som indskærpede mig, at jeg hverken skulle titulere hende med 'du' eller 'De', men med 'konsulinden'. Til sønnen og datteren skulle jeg sige 'den unge herre' og 'frøkenen'.

Konsulinden havde været på skole i England for at lære at føre hus. Hendes arbejde bestod i at uddelegere pligterne for den faste kokke- og stuepige samt vaskekonen, strygekonen, rengøringskonen, havemanden og chaufføren, der kom efter behov.

Under middagen sad konsulinden med en lille klokke under bordet. Når hun ringede, betød det, at jeg skulle bære maden ind. Jo, det var som Korsbæk i Matador.

Jeg var nok en af de sidste piger, der arbejdede under de forhold. Tjenestepiger af min slags uddøde i 1960'erne."

Guldkysten på Langelinie

Langelinie er Odenses guldkyst. Det dyreste sted at købe hus. Konsuler, advokater, direktører, læger, professorer og ingeniører befolker vestsiden af Langelinie. Nøjagtig som da husene blev bygget.

Ud over villaernes størrelse og pragt består herlighedsværdierne af udsigten til Odense Å og i flere tilfælde af lysthuse og anløbspladser på den private guldkyst, åbredden.

Samhørighed med naturen, her i form af det rindende åvand, er bymenneskets guld. Seneste reklame-påfund i en ejendomsannonce er udsigten til naturlige zebraer. Odense Zoo overtog i 1993 en eng på Langeliniesiden af Odense Å og åbnede her en savanne med afrikanske dyr.

Adressen Langelinie på visitkortet giver højstatus i Odense. Især på åsiden med de ulige husnumre ligger de fashionable fæstninger. I lige husnumre kan også menigmand snuse til parnasset.

Det velklingende vejnavn er ikke det første, der blev tildelt den agurkeformede vej mellem Munke Mose og Hunderup Skov. Oprindelig hed den noget så ordinært som Elmevej. Byrådet besluttede i 1902 at omdøbe strækningen mellem Hannerupgårdsvej og Hunderup Skov til Langelinie. Året efter fik hele vejen det fornemme navn.

Langt de fleste Langelinievillaer er bygget efter år 1900. Kun syv huse var rejst ved århundredskiftet, bl.a. Villa Sommerly, Villa Mosehuset, Villa Bakkedal og Villa Bakkehus.

Ti år senere stod 51 huse på linje. Gadens indbyggertal var vokset til 287. Og villaerne havde fået husnumre.

En af de jordejere, der scorede gevinsten, var proprietær Adolph Küster, Hunderupgården, som udstykkede en halv snes villagrunde. Også den kendte Odense-arkitekt Niels Jacobsen spandt guld på Langelinie. I årene 1901-1910 tegnede han 12 Langelinievillaer. Odense Kommune præmierede i 1912 den ene, Langelinie 23.

Langelinie er Odenses guldkyst, hvor millionærvillaer spejler sig i Odense Å. Foto 1997.

Lykkeland

Agnes Philipsen, født 1895 som datter af direktør I. M. Nielsen, oplevede Langelinie som et lykkeland:

"En dag i året 1904 skete der noget vidunderligt. Far købte en grund på Langelinie, der lå i et kvarter, der senere blev det fineste villakvarter i Odense. Dengang var alt næsten kun marker, hist og her afbrudt af en enkelt villa. Grunden bestod af ukrudt med nogle enkelte kartoffelduske, men det var en sådan lyksalighedsfølelse, der fyldte os, da vi så den, at det næsten ikke var til at bære. Den forreste del af grunden var plan, men så

Vestsiden af Langelinie var forbeholdt de velhavende. Her har grundene privat åbred. På østsiden kunne også "jævne folk" slippe ind i det forjættede land. *Foto: Herluf Lykke ca. 1915 (Stadsarkivet).*

skrånede den stejlt ned mod Odense Å. Hvilke muligheder var der ikke, og arbejdet kom hurtigt i gang. Der skulle laves trapper ned til åen; der skulle graves og plantes træer, buske og planter. Og der skulle bygges."

Også arbejdere slap undtagelsesvis ind i det forjættede land. Hans Rasmussen, smedenes forbundsformand og en ihærdig forkæmper for de besiddelsesløse, boede som ung smed blandt de besiddende på Langelinie.

"Jeg giftede mig med tegnersken Viola Henriksen, hvis forældre var gode trofaste socialdemokrater. Anna og Carl Henriksen arbejdede på Dessaus væverier i Odense. Hele deres liv hørte de til den hårde kerne i arbejderbevægelsen. Skønt væverne vel var nogle af de dårligst lønnede arbejdere, lykkedes det Anna og Carl at erhverve sig grund og hus med to lejligheder på Langelinie 100 - for under 10.000 kroner!" skriver Hans Rasmussen i sin erindringsbog. Væverparret købte huset på Langelinie i 1911. Det var dengang det sidste hus på vejens østside. Den stærke smed og hans kone, der havde plads i en broderiforretning, lejede førstesalen fra 1926 til 1935.

Langelinie Villaby

Også byggeforeningsbølgen skyllede ind over Langelinie, som dog blev udstyret med byggeforeningshuse af en særlig kaliber. Byggeforeningen Langelinie Villaby, stiftet 1911, byggede 25 huse på

strækningen fra Engvej og sydpå. I annoncer fremhævede foreningen, at de ikke skulle have tidligere byggeforeningshuses ensartede præg. Løftet blev holdt. Ikke to huse er ens.

De 25 byggeforeningshuse på det sydlige Langelinie er mellemstore, veludstyrede villaer, der klart adskiller sig fra de ensformige byggeforeningshuse i arbejderkvarterer.

Så spændende er arkitekturen på Langelinie, at en byggeforeningsvilla i 1984 blev genstand for en universitetsopgave. Historikeren Thomas Møller Kristensen analyserede villaen Langelinie 169.

Han betragter den som et monument, der i 1912 skulle fylde den historieløse nutid med "skønhed" og "mening" fra historiens skatkammer. Villaen bærer træk fra både nordiske stavkirker, engelske bindingsværkshuse og franske barokbygninger.

Uønsket frisør

At lykkelandet Langelinie er noget for sig selv, oplevede Solveig Christensen, der var assistent hos en damefrisør på Hunderupvej.

Når fruerne i Hunderupkvarteret ønskede håret sat, kom frisøren ofte hjem til kunden. En søndag var Solveig Christensen taget ud til en grossererfrue på Langelinie. Hun traf sønnen af huset, mens hun stod i hallen og ventede på, at fruen skulle blive klar i påklædningsværelset. Det endte med, at sønnen inviterede damefrisørassistenten ud samme aften. Men Solveig sagde nej tak. Hun havde ingen kjole at tage på, beretter hun i en særpræget selvbiografisk roman.

Grossererfruen meddelte derefter frisørsalonen på Hunderupvej, at Solveig ikke måtte komme hos hende længere. Solveigs arbejdsgiver "lo ad det snobberi", fortæller Solveig, som "ikke kunne se det morsomme i at blive behandlet som et andenrangs menneske, og at det skulle gå ud over hendes arbejde, at hun ikke var fin nok."

Syskole i fem villaer

Der kom dog masser af kvinder udefra til Langelinie. Fine og ufine. For at lære håndarbejde. Odense Fagskole flyttede i 1922 til en patriciervilla på Langelinie 29. Skolens grundlægger, Frøken Nathalie Hansen fra Ørbæk, havde været i Finland og dér set, hvordan de finske *yrkesskoler* kunne lære kvinderne at sy.

En beskæftigelse, der var nedarvet i det danske bondesamfund, men som kvinderne nu måtte på skole for at lære.

Fagskolen svulmede og havde erobret hele fem villaer på Langelinie, da den i 1997 besluttede at flytte til det ombyggede Odense Glasværk i Vesterbrokvarteret.

En flytning, der vakte glæde hos beboerne. De klagede i 1992 til Odense Kommune over fagskolens ekspansion på villavejen. "Langelinie er til boliger, ikke til erhverv," hævdede beboerne. Men kommunens lokalplan gav fagskolen medhold. Når blot huse og haver ikke ændres, må beboerne gerne drive erhverv på deres ejendomme.

Borgerdyder

Sammenhold viser sig, når idyllen er truet. Således mønstrede Hunderupkvarterets mænd modstandsviljen under Anden Verdenskrig, da de forskansede sig i en Langelinievilla. En historie der fortælles på side 68.

Borgerlige grundpiller som hjemmeværn, skyttelav og loger står stærkt blandt kvarterets mænd. Hjemme-

Før Langelinie fik fortove og asfalt. *Postkort ca. 1915 (Møntergården).*

Hunderupborgere spadserer ad Erik Bøghs Sti til Sorgenfribroen over Odense Å. I baggrunden Langelinie. Foto ca. 1920 (Møntergården).

værnets fynske hovedkontor ligger på Hunderupvej 202, og Distrikt Østfyn styres fra Langelinie 36.

Kvinderne på Langelinie har demonstreret en anden borgerlig dyd, den private velgørenhed.

Karla Jensen (1913-1973) skabte nærmest kultursammenstød på Langelinie. Sammen med sin mand købte hun i 1958 villaen Langelinie 20, som hun omdannede til et pensionat for sprittere fra hele landet. Vagabonder besøgte det fine Langelinie for at få et måltid mad eller et bad, før de igen gik på landevejen. Om vinteren blev mange boende i længere perioder. Pengene til sit velgørenhedsarbejde fik Karla Jensen ved at drive en diner-transportable-forretning.

Under navnet Mor Karla blev hun kendt i hele landet, især da Billed Bladet i 1973 bragte en serie med hendes dagbog. Her skrev hun: "Spritternes kår er næsten umenneskelige i det Danmark, som gerne vil vise sit skønne ansigt frem for turisterne. Inde i de pæne parker ligger eller sidder der flere stakler med lasede bukser og snavset hår og skæg. Her sidder de med en skøn lyseblå spritflaske eller en farvestrålende blikdåse, sløve og apatiske."

"Er det et pænt billede på velfærd," spurgte Karla Jensen læserne, kort før hun døde. Hun nåede i 1973 at hilse på både en minister og en dronning. Socialminister Eva Gredal besøgte Mor Karla på Langelinie for at besigtige hendes frivillige arbejde for spritterne. Og som kronen på værket kom hun i audiens hos Dronning Margrethe.

"Jo, jeg græd, og jeg kunne også se tårer i Dronning Margrethes øjne. Det var den største dag i mit liv, og nu ved jeg, at jeg kan dø som et lykkeligt menneske," sagde Mor Karla efter audiensen.

Senere var det søstrene Brogaard, der markerede kvindekønnets styrke på Langelinie.

Ellen og Betty Brogaard levede deres lange frøkenliv sammen på Langelinie 107, som de arvede fra forældrene. Påholdende levevis og et vågent øje til aktiekurserne betød, at de kunne efterlade en kapital på omkring fire millioner kroner. Dem fik lægeforskningen, da damerne døde i 1994 og 1995.

"At besøge søstrene var lidt som at træde ind i en anden verden. De passede propert deres hus og den store have, som lå ved den gamle bagindgang til Tivoli," husker advokat Kjeld Danielsen.

Søstrene, der blev 85 og 89 år, havde også fysisk styrke. Det oplevede en lokal indbrudstyv, der havde udset sig Langelinievillaen. Den ældste Frøken Brogaard greb ham på fersk gerning og gav ham en lussing og en mundtlig lektion om det betimelige i at bryde ind i pæne folks hjem, hvorefter tyven løb ud af villaen og ind i lovens lange arm.

Ro og orden er det guld, som villaejerne betaler for på Langelinie, der også er blevet trafiksaneret, så lastbiler undgår at spolere den naturlige idyl ved "floden".

En af de seneste tilflyttere på den odenseanske guldkyst er administrerende direktør og chefredaktør Hans Dam, Fyens Stiftstidende. "Valget stod mellem Kerteminde og Langelinie. Min kone og jeg har altid drømt om at bo ved vandet."

Fabrikskonger og deres slotte

Tag en cykeltur fra Langelinie ad tværvejene mod øst, til du ender på Rødegårdsvej. For hvert kryds skrumper villaerne ind.

Længst mod vest står de ældste, største og fineste. Ofte arkitekttegnede. Længst mod øst findes de nyeste, mindste og mest ensformige, bygget af murermestre eller typehusfirmaer.

Variationen er enorm. Der er palælignende huse med tilhørende parker, engelsk-inspirerede bindingsværkshuse i flere stokværk, schweizisk-inspirerede sæterhuse, eventyrslotte med gårdsplads. Og der er 1920'rnes murermestervillaer, 30'rnes firkantede funkisvillaer og efterkrigstidens lavloftede typehuse.

Den største af dem alle er *for* stor. Så stor, at ingen har råd til at bo der. Villa Brandt er blevet kontorhus.

Villa Brandt har navn efter sin første beboer, Søren Chr. Brandt, ejer af Brandts Klædefabrik.

Som et monument over sig selv og sin magt i Odense rejste han - med arkitekten Jens Vilhelm Dahlerups og håndværkeres hjælp - en fæstning på Hunderupvej 71. En kvadratisk borg med fire hjørnetårne på en kunstig høj, omgivet af en mindre park.

Den kendte arkitekt Dahlerup havde tidligere tegnet Det Kongelige Teater, Statens Museum for Kunst, Carlsberg Bryggerierne, Glyptoteket og Hotel d'Angleterre.

I 1894-1895 bevægede han sig uden for hovedstaden for at kreere et hus til sin kusine, Oluffa, og hendes mand, Søren Chr. Brandt. Resultatet blev Odenses mægtigste villa.

Villa Brandt var centrum for et odenseansk societyliv med store middagsselskaber for byens prominente borgere.

Efter Søren Chr. Brandts død i 1905 styrede færøskfødte Oluffa det imponerende hus på 872 kvadratmeter og dets folkehold af stuepiger, en kokkepige, en selskabsdame og en chauffør til bilen, en Thrige-model bygget i Odense, købt for 10.000 kroner i 1913.

Villa Brandt på Hunderupvej 71 er nærmest en fæstning, bygget på en kunstig høj. Den var Odenses største villa, da klædefabrikant Søren Chr. Brandt og fru Oluffa Brandt opførte den i 1895. I dag er der advokatkontorer. Udateret foto (Møntergården).

Den statelige dame førte dagbog, der belyser selskabslivets overdådighed i villaen med bordtæpper, viftepalmer og klunkemøbler samt noget så usædvanligt i 1890'erne som centralvarme.

"Vellykket," noterede hun om et selskab, hvor Villa Brandt trakterede med kastaniesuppe, fiskebudding med østerssauce, dyresteg, appelsinflødeis og kaffe med konfekt.

Spisestuen havde plads til mindst 30 mennesker omkring et to meter bredt spisebord. Under loftet i spisestuen var der malet en kunstfærdig frise med vildsvin, kronhjorte, jagthorn og slyngede løvgrene.

Badeværelset havde rigtigt vandskyllende toilet og badekar på løvefødder. Tjenestefolkene pumpede vandet op fra brønden i gården, løb op på loftet og hældte vandet ned i en stor træbeholder. Når herskabet trak i en snor, kom der vand i toilettet. Uhørt luksus.

Forståelsen for datidens fagforeninger kunne det til gengæld knibe med. Både for Søren Chr. Brandt og hustruen. Da tekstilarbejderne dannede fagforening i Odense, fyrede han dem, der meldte sig ind. Brandts Klædefabrik var også den Odense-fabrik, som benyttede flest børnearbejdere.

Da en af fabrikkens arbejdere havde jubilæum, skrev Oluffa Brandt i

den obligatoriske hilsen, at "de, jeg regner for de dummeste på fabrikken, har opgivet deres frihed, for fri er den ej længere, som er i fagforening, han er slave af sin forening."

Da Oluffa Brandt døde i 1945, flyttede hendes datter, Gisela, og svigersønnen Aage Mengel, ind i kæmpevillaen. Mengel var klædefabrikkens administrerende direktør.

Ingen privat familie har længere råd til at bo i Villa Brandt, som siden 1971 har været kontorhus. Et af byens største advokatfirmaer besidder i dag borgen på Hunderupvej.

Men frisen med jagtmotiverne har overlevet, ligesom dørhåndtag af messing sidder som for 100 år siden.

Villa med 51 værelser

En anden af byens fabrikskonger, Chr. Dæhnfeldt, rejste i 1918 en kæmpemæssig pragtvilla i en blanding af slots- og palæstil længere ude ad Hunderupvej, ved Skovgyden. Villaen fik navnet Skovløkke og adressen Skovgyden 36. En af datidens kendte Odense-arkitekter, Hjalmar Kjær, tegnede residensen.

Chr. Dæhnfeldt, der havde arvet sin fars store handelsgartneri, døde i 1920. Derefter regerede grosserer og konsul N. Axel Nielsen, Odense Ægforretning, på Skovløkke indtil 1934, da en af de helt store industrifyrster, ejeren af Haustrups Fabriker, konsul N. J. Haustrup, købte den prangende villa. Haustrup skriver i sin erindringsbog:

"Hunderup Slot kaldes det smukke, hvide hus i folkemunde. Der har været knyttet mange rygter til dets anvendelse, bl.a har man snakket om, at det skulle være kronprinseparrets residens."

Skovløkke blev bombet under krigen. Konsul Haustrup nægtede at udføre arbejde for tyskerne, og situationen blev så kritisk, at han flygtede til Sverige. Straffen faldt, da en terrorbande i september 1944 jævnede hele Skovløkkes midterparti med jorden. Ingen blev dræbt. To revolverbevæbnede og maskerede mænd vækkede husassistenten, der sov alene i villaen, og advarede hende om sprængningen. En halv time senere var Skovløkke en rygende ruin.

Mens konsul Haustrup var i eksil i Sverige, besøgte han et konkurreren-

Chr. Dæhnfeldt, ejeren af et kendt handelsgartneri, byggede i 1918 Villa Skovløkke på Skovgyden 36. Populært kaldet Hunderup Slot. Huset, der havde 51 værelser, blev bombet under Anden Verdenskrig. *Foto: Møntergården.*

de firma. Efter besøget sagde en af svenskerne, at hr. Haustrup vel nok var en værre pralhals. Han havde nemlig villet bilde ham ind, at hans bombede villa i Odense indeholdt 51 værelser. Den troede svenskeren ikke på. Episoden huskes af en dansk ansat i den svenske virksomhed, Markus Schlamowitz, Odense.

Haustrups villa blev aldrig genopført. "Dertil var ødelæggelsen for stor. Ved dette bombardement gik samtidig de ting tabt, som hjemmet havde samlet gennem en årrække," skriver N. J. Haustrup, som rejste en ny villa på ruinerne af Skovløkke på hjørnet af Skovgyden og Hunderupvej.

Yndlings-arkitekten

Remsen med arkitekttegnede villaer i Hunderupkvarteret er lang. Men nogle skal nævnes.

Niels Jacobsen (1865-1935) var sin tids Odense-arkitekt nummer ét samt konservativt byrådsmedlem. Præget af nationalromantiske strømninger boltrede han sig i flere stilarter, renæssance, nybarok og nyklassicisme, og han skabte kendte bygninger som Odense Teater, Odense Domhus, Fyens Forsamlingshus, Odense Tekniske Skole, Grand Hotel og Ansgar Kirke.

Jacobsen tegnede desuden et halvt hundrede villaer i Odense, heraf de 30 i Hunderupkvarteret, hvor nybyggerne havde råd til arkitekthonoraret.

Ikke to af hans villaer ser ens ud. Men indvendig er der fællestræk. De fleste fik i stueetagen en hall, et herreværelse, en dagligstue, en spisestue, en veranda og et køkken med særlig indgang for bude. Kælderen bestod af fyrrum, brændselsrum, vaske- og strygerum, viktualie- og frugtrum og i nogle tilfælde vinkælder og wc. Førstesalen fik soveværelse, børneværelse, pigeværelse, gæsteværelse, bad og wc.

Niels Jacobsens første kunder i Hunderupkvarteret var fabrikant Jens Nielsen og købmand I. G. Jacobsen. Til dem byggede han i 1898 villaerne Hunderupvej 53 og 59.

Fra 1901 til 1910 tegnede han 12 Langelinievillaer. Desuden har han sat sine spor på Hunderupvej, Jagtvej, Kastanievej, Lahnsgade, Læssøegade, Platanvej og Sadolinsgade.

Samt ikke at forglemme: Villaen på Læssøegade 24. Dér boede han selv. Fra byggeåret 1907 til sin død i 1935.

Arkitekt Per Nørbach skriver, at Jacobsens egen villa "markerer den arkitektoniske udtryksmåde, der kom til at stå ham nærmest i de efterfølgende år. En bygning af røde, håndstrøgne sten med granitsokkel og tag af sorte, glaserede tagsten. Stilen er en opsamling af de bedste nationalromantiske træk fra den forudgående periode. Husets plan bryder med ordinær tankegang, og den håndværksmæssige præstation viser en stoflig kærlighed til faget."

Niels Jacobsen har kælet for den mindste detalje. Der findes tegninger til granit-, stuk- og smedejernsarbejder. En kunstner leverede skitser til glasmosaikruder, og en landskabsgartner tegnede haven i tidens stil med snoede stier mellem træer og buske.

Også her er det oprindelige formål som privatbolig revideret. Læssøegade 24 ejes i dag af et revisionsfirma.

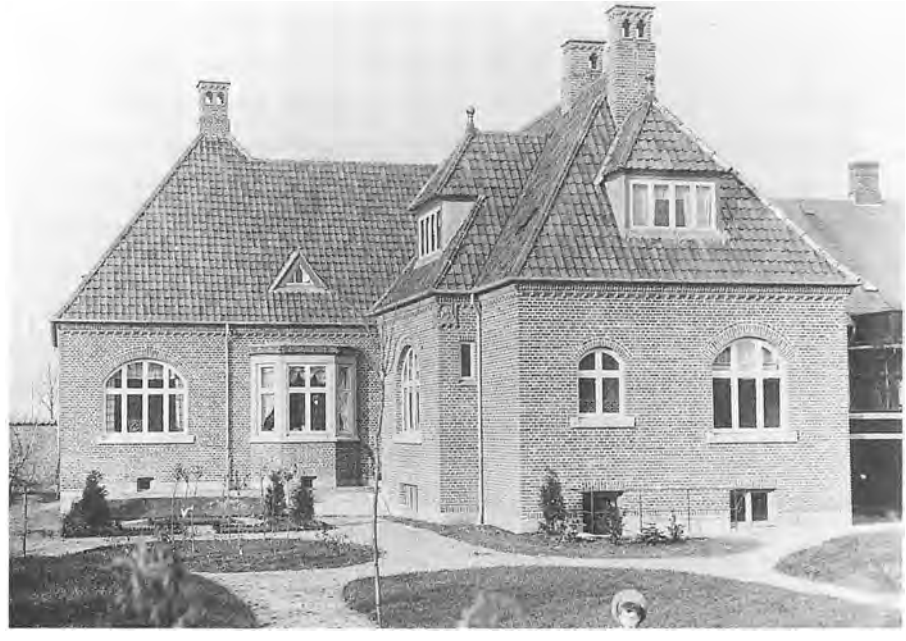

Hunderupborgernes yndlingsarkitekt, Niels Jacobsen, tegnede 30 villaer i kvarteret. Alle er forskellige. Her ses Læssøegade 24, som han byggede til sig selv. Foto: Stadsarkivet.

Magt og hygge

Mens de største Hunderupvillaer udstråler magt, er det hyggen og nostalgien, der præger de middelstore villaer fra århundredets begyndelse. Et miskmask af fortidens arkitektoniske modeluner gav hver villa sjæl og charme.

Den nationalromantiske epoke visnede omkring 1930, da praktiske håndværkere og moderne funktionalistiske arkitekter begyndte at stable murstenene uden kunstneriske dikkedarer. Resultatet blev de meget udbredte spidsgavlede murermestervillaer og de knap så udbredte firkantede funkishuse som på Ingemannsvej og Oehlenschlægersvej.

Også villaernes navne røber tidsånden. I de nationalromantiske årtier gav nybyggerne deres villaer navne, der udstrålede hygge og idyl, eller hyldede hjemstavnen, hustruen eller det mødrene ophav. En skik, som byboerne lånte fra landsbysamfundet.

Odense Vejviser trykte villanavnene ved siden af husnumrene.

Udgaven fra 1925 nævner på Hunderupvej Villa Forældresminde, Villa Aldershvile, Villa Sola, Villa Solbakken, Villa Nova, Villa Rosendal, Villa Sommerly, Villa Lindely, Villa Thorsminde, Villa Marie Lyst, Villa Brandt og Villa Birkely.

På Kastanievej lå Villa Elmely, Villa Go-on, Villa Fredens Minde, Villa Maries Minde, Villa Dugvang, Villa Ulskovsminde, Villa Tornbjergsminde, Villa Granly, Villa Bonheur, Villa Friheds Lyst, Villa Favorita, Villa Engly, Villa Christiansminde, Villa Kastaniehus, Villa Fredensbo og Villa Annas Minde.

Da funktionalismen slog igennem, gled navnetraditionen ud. De praktiske funktionalister nøjedes med husnumre. Senere er også mange af de oprindelige husnavne forsvundet i takt med husnumres og postnumres fremmarch, og kun få af villanavnene bruges i dag.

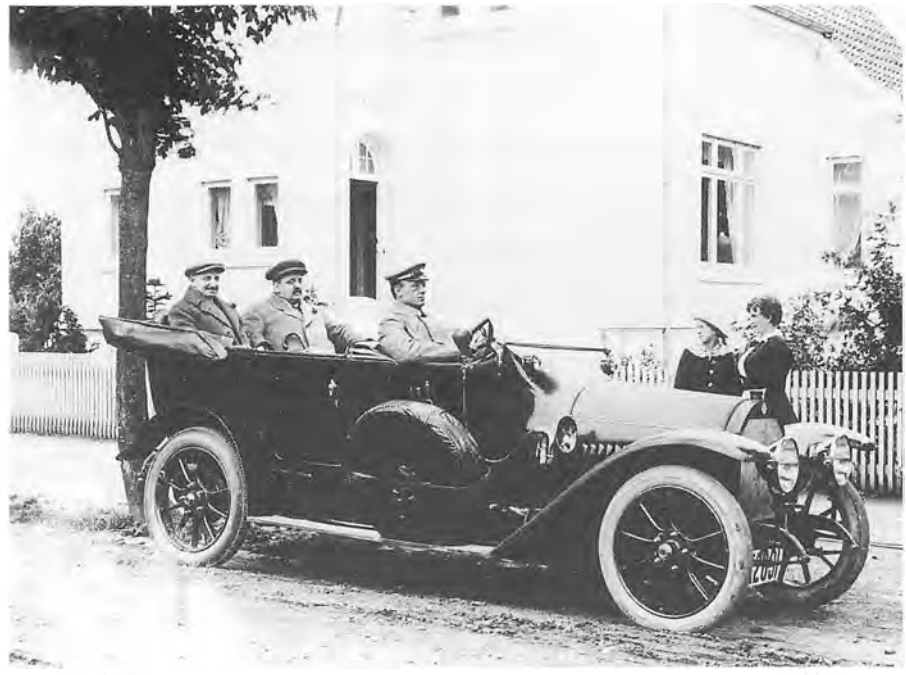

"Urania" var navnet på denne villa på Hannerupgårdsvej, som her får fornemme gæster i luksusvogn med chauffør. Manden med stokken er den københavnske teaterdirektør Frede Skaarup. *Foto: M. N. Topp 1914 (Stadsarkivet).*

Grusvejene var legeplads i Hunderupkvarteret som her på Enghavevej. *Foto 1921.*

Hunderupkvarteret tredoblede sit indbyggertal i årene 1900-1925. Billedet er fra Christian IX's Vej 12. Foto 1923 (Møntergården).

Tredobling

Hunderupkvarteret tredoblede sit indbyggertal på 25 år.

Fra 2.029 på tærsklen til det 20. århundrede. Til 6.300 et kvart århundrede senere.

Kvarteret var et utopia, hvor de øvre lag realiserede drømmen om eget hus med have, tæt på byen, tæt på naturen, tæt på magtens centrum.

Og tæt på sporvej, dampbåde og Fruens Bøge jernbanestation, som Aktieselskabet Bøgegaards Udstykning fremhævede i reklamen for sine byggegrunde syd for Engvej (billedet side 46).

Her bredte Hunderupkvarteret sig i 1920'rne på villaveje, der fik navn efter danske digtere med Poul Møller og Christian Richardt som de første.

Kylle Topp (født 1904) var grebet af fremtidstroen, da hendes forældre valgte villaen Urania (billedet side 43).

"Det var i sommeren 1914, at far og mor og jeg gik rundt i Hunderupkvarteret for at se på hus.

En dag kom vi så til Hannerupgårdsvej, en af de sidst bebyggede veje, inden vi rigtig kom ud på landet. På hjørnet lå Hanneruphus, en rød villa.

Og ved siden af, i nr. 34, lå der en stor, dejlig villa med imponerende buet frontispice og en flot trappe op til hoveddøren.

Huset var splinternyt, kridhvidt og dejligt. Der var et yndigt køkken og tre store, dejlige stuer med lyse, fine gulve i stueetagen, og ovenpå var der fire pæne rum, badeværelse og et stort toilet, rigtigt med træk og slip. Ikke noget med en ildelugtende tønde og klorkalk.

Det så meget fornemt ud. Det var stort og så absolut et herskabshus, som far kaldte det.

Alene trappen op til 1. sal var flot med fint poleret mahogni-gelænder.

Da vi gik derfra om aftenen, var huset købt for 13.500 kroner med 2.000 i udbetaling. Det kunne man få et otteværelses hus for dengang."

Maleren Brendekilde

Den kendte kunstmaler, H. A. Brendekilde (1857-1942) var blandt de første nybyggere. Efter at have malet portrætter af rige Odense-familier fik han i 1897 råd til at bygge en stor villa på Skovgyden 26. Brendekilde arbejdede bl.a. som formgiver på Odense Glasværk, og i villaen på Skovgyden findes stadig kakler fra mesterens hånd.

Villanavnet Intermezzo viste sig at være velvalgt. Opholdet i Hunderup blev kun et intermezzo, inden Brendekilde i 1906 solgte villaen og drog til Sjælland.

Betjentenes gade

Mange Hunderupveje fik deres eget særpræg, dels planlagt, dels tilfældigt.

Platanvej var politimændenes gade. "Odense Byggeselskab af 1904", en byggeforening dannet af ordensmagten, byggede ni af gadens huse, numrene 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 64 og 66.

Byggeforeningshuse var dengang populære i alle landets større byer, da en lov om statsstøtte satte sving i murerskeen. Byggeforeningerne ejede husene og solgte dem senere til de medlemmer, der boede i dem.

Politihusene kom med årene i fri handel, og i 1970'erne var kun en enkelt betjent tilbage på Platanvej.

Pensionisternes gade

Lahnsgade var pensionisternes gade. Tæt på Odense Å og Munke Mose fik de ældre et fristed og en fribolig. I stiftelser og på alderdomshjem.

"Postbudenes Alderdomshjem 1908" står der fortsat på facaden af Lahnsgade 60, selv om de nuværende postale lejere er under pensionsalderen.

Også politibetjentene fik deres eget alderdomshjem, bygget 1907 på Lahnsgade 66. Det ejes nu af Odense Politis Understøttelsesforening, der fortrinsvis lejer ud til medlemmerne.

Privat velgørenhed var moderne i en tid med dyb forskel på rig og fattig. Flere af byens rigmænd testamenterede penge til de såkaldte stiftelser, som de oprettede til minde om sig selv.

Stiftelserne byggede ejendomme med friboliger eller billige boliger til byens mindrebemidlede.

Efter storkøbmanden Peter von Westen Eilschow findes stadig "Eilschows Boliger", bygget i 1918 på Lahnsgade 84. Tre enker og tre jomfruer har fortrinsret til lejlighederne, uden at stiftelsens bestyrere dog foretager kontrol af titlernes gyldighed.

En stiftelse til fordel for trængende håndværksmestre, Stiftelsen af 18. september, opførte i 1925 naboejendommen Lahnsgade 86. Stiftelsen giver billigt husly til "værdige og trængende håndværksmestre og deres enker i Odense". Stiftelsen ejer også Højvænget 8 i Hunderupkvarteret, oprindelig fribolig for "fire enker af borgerstanden", men i dag lejet ud til mænd.

Fabrikant Søren Chr. Brandt og Hustrus Stiftelse satte i 1915 et minde på hjørnet Lahnsgade/Sadolinsgade. Her ligger Brandts Alderdomshjem, som Fyns Almennyttige Boligselskab købte i 1984 og ombyggede til moderne ældreboliger.

"Spare-Petersen"

Fremtrædende politikere valgte at bo på Kastanievej, dog ikke samtidig.

De kom fra hver sin politiske grøft. Emil Marott, socialdemokratisk folketingsmedlem og byrådsmedlem samt redaktør af Fyns Social-Demokrat, foretrak en finere adresse end sine arbejdervælgere. Marott boede fra 1907 til 1915 i en villa på Kastanievej 35, hvorefter han flyttede til Sadolinsgade 50.

En af hans lokalpolitiske hovedfjender, borgmester H. Chr. Petersen, kaldet "Spare-Petersen", residerede fra 1919 til 1944 i en villa på Kastanievej 22.

H. Chr. Petersen var trikotagefabrikant og Odenses foreløbig sidste konservative borgmester. Han bar borgmesterkæden fra 1925 til 1937.

Havebyen

Murer- og tømrermestre gravede guld i 1920'rne og 30'rne på villavejene syd for Hunderupgade.

De tegnede og byggede for folk, der ville spare arkitekthonoraret. Et vist typehuspræg afløste tidligere tiders individuelle finurligheder. Således fik en tømrermester bugt med sit tømmer, da han forsynede en række villaer på Poul Møllers Vej med store træudhæng.

Civilingeniør Ove Jørgensen (født 1908 på Kastanievej) gjorde en undtagelse. Han tegnede i 1938 selv sit hus på en af digtervejene, Aarestrupsvej 3.

"Det var et meget bevidst valg, da min kone og jeg besluttede at bygge hus på Bøgegårdens marker. Ligesom planlæggerne af Bøgegårdens udstykning var vi grebet af den engelske havebybevægelse, de såkaldte 'new towns', der forener landlige og bymæssige værdier.

Selv vænger, der i dag betragtes som selvfølgelige i et villakvarter, var dengang noget nyt. Man kunne ikke forestille sig veje, der endte blindt."

Ove Jørgensen var tilhænger af 1930'rnes arkitektoniske avantgarde og vakte nærmest forargelse i Hunderupkvarteret, da han byggede det hus på Aarestrupsvej, som han stadig bor i. Huset er en lav funkisvilla, gadens eneste af den type. Han var stærkt påvirket af arkitekten Poul Henningsen (PH) og kredsen omkring det samfundskritiske tidsskrift Kritisk Revy.

"Det var en kreds, som latterliggjorde den måde, borgerskabet byggede på, og som i stedet gik ind for funktionelle boliger.

PH var ikke et navn, man nævnte i 'ordentligt' selskab, og mange var forfærdede over at se sådan en funkisvilla på Aarestrupsvej. Men min kone og jeg syntes, det var pragtfuldt. Og eleverne fra Sct. Knuds Gymnasium valfartede til Aarestrupsvej for at se huset."

Øst for Hunderupvej hamrede håndværkere huse op i endnu et digterhjørne, da Hunderupgårdens marker blev skåret ud i haveby-parceller.

Gårdens ejer, enkefru Telse Küster, og Odenses stadsingeniør døbte i 1923 de kommende villaveje på fruens jord. Flere døde poeter skulle hædres. De mest betydningsfulde med gennemgående veje. De knap så betydningsfulde med vænger og kortere veje.

Oehlenschlæger, Grundtvig, Ingemann og J. L. Heiberg fik højstatus. Komediedigteren Holberg blev henvist til et vænge. Det samme blev Küster, der hverken skrev digte eller romaner, men var enkefruens afdøde mand Adolph.

Fra floddelta til græs

Med hvert hus fulgte en have til at forsøde bylivet og dulme længslen efter det forladte bondeland.

Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret rummer i dag 2.852 villaer. Og 2.852 villahaver.

De er alle forskellige. Og alligevel har de fælles træk. Ligesom villatyperne er haverne et produkt af deres tid.

De første Hunderuphaver var nærmest parker, som var anlagt med kyndig hånd, hjulpet af internationale strømninger i havearkitekturen. Nogle villaejere betonede deres magt og kontrol over besiddelserne og lavede symmetriske parker i fransk barokstil med en hovedsti eller en trappe som en akse. Andre dyrkede romantikken og gravede snoede stier og vandhuller, der skulle hensætte havevandreren i det filosofiske hjørne.

Kvarteret viser stadig spor af de oprindelige haveanlæg, bl.a. på Langelinies åbred. En af de nuværende privatparker på Langelinie består af et helt "floddelta".

Men havens organisation trådte i baggrunden, efterhånden som "glade amatører" flyttede til Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret og indrettede sig uden arkitekthjælp. Funktionalismen slog rødder. Gør-det-selv folket plantede nyttige stikkelsbærbuske og frugttræer, der kunne supplere husholdningen, inden dovenskaben slog igennem i efterkrigstiden: I dag består de fleste haver af en græsplæne.

Den engelske haveby-bevægelse nåede til Odense omkring Første Verdenskrig. A/S Bøgegaards Udstykning fik en arkitekt til at tegne en haveby med vænger, bugtede veje og grønne "øer". Vejene fik navn efter danske guldalderdigtere.

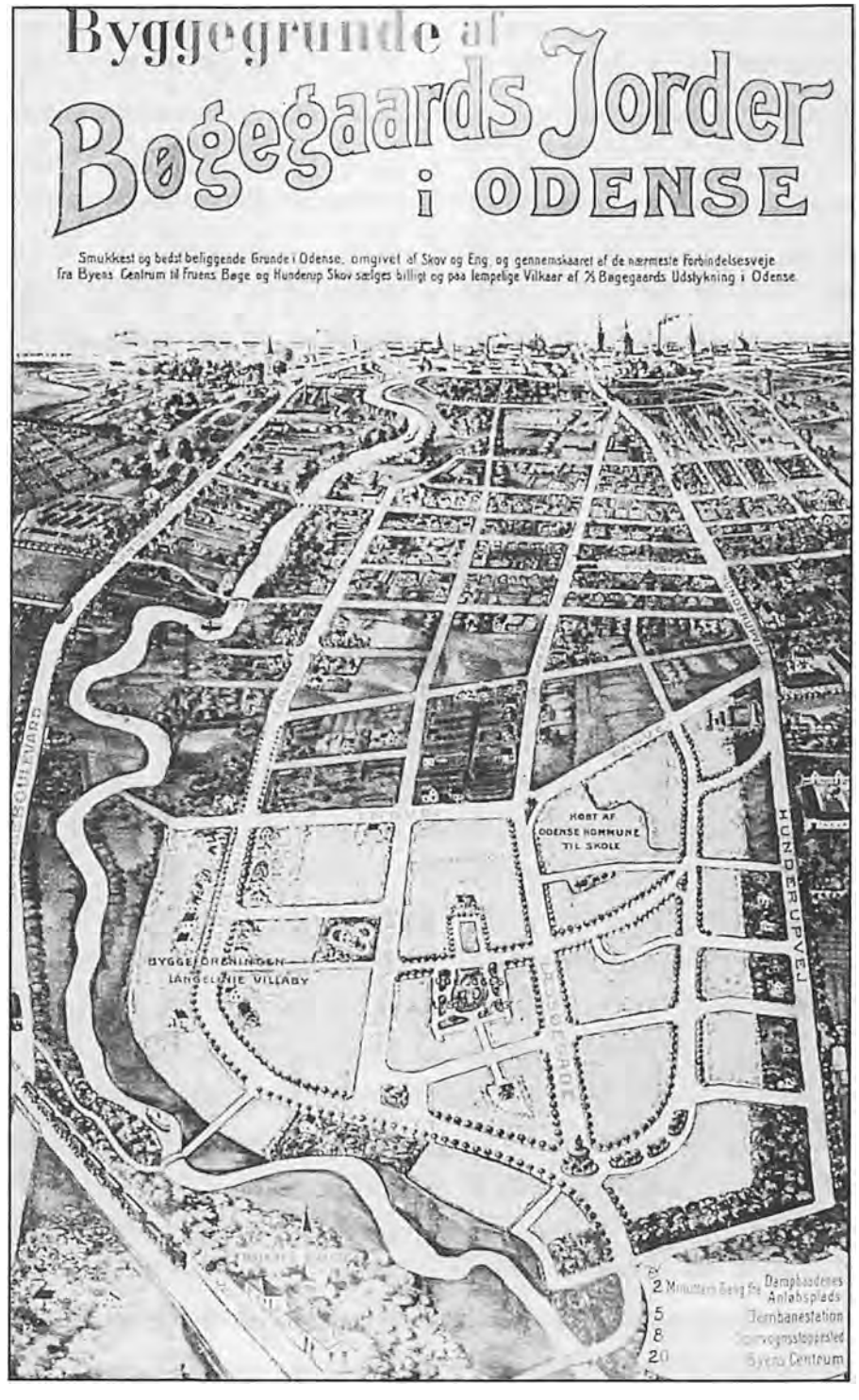

Skuespillernes gade

Helgavej spiller en hovedrolle for kendte navne i dansk film og teater. Hele tre kongelige skuespillere har haft mellemspil på den lille villavej i Hunderupkvarteret.

Morten Grunwald, mest kendt som "Benny" i *Olsen-banden*, kom til verden i 1934 i en førstesalslejlighed på Helgavej 24. Faderen var billedskærer med værksted i H. C. Andersens Gade 55.

Familien Grunwald boede derefter et års tid i en stuelejlighed på Hunderupvænget 5, inden den i 1937 købte eget hus på Enghavevej 30 A.

Morten Grunwald forlod Odense i 1957, da han blev optaget på Det kongelige Teaters elevskole.

Bodil Kjer, født 1917, en af dansk teaters ægte primadonnaer, voksede op på Helgavej 13.

Faderen var sønderjyde, moderen tysk. De mødte hinanden på en skøjtebane i Bremen.

"Jeg blev døbt Bodil Valborg Karen Ellen Harries Kjer. Harries var min mors tyske pigenavn. I 1940'rne købte jeg mig fri for alle mellemnavnene formedelst 33 kroner og 33 øre."

"Vi boede i en villa på Helgavej i Odense. Min far, Ernst Kjer, var forretningsfører i Fyens Sækkekompagni. Min mor hed Elsbeth, men blev kaldt Elli. De talte tysk indbyrdes," fortæller Bodil Kjer i sin erindringsbog.

"Jeg kom i skole, da jeg var fem. En ren pigeskole. Det var Sct. Knuds Gymnasium, og den regnedes for den bedste pigeskole i Odense."

Som 19-årig forlod Bodil Kjer Odense for at blive skuespiller i København. Uden vemod: "Da jeg endelig blev voksen, syntes jeg, det var vanvittig irriterende at være i Odense. Noget så kedsommeligt! Provinslivet blev meget snærende - jeg måtte ud for at få luft. Jeg var glad for at rejse fra Odense," husker hun.

Skuespilleren Birgitte Federspiel rejste i 1979 den modsatte vej. Hun forlod København til fordel for Odense Teater. Birgitte Federspiel, der bl.a. er kendt for sine roller i Carl Th. Dreyer-filmen *Ordet* og Oscar-vinderen *Babettes gæstebud,* boede kortvarigt i en lejlighed på Helgavej.

Skuespilleren Søren Elung Jensen, født 1928 som søn af hesteslagter Elung Jensen, trådte sine barnesko længere sydpå i Hunderupkvarteret, på Küstersvænget 2.

Skuespilleren Morten Grunwalds vugge stod på Helgavej 24. Her ses han som "Benny" i Olsen-banden.

Bodil Kjer - barn af Helgavej 13 i Hunderupkvarteret.

Apotekeren fandt et vikingeskib

"Abildgården er en køn gammel bondegård, tidligere omspændt af bølgende kornmarker, nu beliggende midt i et moderne villakvarter. Den store vidunderlige have, velholdt og plejet under kærlig omsorg af husets frue, skærmer gården mod alt for nyfigne blikke, og selve indkørslen dækker sig under en mægtig rosengang. En sporvogn rasler støjende forbi, drejende om hjørnet lige uden for havegærdet. Og dog synes det, derinde fra, som om dens støj er langt borte. Der er fred og idyl, lune og hygge, i hver en krog på Abildgården."

Beskrivelsen er fra 1935, bragt i bladet "Hus og Frue" med fru ministerpræsident Göring på forsiden. Bortset fra den tyske nazifrue og den raslende sporvogn kunne beskrivelsen være fra i dag. Abildgården på hjørnet af Bülowsvej og Hunderupvej er fortsat et stykke anakronistisk landlig idyl i den pulserende storby.

Årsagen til damebladets besøg på Abildgården i 1935 var dens mandlige ejer, apotekeren Poul Helweg Mikkelsen, der samme år havde vakt opsigt i hele landet. Som amatørarkæolog havde apotekeren fra Abildgården udgravet resterne af et vikingeskib. Det 1000 år gamle Ladbyskib ved Kerteminde.

"Hvorledes fandt De Deres skib," spørger bladet, mens hustruen, Eli, med nænsom hånd tilendebringer dagens afstøvning.

"Apotekeren anbringer akkurat lige så nænsomt en lige hjemført og nylig opgravet oldtidskrukke, indpakket i et tykt lag jord og gazebind, og begynder at vikle gazebindet af," lyder den malende beskrivelse i damebladet, som også registrerer, at Abildgårdens vægge er fyldt med ægte kunstværker af kendte malere som Ancher, Syberg, Zahrtmann og L. A. Ring, samt at fru Helweg Mikkelsen og datteren Eva dyrker sang og klavermusik i den store dagligstue, når apotekeren passer sine oldsager.

Paa Abildgaarden i Odense.

En Samtale om Oldtidsminder, om Menneskelivet gennem Tiderne — og et Kig ind i Apoteker Helweg Mikkelsen og Frues hyggelige Hjem.

Af VIDAR VOLUND

I Abildgaarden paa Hunderupvej i Odense bor Apoteker Poul Helweg Mikkelsen.

Abildgaarden er en køn gammel Bondegaard, tidligere omspændt af bølgende Kornmarker, nu beliggende midt i et moderne Villakvarter. Den store, vidunderlige Have, velholdt og plejet under kærlig Omsorg af Husets Frue, skærmer Gaarden mod altfor nyfigne Blikke, og selve Indkørselen dækker sig under en mægtig Rosengang. En Sporvogn rasler støjende forbi, drejende om Hjørnet lige udenfor Havegærdet. Og dog synes det, derinde fra, som om dens Støj er langt borte. Der er Fred og Idyl, Lune og Hygge, i hver en Krog paa Abildgaarden.

Det var, som bekendt, Apoteker Helweg Mikkelsen, der i det allertidligste Foraar kunde give Offentligheden sin interessante Meddelelse om Fundet af et Vikingeskib, gravsat i en Høj ved Kertinge Nor i Nærheden af Kerteminde. Det var et Fund, der vakte Opsigt ud over Landets Grænser. Men det er jo langtfra det første Fund, Apoteker Mikkelsen har gjort, tværtimod, han har i mange Aar været Oldtidsforsker og har som saadan fravristet de danske Moser og Marker og de i disse henmuldrede Fædres længst forglemte Grave, mange værdifulde Hemmeligheder.

— Hvorledes fandt De Deres Skib? spørger jeg Apotekeren — jeg sidder overfor ham i hans private Stue paa Abildgaarden. Mit Spørgsmaal falder netop i det Øjeblik, hvor hans Hustru, Fru Eli, med nænsom Haand har tilendebragt Dagens Afstøvning, men hvor han selv nu, akkurat lige saa nænsomt, anbringer en lige hjemført og nylig opgravet Oldtidskrukke,

Denne Afdeling paa Fyens Stiftsmuseum er udelukkende helliget de Samlinger, som afdøde Apoteker Chr. Mikkelsen skænkede Museet. Afdødes Billede ses paa Væggen tilvenstre. Manden ved Montren midt paa Billedet er Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, der nøje vaager over de righoldige Samlinger.

Damebladet "Hus og frue" besøgte i 1935 Abildgården på Hunderupvej 75, efter at ejeren, apoteker Poul Helweg Mikkelsen, havde fundet et vikingeskib.

"Hvorledes jeg fandt det?" Apotekeren tager forsigtigt en halv millimeter jord op af krukken. Dette eksperiment foregår ved hjælp af en teske. Derefter tager han endnu en millimeter - og så den næste - og den næste igen.

"Jeg har næsten altid haft et utroligt held med mig dér, hvor jeg har gravet. Jeg har fundet mange dejlige ting, og jeg har efterhånden levet mig så stærkt ind i de forskellige forhold, der gør sig gældende omkring oldtidsminderne i vort land, at jeg meget sjældent søger forgæves.

Pågående er jeg også. Jeg er på stedet straks, når der meldes om et fund og graver videre. Jeg nøjes ikke med at udgrave det, der *er* fundet, men søger altid efter mere. Hvis Nationalmuseets folk kunne bære sig ligesådan ad. Nå men det kan de vel ikke. Nationalmuseet har alt for få midler. Jeg kender flere steder rundt omkring i landet, hvor store og rige fund ligger og venter på at blive hævet."

Apotekerens egen skattejagt endte i 1940, da han døde som 64-årig. Forinden havde han foræret de fleste af sine fund til Nationalmuseet og Fyns Stiftsmuseum.

Dødsulykke rystede Hunderup

En ulykke kommer sjældent alene. Det kunne Hunderupborgerne konstatere den 11. juni 1938, da et strygejern var skyld i en ildebrand på Hannerupgårdsvej 13. Branden var blot en banal ulykke sammenlignet med den tragedie, der fulgte efter.

Både Falck, Zonen og Odense Brandvæsen ræsede af sted til brandstedet. Alle ville først frem, men de kørte hver sin vej ud i Hunderupkvarteret. Brandvæsenets motorsprøjte valgte Læssøegade, Falck foretrak Hunderupvej, og Zonen kørte ad Søndre Boulevard, Langelinie og Hannerupgårdsvej.

I krydset Læssøegade/Hannerupgårdsvej skete en frygtelig færdselsulykke. Brandvæsenet og Zonen buldrede med høj fart ind i hinanden.

"Med et øredøvende brag, der bogstaveligt talt rystede husene i deres grundvold og i et fygende sprøjt af glasskår, stålhjelme, knust træværk, hakker, lygter, forbindskasser og strålerør indfiltredes vognene i hinanden," skrev Stiftstidende.

To mænd døde af deres kvæstelser, en 34-årig brandmand og en 18-årig elev hos Zonen.

Ifølge vidneforklaringer havde ingen af chaufførerne hørt det andet udrykningskøretøjs sirene.

Strygejernsbranden? Den klarede Falck i en håndevending.

To blev dræbt, da Odense Brandvæsen og et udrykningskøretøj fra Zonen stødte sammen i krydset Hannerupgårdsvej/Læssøegade. De var begge på vej til en banal strygejernsbrand. *Foto 1938 (Stadsarkivet).*

På sporet

Alt kan købes for penge. Og dog? Kan man købe sig til indflydelse på linjeføringen i et sporvognsselskab?

Ja. Det lykkedes faktisk for fru Oluffa Brandt, enke efter klædefabrikant Søren Chr. Brandt.

Odense Sporvej og Odense Byråd havde planlagt, at byens første sporvognslinje skulle gå ad Hunderupvej og Platanvej. Men enkefruen blandede sig. Hun foreslog Odense Sporvej, at vognene i stedet skulle køre ad Bülowsvej. Ellers ville hun få sporvogne på to sider af sin ejendom, Villa Brandt på Hunderupvej 71.

Odense Sporvej bøjede sig for enkefru Brandt. Dog på den betingelse, at hun skulle betale sporvognsselskabet 10.000 kroner. Byrådet godkendte ændringen i 1911, og Oluffa Brandt betalte. Derfor fik sporvejen endestation ved Bülowsvej/Læssøegade.

Odenseanere kørte i sporvogn i 41 år. Hunderupkvarteret var på skinner gennem alle årene. Hunderups mænd - og enkefruer - havde magt. Også til at sørge for offentlig transport, så fruerne kunne komme til byen og handle i de fine forretninger i Kongensgade og Vestergade.

Først var der hestebus

Et af de tidligste kapitler i Odenses trafikhistorie blev skrevet i Hunderup i 1903. Da købte Odense Omnibusselskab tre hestetrukne omnibusser samt 12 solide fynske heste, der blev opstaldet på Abildgården.

Hestelinjen åbnede den 25. september 1903. Hestene travede i to år fra smedjen på Hunderupvej ind mod byen, ad Klaregade, Flakhaven, Jernbanegade og Nørrebro til Odense Havn. Turen kostede en tiøre.

Land og by mødtes på Bülowsvej, hvor sporvognen i 1911 fik endestation. Til højre ses den stråtækte Abildgård, der findes endnu. På den tomme grund mellem Abildgård og de nye villaer byggede sognet i 1924 sin kirke, Thomas Kingos Kirke. Postkort 1912.

Skinner til Bülowsvej

Da byens første sporvej åbnede i 1911, gik skinnerne fra Fruens Bøge ad Søndre Boulevard, Vestergade, Kongensgade, Østre Stationsvej, Nørregade, Flakhaven, Sct. Knuds Kirkestræde og Klaregade til Hunderupvej med endestation ved hjørnet Bülowsvej/Læssøegade.

Ruten blev i 1923 forlænget til Hunderup Skov, hvor endestationen var den lille stråtækte ventesal, der i dag venter på bussen ved Restaurant Skoven.

Byens øvrige kvarterer var knap så velforsynede med kollektiv trafik. Det tæt befolkede Skibhuskvarter fik først sit ønske om en sporvej opfyldt i 1926. De øvrige forstæder fik blankt afslag på deres ansøgning om skinner ind til byen.

Et privat selskab, Odense Omnibus A/S, rullede derfor i 1923 busser ud mellem de østlige og vestlige kvarterer. Selskabet åbnede i 1929 en rute til Sct. Josephs Hospital på Hjallesevej.

I 1935 fik Munkebjergkvarteret busforbindelse. Linje 2 kørte ad Munkebjergvej, Rosengårdsvej og Hjallesevej.

Odenses røde sporvogne kørte deres sidste tur i 1952. Og var nærmest udsat for hån, da de i nedslidt stand raslede hjem i remisen. Nye funklende Volvobusser og de allerede eksisterende trolleybusser overtog sporvognskunderne.

Til Fruens Bøge

Trafikmester Svend Thomsen (født 1907) husker, at pinsedag var den store udflugtsdag med sporvogn:

"Der var tradition for, at man skulle til Fruens Bøge og se solen danse og høre de lokale sangforeninger. Allerede ved 4-5 tiden om morgenen var de første på vej, gående i deres nyeste pinsesnit, mændene som regel i lyst tøj med stråhat, kvinderne i sidste mode af lette sommerkjoler.

Vi begyndte pinsedag at køre klokken 5, og alt, hvad der kunne køre,

De to endestationer, Fruens Bøge og Hunderup Skov, var populære udflugtsmål for odenseanerne. Sporvognens stråtækte ventesal ved Hunderup Skov, tegnet af arkitekt Hjalmar Kjær, er i dag busstoppested. *Foto: Herluf Lykke 1927 (Stadsarkivet).*

var ude, bl.a. de åbne bivogne, som var meget eftertragtede af publikum, når det var godt vejr. Pinsedagstraditionen begyndte at vakle ved krigens begyndelse i 1939-1940 for til sidst helt at høre op."

De miljøvenlige sporvogne var ikke altid lige driftssikre. Lærer Ole Jepsen husker, at en vogn engang i vinteren 1951/1952 blev afsporet på Bülowsvej. "Der var for meget is i skinnerne, så vognstyreren måtte ud med en dertil indrettet jernstang og vrikke sporvognen på plads i skinnerne."

Odense Omnibus lukkede, og sporvejen blev i 1952 definitivt afsporet og omdannet til et nyt kommunalt busselskab, Odense Bytrafik A/S.

Hunderup- og Munkebjergkvartererne blev fint tilgodeset. De fik halvdelen af Bytrafikkens seks ruter.

Farvel til sporvognene. Smykket med blomster kører den sidste vogn sin afskedstur. Billedet er taget ved hjørnet Læssøegade/Langelinie. *Foto 1952 (Møntergården).*

Trolleybusser

Trolleybusserne på den nye linje 1 kørte ud ad Læssøegade til Hunderup Skov med køretråd og gnistrende ledningsnet hængende over vejen som en radiobil indtil 1959, da de blev fortrængt af dieselbusser.

Den dieseldrevne linje 2 hjulede ad Hjallesevej til J. L. Heibergs Vej og senere helt ud til Bjørnemosevej. Linje 5 blev ført ud ad Munkebjergvej med endestation ved krydset ved Munkerisvej, også kaldet Munkeringen.

Selv om antallet af linjer og forgreninger er accelereret og forlænget ud til fjernere forstæder, udgør det gamle linjenet fra 1952 stadig fundamentet i nutidens Odense Bytrafik. Der kører stadig busser ad Læssøegade, ad Hjallesevej og ad Munkebjergvej - blot er numrene ændret til 21, 41 og 61. Bytrafikken fik i 1990 vokseværk, så alle linjer blev omdøbt til tocifrede numre.

Spovognene døde både i København, Århus og Odense. Men nostalgien lever. På Odense Bytrafiks museum på Billedskærervej fuldførte en gruppe sporvejs-entusiaster i 1997 ombygningen af en gammel Odense-sporvogn. Den er nu sat på skinner på et sporvejsmuseum på Sjælland. Sporvognen havde levet en skyggetilværelse som havehus.

Som en mellemting mellem sporvogne og dieselbusser havde Hunderup fra 1952 til 1959 trolleybusser med køretråd og gnistrende ledningsnet som en radiobil. Linje 1 gik fra Skibhusvej til Hunderup Skov. Her er den sidste trolleybus på vej til endestationen i Hunderup Skov. *Foto 1959.*

Odenses første taxa

Hunderupkvarteret var ikke blot det første, der blev forsynet med sporvogne. Også taxakørsel i Odense begyndte i det "fine" kvarter.

Den første automobildroske i Odense opererede fra adressen Hunderupvej 45 på hjørnet af Jagtvej. Droskens ejer hed Anders Madsen.

Han var tidligere møller og hentede selv sit første automobilkøretøj i København i 1908.

Zoo begyndte på Læssøegade

Fire dueunger var starten på Odense Zoo, som i dag er landets næststørste zoologiske have.

Odense Zoo ligger på den vestlige side af Odense Å og derfor ikke i Hunderupkvarteret. Men den zoologiske have blev født i Hunderupkvarteret. På Læssøegade 119. Af dyreelskeren Christian Jensen, der fik dueunger i fødselsdagsgave.

"Min far forærede mig fire dueunger på min seks års fødselsdag," fortalte Christian Jensen i 1945 til Fyens Stiftstidende.

"Under Første Verdenskrig tjente jeg så mange penge på mine racehøns og duer, at jeg kunne købe en ældre villa i Læssøegade, og i dennes gamle have kunne jeg få rigelig plads til mit fugleopdræt, der efterhånden var vokset så meget, at jeg ikke kunne have det i min faders have.

Jeg havde påfugle og mange andre slags sjældne fugle, og jeg opdrættede fasaner og undulatpapegøjer, som dengang var meget sjældne herhjemme, og al min fritid tilbragte jeg sammen med fuglene, hvis jeg ikke sad og læste om dyrene.

Allerede mens jeg boede i Læssøegade, kom der mange mennesker for at se mine fugle. Da pladsen i Læssøegade også blev for lille, talte jeg en dag med forstander Clemens Pedersen, Tvangsarbejdsanstalten, om at købe hans dejlige, store have. Vi blev enige om handelen, og det er den gamle forstanders have, der dannede begyndelsen til den grund, hvorpå Zoologisk Have nu ligger. Jeg byggede min nuværende bolig i haven og havde tænkt mig at fortsætte som fugleopdrætter, samtidig med at jeg passede mit arbejde i Smith & Co. Under forberedelserne til flytningen fra Læssøegade slog den tanke ned i mig, at jeg måske kunne tjene lidt på at tage entré til min fuglesamling for at skaffe kapital til at forøge denne yderligere. Min gamle fader ville gerne passe haven, så jeg kunne beholde min stilling, og den 16. maj 1930 - store bededag - åbnede Dyrehaven. Der kom godt 5.000 mennesker den første dag."

Sådan lyder skabelsesberetningen for Odense Zoo, der siden 1930 har fremvist levende væsener under skiftende forhold. Fra små kummerlige bure til de nyindviede engområder, hvor dyrene kan kigge på Hunderups skrænter og drømme om Kilimanjaro.

Christian Jensen nåede selv at bo på åskrænten med udsigt til sit livsværk. I 1946 kom han i baronens seng, da han købte Villa Mosehuset på Langelinie 111 af en baron. På Langeliniegrunden udvidede han Zoologisk Have og supplerede den med en tivolipark.

Fire år senere døde Zoos grundlægger, kun 51 år gammel.

Men drømmen om en dyrehave i Odense blev næret i en baghave i Læssøegade.

En fuglepark på Læssøegade var forløber for Odense Zoo. Her ses grundlæggeren Christian Jensen med en næsehornsfugl. Foto 1938.

Da Munkebjerg var langt ude

"Ih, er I flyttet så langt ud på landet?"

Venner og bekendte rystede på hovedet, da nygifte Emil og Thea Møller Jensen i 1930 tog springet og flyttede fra en lejlighed på Vandværksvej til en villa på Bernstorffsvej 52, hjørnet af Rosengårdsvej. I dag blot én af mange hundrede villaer i det attraktive Munkebjergkvarter, men dengang knejsende ensomt midt på markerne øst for Hjallesevej.

I 1930'rne skød huse op som paddehatte omkring Emil og Thea.

"Min mand var anlægsgartner, men arbejdede om natten på et støberi. Efter et par timers søvn fortsatte han om dagen med havearbejde. Arbejdet greb om sig, efterhånden som Hunderupkvarteret blev udbygget. Det var lidt upraktisk med spade og skovl i vores førstesals lejlighed.

Vi hørte om huset ude på ingeniør N. M. Knudsens marker og slog til, selv om det kostede 20.000 kroner, og en ugeløn dengang kun lå på 60-80 kroner. Vi havde kun råd til at sidde i huset, fordi førstesalen kunne lejes ud, indtil børnene voksede op og krævede mere plads.

En tømrermester byggede huset i 1929 og boede selv i det, til vi købte det. Dengang var kun Hjallesevejs vestside bebygget. Markerne øst for Hjallesevej var endnu ikke blevet udstykket, da ejeren, ingeniør N. M. Knudsen, holdt jorden tilbage, indtil priserne var blevet tilstrækkeligt høje," fortalte Thea Møller Jensen i 1989 til Odense Posten.

Hun berettede også om en tragedie, som førte til det anlæg, der i dag findes i midten af rundkørslen ved Tesdorpfsvej, Moltkesvej og Bernstorffsvej.

"I begyndelsen af 1930'rne var

Fra Munkebjergkvarterets fødsel. Villavejene nord for Munkebjergskolen er fra slutningen af 1920'rne. Syd for skolen begynder Østerbæksvej, Chr. Sonnes Vej, Oppermannsvej og Rosenørnsvej at tage form. Den tynde markvej er Munkerisvej. Foto 1935.

Villavejene i den nordlige del af Munkebjergkvarteret er opkaldt efter mænd med tilknytning til landboreformer, landbohøjskole og landboforeninger. *Foto 1997.*

mergelgraven dér en yndet legeplads for kvarterets børn, indtil en dreng ikke kom hjem og senere blev fundet druknet. Så blev mergelgraven kastet til og i stedet indrettet til anlæg."

Således fik Munkebjergkvarteret engelsk havebypræg: En cirkelformet grøn "ø". På engelsk kaldet en *circus*.

Thea Møller Jensen huskede også det gamle bindingsværkshus, Munkebjerghus, det eneste hus på østsiden af Hjallesevej. Det lå ensomt på grønne marker over for Lahnsgade.

"Der boede en gammel kone. Huset stod i vejen for gadeudvidelsen, men fik alligevel lov at blive liggende, indtil den gamle kone kom på alderdomshjem."

Munkebjerghuset på Hjallesevej blev revet ned og flyttet i 1935. *Foto: Stadsarkivet.*

Odenses største samling af funkishuse ligger i Munkebjergkvarteret. De er bygget i årene 1933-1936. *Foto 1997.*

Så blev Munkebjerghuset revet ned, men ingeniør N. M. Knudsen besluttede at genopføre det til minde om kvarteret før udstykningen. Han flyttede i 1935 huset til Rosenørnsvej 30. Her fik det nyt liv som landarbejderbolig og senere medarbejderbolig for Hotel Knudsens Gård. Ingeniør N. M. Knudsens Fond ejer i dag huset, og en inskription over fordøren lyder: "Rejst i fortid, skærmet i nutid. Kunne jeg tale, meget jeg vidste. Før på bjerget, nu på det lave. Gemt, men ikke glemt af slægtens sidste."

Funkishusene

De fleste af 1930'rnes Munkebjergvillaer ligner hinanden. Det er traditionelle tofamilieshuse med spids gavl. Men kvarteret fik Odenses største samling af firkantede bungalows. Tæt på Munkebjergskolen ligger 22 af slagsen, bygget i årene 1933-1936. Nybyggerne boltrede sig med den funktionalistiske arkitektur, funkis, som fra Sverige, Frankrig og Tyskland fejede hen over Danmark i 1930'rne.

Odense Gasværk fandt funkishusene så interessante, at værket købte Moltkesvej 3 og indtil 1937 brugte huset som udstillings- og demonstrationshus, populært kaldet Gashuset.

Kendetegnende for kvarterets funkishuse er det kasseformede præg, flade tage, hjørnevinduer og hjørnealtaner. Husene har forskellige bygmestre og arkitekter, men de har haft grundholdningen til fælles: Et hus skal være effektivt og rationelt. Væk med det kunstneriske og æstetiske. De 22 bastante villaer på Moltkesvej, Tesdorpfsvej, Rosengårdsvej og Bernstorffsvej har med årene fået patina, sjæl og charme. Nogle er hvide som dengang. Andre funkishusejere har smurt frisk farve på facaderne.

De 22 funkishuse lige nord for Munkebjergskolen har med årene fået patina og charme. Foto 1997.

Huse i alle størrelser

Murermestre åd i 1930'rne mark efter mark i lagkagestykket mellem Hjallesevej og Østerbæksvej. De byggede striber af tofamiliesvillaer, men også små og mellemstore etagehuse.

Den udvidede Hjallesevej blev et udstillingsvindue for Munkebjergkvarteret og Hunderupkvarteret. Og grænsen imellem dem. De to vejsider, der hører til hver sit sogn, er et klondyke af villaer, etagehuse og blokke, der afspejler de fleste facetter af dansk boligbyggeri op gennem det 20. århundrede.

Markerne på østsiden af Hjallesevej - fra Reventlowsvej til Ringvejen - blev fra 1929 til 1940 plastret til med tofamilieshuse, trefamilieshuse og seksfamilieshuse. Fritliggende rødstenshuse til seks familier dannede i 1930'rne nærmest skole i kvarteret. Både på Fengersvej, Østerbæksvej, Munkerisvej og Oppermannsvej knækkede de bolignøden.

Stovesberg

De gule Stovesberg-blokke er en hel miniby i tre etager, stablet op omkring en park. Dansk Folkeforsikringsanstalt møblerede i 1939-1940 firkanten mellem Hjallesevej, Østerbæksvej, Fengersvej og Chr. Sonnes Vej med et mangefløjet boligkompleks med ca. 200 lejligheder og syv butikker, der tilsammen fik det sære navn Stovesberg.

Navnet, der i dag bruges både af den lokale kiosk og nærbutik samt ved buschaufførens annoncering af stoppestedet på Hjallesevej, stammer fra en gammel markbetegnelse, der findes på kort helt tilbage i 1700-tallet.

Ultrakedeligt

Jørgen Flindt Pedersen (født 1940), nu administrerende direktør på TV2, var blandt kvarterets nybyggerbørn.

Han voksede op i en villa på Ellingersvej 7, en sidevej til Chr. Sonnes Vej.

"For mine forældre var det virkelig en drøm, der gik i opfyldelse, da de købte en byggegrund. Vi kom fra en toværelses lejlighed i Christiansgade. Da huset på Ellingersvej stod klar til indflytning i 1952, fik alle fire børn hver sit værelse. Det var en stor dag.

Men vi mistede noget andet. I Christiansgade boede man tæt. Alle kendte alle, og der var masser af børn. I Munkebjergkvarteret boede folk, der realiserede drømmen om at komme væk fra boligkarréerne. De var mest optaget af deres egen lille parcel og ikke særlig interesseret i fællesskab. Jeg husker, at vi om vinteren løb på skøjter på Munkedammen. Ellers var der ikke meget at samles om."

På spørgsmålet, om han med ét ord kan karakterisere datidens Munkebjergkvarter, svarer Jørgen Flindt Pedersen: "Ultrakedeligt!"

Landbrugets mænd

Sære gadenavne præger det nordlige Munkebjergkvarter. Byrådet tænkte ikke på staveproblemerne hos nutidens skoleungdom, da det fra 1927 vedtog vejnavne som J. C. la Cours Vej, Tesdorpfsvej, Stockflethsvej og Segelckesvej.

Det lykkedes stadsingeniøren at finde hele 22 kendte og ukendte danskere med tilknytning til landboreformerne i 1700-tallet samt landbrugets efterfølgende kultivering.

Sågar en håndfuld professorer og direktører fra Landbohøjskolen i København og en stribe formænd for de fynske landboforeninger hyldes på Munkebjergkvarterets gadeskilte.

Kragsbjerg og Munkeris

Efter Anden Verdenskrig blev nye bidder af prærien øst for Odense beplantet med mursten.

Øst for Munkebjergvej blev Kragsbjerggårdens marker i slutningen af 1940'rne og op gennem 1950'erne skåret ud i parceller og bebygget med mindre villaer på "bjergvejene", der alle er opkaldt efter geografiske højdepunkter på Fyn. Fra Uglebjerg til Ravnebjerg. Navne, der tilmed "rimer" på kvarterets ældste navne, Kragsbjerg og Munkebjerg. Området kaldes også Kragsbjergkvarteret. Eller *Krarsbjergkvarteret* på en særlig odenseansk variant.

Landkortet blev støvsuget for fynske godser, da markerne syd for Munkerisvej fra slutningen af 1940'rne og frem til 1970'erne blev fyldt op med rækkehuse, mindre villaer og etageejendomme.

Hele 34 veje og vænger bærer godsnavne fra Arreskov til Ørnfelt.

Bloktilskud

Flerfamilieshuse gik af mode i den rationelle efterkrigstid, hvor valget kom til at stå mellem enfamilieshus eller boligforeningslejlighed.

Odense Andels-Boligforening byggede i 1950'erne en række mindre gulstensblokke på Bergsvej, Cederfeldsvej og Munkerisvej.

Byggeselskabet Ringen opførte i 1950'erne de gule rækker af mindre etageejendomme mellem Gyldenstenvej og Munkerisvej.

Borgernes Boligselskab stod i 1960'erne bag blokbyggeriet Hinderuphave på Ørnfeltvej og Kørupvænget.

Og Andelsboligforeningen Højstrup stablede i slutningen af 1950'erne lejligheder oven på hinanden i Munkebjergparken på Munkebjergvej og i 1960'erne i Hunderupparken på Skovsbovænget.

Til venstre:
Munkeringen, en adresse der uddøde, da Ringvejen blev bygget 1954-1958. Munkeringen var en rundkørsel ved Lisesmindevej/Munkerisvej/ Munkebjergvej. Etageejendommen helt til venstre i billedet buer, fordi den skulle passe til rundkørslen.
Foto: Ditlev Jensen 1953 (Møntergården).

Til højre:
Villaerne skrumper, jo længere man bevæger sig væk fra Langelinie. Billedet er fra Rørbækvej lidt syd for Munkerisvej.
Foto 1948/1949 (Møntergården).

Sådan gik det til, at bare marker på et halvt århundrede blev forvandlet til et bykvarter med i dag 1.050 parcelhuse, 576 rækkehuse, 2.486 lejligheder og 597 kollegieværelser.

Kukker og kubetræer

Folkevandringen fra land til by forvandlede landskabet. Træer blev fældet, andre plantet. Et kendt træ i Munkebjergkvarteret hed Kukkertræet.

Malersvend Robert Wistrup (født 1896) skriver om det gamle vartegn: "Vi gik ud til Kukkertræet, der stod ved en marksti, hvor Reventlowsvej nu krydser Kragsbjergvej. Kukkertræet var et smukt gammelt træ, der stod i ensom majestæt på marken. Hvorfor det hed Kukkertræet, ved jeg ikke, men det hed det altså!"

Kukkertræet stod i vejen for fremskridtet. Kommunen fældede det i 1966, for at Reventlowsvej kunne brede sig.

Ak ja, træer giver karakter og fældes sjældent, uden der samtidig fældes en tåre. Kommunen fjernede i 1997 hele striben af kasseklippede træer langs Hjallesevej og plantede nye lindetræer med fritvoksende kroner. Det fik arkitekt Trine Gregers til at fare i blækhuset:

"De kubisk klippede træer var en meget spændende kontrast til de private forhaver og blokbebyggelsernes fritvoksende beplantninger, og de indgik på bedste vis som en del af vejens inventar. En smuk bygade med rigtige bytræer. Odense Kommune er ved at skifte et yderst karakteristisk vejforløb ud med et mindre markant, oven i købet ét, som ses så mange andre steder i byen.

Odense har forskellige bykvarterer med hver deres karakter, og jeg forstår ikke, hvorfor man ikke ønsker at fastholde og udbygge disse karakterer frem for at udjævne og ensliggøre samtlige ender af byen," skriver arkitekten i et desværre virkningsløst debatindlæg.

De kubiske træer *er* væk.

Fra den stråtækte

Selv om man har gået i den stråtækte, kan man godt komme højt på strå. Hunderupkvarterets og Munkebjergkvarterets skiftende skoler er blevet højere og højere.

Hunderups første skole var både lille, stråtækt og enmandsbetjent. I skolestuen på Rytterskolen, Hunderupvej 140, hentede bondebørn deres visdom i næsten 200 år.

Da den sidste enelærer døde i 1906, blev skolen nedlagt. En gartner købte den for 12.000 kroner. Bygningen er nu privatbolig med gavlen halvt ude på fortovet.

Første skoledag var i 1720'rne. Da opfandt Kong Frederik IV de danske rytterskoler. Her skulle børn lære at læse og tro på Gud. Deres fædre havde pligt til at indkvartere kongens ryttersoldater på deres fæstegårde. Deraf navnet rytterskoler.

Hunderupbørnene gik indtil 1906 i "den stråtækte" på Hunderupvej 140. Foto 1997.

Nazi-sympasitør ejede Hunderupskolen

Hunderup var uden egen skole i 18 år. Hunderupborgerne sendte fra 1906 deres børn på drengeskoler og pigeskoler i Odense.

Men i 1924 åbnede Frøken Henriette Schmidt en privatskole på Hannerupgårdsvej. Skolen, der fik navnet Frøken H. Schmidts Fællesskole, var både for piger og drenge fra 1. til 5. klasse. Elevtallet toppede i 1934, da skolen havde over 200 elever.

En vidtløftig fraskilt officersfrue, Marie Louise Briand de Crevecoeur, dumpede i 1937 ned i Odense og købte privatskolen på Hannerupgårdsvej.

Fru Briand indførte både mellemskole, realklasse og studenterkursus.

Hun bevarede kommandoen indtil januar 1941, da hun blev sat på gaden af kongens foged, ude af stand til at betale terminsydelsen.

Fru Briand nåede i sin korte regeringsperiode som skoleleder i Hunderupkvarteret at bringe sindene i kog. Efter krigen blev hun beskyldt for landsforræderi på grund af nazi-sympatier. Hun indrømmede, at hun i maj 1941 "var fuldstændig nazi-tosset" og havde skrevet et brev til selveste Heinrich Himmler, den tyske Gestapo-chef, for at bede om hjælp, da hun følte sig forfulgt i Odense. Himmler havde formentlig andet at se til.

Odense Kommune købte skolebygningerne, der fra 1942 til 1948 blev brugt som husvildeboliger. Dog var der i nogle måneder i 1943 også plads til lidt kommunal grundskoleundervisning.

Privat opfindsomhed slog i øvrigt til under Besættelsen, da 1. klasserne fra april til august 1945 blev undervist i en kælder under en sagførervilla på Chr. Richardts Vej 28.

Til byens største skole

Hunderupbørnene havde i mellemtiden fået en kommuneskole på den anden side af Hjallesevej. Den åbnede i 1934, efter at 1.035 Hunderupborgere havde skrevet under på et krav til byrådet. Med henvisning til det vildt voksende børnetal forlangte de en kommuneskole og pegede på en tom grund på hjørnet af Engvej og Læssøegade. Den blev senere gymnasieelevernes. Kommunen besluttede at købe en bid af ingeniør N. M. Knudsens grunde øst for Hjallesevej og byggede Munkebjergskolen.

"Det er simpelthen den bedste og mest moderne skole i dette land. Det er store ord, men de er ikke *for* store," sagde skoledirektør Vilh. Lassen, da han i 1934 bød velkommen til 1.350 nye elever.

På fire etager. I 35 klasseværelser. Drenge og piger var de første år delt i drengeklasser og pigeklasser, og skole-

Munkebjergskolen havde første skoledag i 1934. Den blev kaldt "den bedste og mest moderne i dette land". Foto 1948.

gården delt på samme måde med hver sin opgang. Men det nymodens bestod i en aula, en midterhal, der er lige så høj som skolen. Munkebjergskolen var den første "aula-skole" uden for København.

De gamle skoler skævede misundeligt til den nye. På Vestre Skole talte lærerne om, at Munkebjergskolen var *for* flot. "Tænk, man havde cyklerne indendørs og lyst læderbetræk på lærerværelset samt køkken og garderobe. Hvilken utidig luksus," husker en lærer.

Også eleverne var imponerede. "Hvilken omvæltning fra de gamle lokaler på Jernbanegades Skole til denne meget moderne skole. Jeg husker den første morgen, da vi var samlet i skolens store flotte aula, og hvor den statelige skoleinspektør Lundahl-Nielsen stod på talerstolen og bød os velkommen. Såvidt jeg husker blev dagen markeret med, at vi fik brunsvigere fra en nærliggende bager og røde sodavand fra Slotsbryggeriet," fortæller reklamekonsulent Olav Kvinesdal (født 1925).

Munkebjergskolen og Munkebjergkvarteret voksede op sammen. Og skolen bugnede af nybyggerbørn. Den var i 1937 byens største kommuneskole. Klasserne rummede 1.591 elever. Året efter blev den aflastet af den nyåbnede Korsløkkeskole.

Trods gigantstørrelsen havde Munkebjergskolen status. "Det var en skole, forældre gerne sendte deres børn til," husker TV2's administrerende direktør Jørgen Flindt Pedersen. "Da jeg i 1951 skulle starte i første klasse, hørte jeg egentlig til Korsløkkeskolen, fordi vi boede i Christiansgade. Men mine forældre havde købt en byggegrund på Ellingersvej og fik mig ind på Munkebjergskolen, selv om huset ikke var bygget endnu. De ville helst undgå dem fra Korsløkkekvarteret."

Formeringen fortsatte, og i 1952 slog Munkebjergskolen sin egen rekord: 1.816 elever. Med åbningen af Kragsbjergskolen i 1953 og Ejbyskolen i 1955, begge i det tilstødende Korsløkke Sogn, kunne Munkebjerg-eleverne igen trække vejret.

Men også Munkebjergskolen blev overhalet af en ny tidsånd. Ved 25 års-jubilæet i 1959 skrev Fyens Stiftstidende, at arkitekter kritiserede den for at være for høj, at have for mange trapper og at være umulig at lydisolere.

Da Munkebjergskolen fyldte 50 år, skrev skolenævnsformanden om sit første indtryk: "Du virkede stor, grå, kedelig og kold."

"Men," fortsætter han, "man kan ikke altid skue hunden på hårene. Du har fået overstået dit generationsskifte, dit indre er blevet moderniseret, og du er populær hos børnene."

Munkebjergskolen har tilpasset sig den ny tids modvilje mod mastodontskoler. I dag er elevtallet kun en tredjedel af den gamle rekord: 604.

Hunderupskole genfødt

Hunderupskolen har haft en omskiftelig tilværelse. Den regner selv 1. april 1948 som sin fødselsdag. Da blev den genfødt som kommuneskole med 1.-5. klasse i de bygninger, der havde huset Frøken H. Schmidts Fællesskole på Hannerupgårdsvej.

Den nye Hunderupskole ekspanderede i efterkrigstiden. 6. klasse blev indført i 1963. Året efter kom 7. klasserne til. Børnehaveklasser startede i 1972.

De gamle bygninger A og B bugnede. En bygning C åbnede i 1964 og en ny gymnastiksal i 1966. Tilstødende villaer blev købt op. Børnehaveklasserne indtog i 1980 villaen Hannerupgårdsvej

Munkebjergskolen har haft tre gange så mange elever som nu. *Foto: Niels Nyholm 1994.*

37, og en pasningsordning så i 1987 dagens lys i villaen Hannerupgårdsvej 33.

Hunderupskolen havde i 1953 sit højeste elevtal, 450. I dag er elevmængden igen stigende. Fra 314 til 363 de seneste tre skoleår.

Fra viceinspektør Tom Bager lyder karakteristikken af Hunderupskolen i dag: "Den har en størrelse, der betyder, at alle lærere kender alle elever. Det skaber en tryg atmosfære. Men vi har frygtelige pladsproblemer."

"Universitet" på Hannerupgårdsvej

Som et kuriøst appendix kan det nævnes, at Hunderupskolen også har rummet et "universitet".

Fyns Studenterkursus blev født i 1938 i skolebygningen på Hannerupgårdsvej, hvor skolelederen fru Briand begyndte sin aftenundervisning til studentereksamen. Efter studentereksamen kunne eleverne tilmelde sig forberedelseskurser til filosofikum samt de første prøver under jura-, teologi- og medicinstudiet. Det vides ikke, om nogen meldte sig. Men Fyns Studenterkursus' jubilæumsskrift mener, at i hvert fald jurakurset blev gennemført. Prisen for at deltage i kursus til filosofikum var 16 kroner om måneden. Plus 5 kroner i brændselspenge.

Da den nazivenlige fru Briands privatskole gik neden om og hjem, rejste Fyns Studenterkursus sig af fallitboet og flyttede til Klostervej.

Huskes fru Briand ikke for andet, bør hun måske tildeles en plads i historien som kvinden, der ville give Odense et "universitet" knap 30 år før politikerne...

Hunderupskolen fejrer 50 års fødselsdag i 1998. Men rødderne går tilbage til en privatskole, der åbnede i 1924. *Foto 1997.*

Udsigt til stjernerne

Vejen til stjernerne går gennem Munkebjergskolen. Op ad trapperne til øverste etage og videre op i det kuppelformede tårn, der udgør Odense Observatorium.

Herfra er der udsigt. Ikke alene til det rødglødende neonskilt ved Rosengårdcentret og Bikubens monolit i bymidten, men til de fjerneste stjerner og planeter.

Når himlen er klar, vel at mærke. Det var den ikke, da hundreder af odenseanere den 16. september 1997 stod i kø for at kravle op ad den lille stige og sætte øjet til stjernekikkerten. De kom for at opleve en af de sjældne måneformørkelser, men så kun en sløret Jupiter gennem kikkerten, som kan forstørre op til 400 gange.

Odense Skolevæsen skænkede kikkerten til Munkebjergskolen i 1934. Skolevæsenet havde arvet den i 1919 efter læge Seligmann i Middelfart.

Studenterhuens kvarter

Odense Universitets første hjemsted var Teknikums lokaler på hjørnet Hjallesevej/Niels Bohrs Allé. Her mødte de første 180 studerende i 1966 til rusmodtagelse i festsalen. Ikke alle bar studenterhuen. Ungdomsoprøret ulmede. Foto 1966 (Stadsarkivet).

Hunderup- og Munkebjergkvartererne tilbyder uddannelsesinstitutioner på alle niveauer. Fra børnehaveklasse til Filosofisk Institut.

Hunderupkvarteret udklækker endda selv sine studenter. På kvarterets eget gymnasium, bygget i 1940 på hjørnet af Læssøegade og Engvej som Odenses første gymnasium uden for bymidten. "Bedre folks børn" behøvede ikke længere cykle eller tage sporvognen ind til byen for at erobre studenterhuen.

Sct. Knud var for piger

Sct. Knuds Gymnasiums rødder er en pigeskole, der åbnede i 1853 med den kun 19-årige holstensk-fødte frøken Louise Winteler som leder og lærer. Undervisningen fandt sted i frøken Wintelers tantes dagligstue i Nørregade 31. Frøken Wintelers Skole flyttede i 1863 til Klingenberg og i 1880 til Klostervej. Fra 1908 kunne pigerne tage nysproglig studentereksamen hos frøkenen.

Kylle Topp (født 1904): "Frøken Wintelers Skole var Odenses fineste pigeskole. 'Man' kunne kun gå på Frøken Wintelers, når man var direktør Topps datter. Jeg kom i klasse sammen med borgmester Blochs datter Vibeke og stiftsprovst Lützhøfts datter Karen. At det var skolens værste snobbeklasse er uden for al tvivl."

Staten overtog i 1920 den private frøkenskole, som skiftede navn til Sct. Knuds Gymnasium. Der var fortsat

kun adgang for piger. Drengene gik på Odense Katedralskole.

1940 blev et skelsættende år for den gamle pigeskole. Den lukkede drenge ind. Og flyttede til Hunderupkvarteret.

"Den ligger frit og godt, omgivet af to store sportspladser, en legeplads til mellemskolen og et haveanlæg til de ældre elever; i et hus foran anlægget bor rektor og pedel." Sådan hed det i beretningen efter det første skoleår med 312 mellemskole-, realskole- og gymnasieelever i de nye rammer.

Frem til 1952 kunne man i årsberetningerne aflæse ikke alene elevernes eksamenskarakter, men også deres sociale herkomst i form af navn og stilling på deres fædre.

Milepæle i Sct. Knuds Gymnasiums historie er lukningen af mellemskolen i 1959, lukningen af realskolen i 1971, oprettelsen af en HF-afdeling i 1972, lukningen af HF i 1986 og genåbningen af HF i 1990.

Skolebygningen i tre etager blev for trang og fik i 1973 en tilbygning i to etager. Samtidig blev haveanlægget til en asfalteret parkeringsplads. Siden 1986 har Fyns Amt ejet Sct. Knuds Gymnasium.

Sit højeste elevtal, 720, nåede skolen i 1979. I dag rummer den 620 elever. Ansøgertallene har svinget op og ned gennem flere årtier.

"Det er vanskeligt at finde årsagerne til svingningerne," fortæller lektor Aage Keinicke, som har været ansat på Sct. Knuds Gymnasium siden 1961.

"Vi har nok det image i byen, at vi som gammel pigeskole og med vores beliggenhed i velhaverkvarteret er for de riges børn, og at man skal være fint og dyrt klædt på for at kunne begå sig hos os. Det synes vi ikke selv er rigtigt. Vi har i de senere år fået tilført en del elever, som oprindelig havde søgt de andre gymnasier. Det er vores erfaring, at disse elever efter få dage er så glade for at gå hos os, at de ikke ønsker at flytte. Skolens hverdag svarer tilsyneladende ikke til det image, vi har," siger Aage Keinicke.

Sct. Knuds Gymnasium flyttede i 1940 fra Klostervej til Hunderupkvarteret. Foto 1940.

Slut med snobberi

TV-værten Isabella Miehe-Renard fortæller, hvordan hun som elev oplevede hverdagen, da hun i 1981-1983 var elev på Sct. Knuds Gymnasium.

"Vi boede i Hellerup, da min far fik arbejde på Odense Teater. Da han tog mig over til Odense for at vise mig byen, var jeg totalt negativ. Jeg syntes, det var frygteligt, og jeg havde megen medlidenhed med mig selv. Han kørte mig hen foran Katedralskolen og sagde: 'Vil du gå der?' Der havde han nemlig selv gået, så lidt i trods ville jeg selvfølgelig ikke gå der. Så kørte vi ud foran Sct. Knud, som var en helt moderne bygning, helt anderledes, og da jeg så nogle unge gå derind, som så søde ud, tænkte jeg: 'Der vil jeg gå'. Så Sct. Knud var faktisk et helt tilfældigt valg.

Det endte dog lykkeligt, og jeg blev vild med at være der. Jeg fik hurtigt gode skolevenner. Jeg syntes virkelig, jeg kunne mærke hygge, venlighed, stort set ikke noget snobberi," beretter Isabella Miehe-Renard.

Thomas Helveg fra fodboldlandsholdet gik på Sct. Knuds Gymnasium fra 1987 til 1990. Han siger: "Man havde altid hørt folk sige 'Gymnasietiden er den bedste tid', og lige i starten på Sct. Knud syntes jeg i hvert fald, at de ikke var rigtig kloge. Men bagefter, når vi kigger tilbage, kan vi kun sige det samme 'Gymnasietiden er den bedste tid!'"

Mulerne

Børnetallet steg i efterkrigsårene, og bredere lag banede sig vej op gennem uddannelsespyramiden. Det betød, at Sct. Knuds Gymnasium måtte aflastes. Flere og flere unge fik studenterhue, og i 1962 åbnede Odense sit tredje gymnasium.

Mulernes Legatskole blev udvidet med en gymnasieafdeling i bygningerne på Hunderupvej 17, hvor skolen havde terpet siden 1893.

Også Mulernes Legatskole havde en særlig tilknytning til Hunderup-

kvarteret. Børge Martin Jeppesen skriver i sine erindringer fra 1930'rne, at lærerne på Mulerne var identiske med lærerne på Handelsskolens aftenundervisning: "Her hentede de en ekstraindtægt, som gav dem råd til - alle som én - at bo i den dyreste del af byen, Odenses Hellerup, Hunderupkvarteret."

Mulernes Legatskole flyttede i 1968 fra Hunderupvej til nye betonbygninger i Vollsmose.

Efter huen

Er studenterhuen i hus, har Hunderupkvarterets og Munkebjergkvarterets ungdom kort vej til lærdommens endnu højere tinder.

Odense Teknikum, der uddanner ingeniører, har siden 1960 holdt til i et bygningskompleks på hjørnet af Hjallesevej og Niels Bohrs Allé.

Da Danmark i 1966 fik sit tredje universitet, foregik de første forelæsninger i en nybygget del af Odense Teknikum, Blok E. Teknikum var også rammen, da Kong Frederik IX og undervisningsminister K. B. Andersen i september 1966 bød de 180 nye universitetsstuderende velkommen.

Odense Universitet rykkede i 1969 ind i egne bygninger, de såkaldte barakker med begrænset holdbarhed. Barakkerne på Niels Bohrs Allé 25 skulle blot huse de studerende nogle få år, indtil det "rigtige" universitet på Campusvej, populært kaldet "Rustenborg" efter det rustrøde byggemateriale, stod klar i 1973.

Det lave elementbyggeri lever endnu. Kun vejnavnet er ændret, til Munkebjergvænget. Barakkerne rummer i dag flere uddannelsesinstitutioner samt dele af universitetets institutter, som på grund af pladsmangel på "Rustenborg" er flyttet tilbage til udgangspunktet.

Tag over hovedet

Tag over hovedet kræver de studerende også. Boligsituationen forekom håbløs, da Odense fik sit universitet. Byen havde kun to kollegier, Teknisk Kollegium på Jagtvej og 4. maj-kollegiet på Østerbæksvej i Munkebjergkvarteret; sidstnævnte oprettet i 1952 med fortrinsret for studerende med frihedskæmperblod i årerne.

Odense Andels-Boligforening åbnede i 1966 et kollegium med 46 værelser i en tidligere konfektionsfabrik på Langelinie 45.

Større effekt havde det, da Odense Kommune stillede en grund til rådighed ved den gamle Hinderupgård, hvis markvej nu var blevet en sidevej til den firesporede Niels Bohrs Allé. Her stod det fængsellignende H. C. Ørsted Kollegium i 1968 klar med 480 celler.

En anden studenterbudgetvenlig boligform er private værelser. Hertil knytter sig det mundheld, at hunderupperne er mere hobby-interesserede end de fleste. De har lys i kælderen hver aften.

Sandheden bag mundheldet er, at selv det mindste kælderværelse kan lejes ud til en betrængt studerende.

Der mangler kun kabareter og bistroer, spøjse specialbutikker og maleriske små hoteller, for at Hunderup og Munkebjerg kan leve op til Latinerkvarteret i Paris.

Det er til gengæld også en graverende mangel.

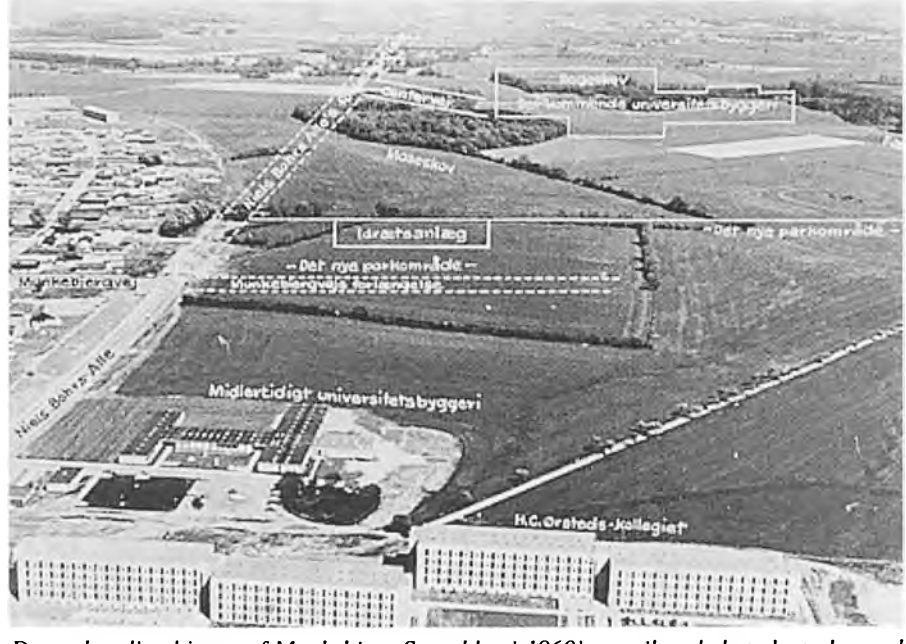

Det sydvestlige hjørne af Munkebjerg Sogn blev i 1960'erne til en hel studenterby med Odense Teknikum, H. C. Ørsted Kollegiet og Universitetets midlertidige barakbyggeri. Luftfotoet viser byggeplanerne på markerne ud mod Killerup.
Niels Bohrs Allé gik dengang kun til Munkebjergvej.
Foto 1970 (Stadsarkivet).

Børn i det rette selskab

Mange initiativer er udgået fra magtens mænd og deres kvinder i Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret. Men ikke initiativet til de første børnehaver og daginstitutioner i Odense. I villakvartererne behøvede kvinderne sjældent arbejde ude. Mange hjem havde tilmed deres egne husassistenter til at tage sig af de håbefulde små.

I flere villaer drev fruerne private børnepasninger i stil med nutidens dagpleje, men den første "rigtige" børnehave i Hunderupkvarteret åbnede på Engvej i 1941.

Børnehaven Engvej var privat, oprettet af Frøken Anne Marie Prip i en gul villa på Engvej 29.

"Børnene strømmede til, ofte var der mellem 60 og 70 børn. Det var mest velstillede familier, der ville have deres børn i børnehaven på Engvej. Her kunne børnene lege og lære, og det kostede næsten ingen penge. Forældrene kunne være sikre på, at børnene blev opdraget i den rette tro og ikke mindst i det rette selskab," hedder det i jubilæumsskriftet (1991).

Senere kom en lang række børnehaver i begge kvarterer: Odense Husmoderforenings Børnehave på Lindeallé, Chr. Sonnes Vejs Børnehave, Kragsbjerglund på Vissenbjergvej, Børnecentret Skovsbo på Niels Bohrs Allé, Hinderuplund på Skovsbovænget, Troldhøj på Munkebjergvænget, Hunderup Børnehaven på Hunderupvej, Hjallesevejens Legestue, Platanhaven på Platanvej for fysisk handicappede børn og Specialbørnehaven i det tidligere børnehospital på Jagtvej.

Da arbejdsgiverne også fik brug for kvindernes arbejdskraft, strikkede flere fabrikker deres egne børnehaver sammen. Odense Kamgarnsspinderi åbnede i 1971 Børnehaven Strikkegården på Bjerregårdsvej 16.

Men pædagogikken har forandret sig, siden Frøken Prip dyrkede sit rette selskab på Engvej. I dag skal børnene have de rette omgivelser.

Sankt Joseph-søstrenes tidligere kloster på Bjerregårdsvej 9 blev i 1997 ombygget til Odenses største daginstitution, Børneborgen, med plads til godt 140 børn. Børneborgen er en temaverden, en ridderborg, hvorfra de små prinser og prinsesser ifølge arkitekten Otto Wagner kan drage på oplevelse i verden.

Endnu en børnehave så i 1997 dagens lys. Afdøde klædefabrikant Søren Christian Mengels store patriciervilla på Helgavej 32 er blevet et nyt barndommens land.

Også børnehavepædagoger er udklækket i Hunderupkvarteret. Odense Børnehaveseminarium benyttede i skoleåret 1950/51 en af Hunderupskolens bygninger. Fra 1958 til 1978 havde Børnehaveseminariet hjemsted i en fornem hvid villa på Hunderupvej 103, det nuværende AOF-kursuscenter.

Guldbryllupskvarterer

Statistikken taler sit tydelige sprog: Hunderupkvarteret og især Munkebjergkvarteret er blevet guldbryllupskvarterer. Næsten hver fjerde munkebjergenser er pensionist. 23 procent af befolkningen i Munkebjerg Sogn har passeret pensionsalderen.

Hunderupkvarteret har gennemgået en vis foryngelseskur. 15 procent af hunderupperne er pensionister. Kommunens gennemsnit er 13 procent.

Statistikken røber også, at de to kvarterer mangler kommende forsørgere.

Børn under syv år er i undertal. I Munkebjerg Sogn udgør de seks procent. I Hunderup (Thomas Kingos Sogn) otte procent. Men i hele Odense ni procent.

Langt de fleste pensionister bor i egne villaer. Andre vælger de beskyttende vinger i OK-fondens Plejehjem på Lindeallé, Kragsbjergløkke på Kragsbjergvej eller Havebæk ved Munkebjerg Kirke.

Havebæk er Odenses største plejecenter, skabt ved en sammensmeltning i 1997 af Munkehaven og Østerbæk.

De to kvarterers grå pantere kan også finde jævnaldrende selskab i en række pensionist- og ældreklubber, f.eks. Aktivitetshuset Hunderup på Lykkesholmvænget, OK-klubben i Læssøegade, KFUM & KFUK's Pensionistklub på Rødegårdsvej og Metalarbejdernes pensionistklub på Østerbæksvej.

PS: Sidstnævnte er i øvrigt lidt af en seværdighed, idet kunstneren Knudåge Larsen har bemalet mødesalen fra gulv til loft med scener fra odenseanske smedearbejdspladser som Thrige og Odense Staalskibsværft.

Borgerlige partisaner

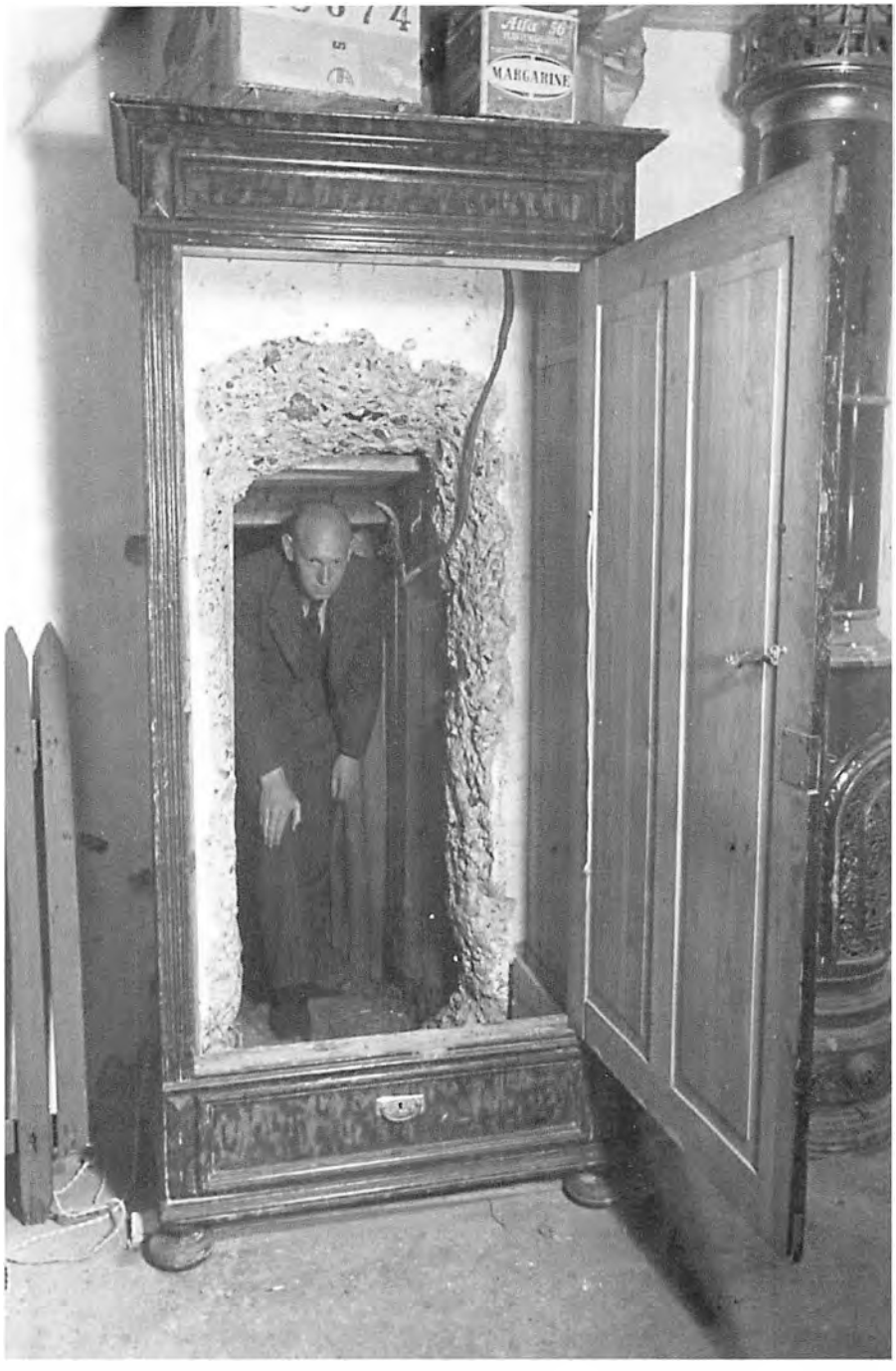

Den fynske modstandsbevægelse købte under krigen en Langelinievilla og gravede en underjordisk gang til et hønsehus, som de byggede om til bunker. Indgangen til den underjordiske passage var skjult bag et skab. Foto 1945 (Møntergården).

"Holst & Jørgensen, ingeniører," stod der på dørskiltet.

Men det var for at narre fjenden, da Danmark var besat. Der boede ikke ingeniører, men derimod sabotører i villaen Langelinie 142.

Ligesom tyskerne under Anden Verdenskrig havde et hovedkvarter i Odense, på Husmandsskolen i Tarup, oprettede den lokale modstandsbevægelse en "førerbunker" på Langelinie, i en villa som modstandsbevægelsens Fynsledelse købte i 1944.

Villaen blev armeret med maskinpistoler og håndgranater, og alle arkiver forsynet med en sprængladning og en brandflaske.

For yderligere at sikre sig ved en eventuel tysk razzia gravede de fynske frihedskæmpere en 30 meter lang underjordisk gang til et hønsehus i villaens baghave. Her indrettede de en bunker, hvorfra de kunne sprænge villaen i luften ved at udløse en bombe.

I modstandsbevægelsens Fynsledelse sad bl.a. grosserer Jens Frederik Busk-Rasmussen, Langelinie 180, og grosserer Hans Muus, Hjallesevej 86. De mødtes dagligt i villaen på Langelinie 142.

Kort efter befrielsen afslørede et medlem af Fynsledelsen, læge Ejnar Kruse, at villaen på Langelinie var en kamufleret krigsborg.

"Huset var udbygget som en stærk fæstning, der ville kunne forsvares et stykke tid, og vi havde sikret os tilbagetoget. Hvis vi var blevet overrasket af Gestapo, ville der være sket det, at huset var blevet forsvaret så lang tid, som det ville tage at forberede ødelæggelsen af alle papirer. Så ville vi være forsvundet gennem gangen, og når Gestapo var trængt ind i huset, var der blevet trykket på knappen," fortalte han til Fyens Stiftstidende.

Tyskerne opdagede aldrig, at "ingeniørfirmaet" på Langelinie var en dækadresse.

Da Danmark blev befriet i maj 1945, trådte Fynsledelsen frem i lyset, forlod Langelinievillaen og rykkede ind hos firmaet Elias B. Muus i Sukkergården i Frederiksgade, hvor de sidste aktioner mod tyskerne blev planlagt. Hans Muus overtog villaen som privatbolig, hvor han blev boende indtil 1956.

Kommunister og borgerlige gik hånd i hånd til kamp mod den tyske besættelsesmagt, og en lang række aktiviteter mod det tyske utyske blev organiseret fra de pæne villaer i Hunderupkvarteret.

Et patriotisk foretagende, der kaldte sig Dansk Ungdomssamvirke, åbnede i 1942 et fritidshjem for unge i villaen Hunderupvej 62. Fritidshjemmet blev senere samlingssted for unge, der deltog, når englænderne kastede våben og sabotagemateriel ned over Fyn.

Som medlemmer af modstandsbevægelsens Fynsledelse mødtes grosserer Hans Muus og læge Ejnar Kruse dagligt i Langelinievillaen. Hans Muus læser i Information, dengang en illegal avis. Ejnar Kruse har skydevåbnet klar. Foto: Fyns Social-Demokrat 1945 (Stadsarkivet).

Hunderup aflyttede de tyske telefoner

Også telefonaflytningen under Besættelsen blev organiseret fra et Hunderuphjem.

Modstandsbevægelsens Fynsledelse etablerede i foråret 1944 en systematisk aflytning af tyskernes telefonsamtaler på Gestapo-hovedkvarteret i Tarup.

Ingeniør Werner F. L. Hjort arbejdede på Fyns kommunale Telefonselskab. Sammen med en kollega, overmontør Holger Rasmussen, trak han efter fyraften ledninger til en række skiftende adresser i Odense. Her sad modstandsfolk døgnvagt og aflyttede alle opkald, der stort set mundret blev nedskrevet og afleveret til Fynsledelsen. Aflytningen betød, at frihedskæmperne lettere kunne

Bag den pæne facade på Langelinie 142 gemte sig en krigsborg. *Foto 1997.*

lave sabotageaktioner og undgå at blive arresteret.

De første aflytninger fandt sted på Drewsensvej og senere fra ingeniør Hjorts hus på Carl Bernhards Vej 25 i Hunderupkvarteret. Af sikkerhedsmæssige grunde flyttede lyttecentralen igen i juni 1944, denne gang til en lejlighed på Chr. Richardts Vej.

Telefonaflytningen betød også, at frihedskæmperne kunne afsløre danske stikkere. Danskere, der sladrede til tyskerne om danske modstandsfolk.

I lejligheden på Chr. Richardts Vej kunne lytteposten bl.a. opsnappe, at en dansker stak modstandsmanden Børge Poulsen:

"Hvis De vil ha' fat i Børge Poulsen, skal I skynde jer. (...) Han er sabotør og er nu for et øjeblik siden gået ind ad tredje port på højre hånd i kolonihaverne Rødegårdsløkken, fortsættelsen af Kragsbjergvej, og han havde en stor og en lille kuffert med."

Modstandsbevægelsen nåede at advare Børge Poulsen, så han og konen slap væk, inden Gestapo ankom til kolonihaverne i Munkebjergkvarteret.

Fra Chr. Richardts Vej blev lyttecentralen flyttet til H. Rasmussens Vej 21 og i januar 1945 videre til Bjerregårdsvej 4, en sidevej til Munkebjergvej. Næste adresse blev grosserer Hans Muus' lejlighed på Hjallesevej 86.

Hele tiden var tyskerne lige i hælene på de odenseanske smuglyttere. H. Rasmussens Vej 21 blev bombet og Bjerregårdsvej 4 brændt, umiddelbart efter at lyttecentralen var flyttet videre.

Også på Hjallesevej var lyttecentralen tæt på at blive afsløret. En aften, da "spionen" Jørgen Adelgod sad og aflyttede tyskerne i Hans Muus' lejlighed, blev der kastet småsten på ruden. Hans Muus sagde, at det var et aftalt advarselstegn, så nu gjaldt det om at komme væk. Inden de nåede at komme ud, var Gestapo på trapperne. Da der ikke var navneskilt på døren, opgav Gestapo dog eftersøgningen, mens Muus og Adelgod sad med hver sin revolver ved indgangen til entreen.

Tyskernes hovedkvarter i Tarup blev bombet i april 1945. Derefter flyttede tyskerne ind på Grand Hotel. Her fortsatte telefonaflytningen. Lige indtil befrielsen.

Modstandsbevægelsen udgav også aviser. Maskinskrevne, duplikerede blade, som var populære, fordi tyskerne censurerede de "rigtige" aviser. Duplikatorerne rullede på skiftende adresser. Bl.a. blev det illegale blad "Trods alt" sendt på gaden fra en villakælder på Moltkesvej i Munkebjergkvarteret og fra en lejlighed på Chr. Richardts Vej i Hunderupkvarteret.

Bomberegn i Hunderup

Hunderupkvarteret slap ikke uskadt gennem krigen. Kvarteret blev bl.a. udsat for et bombardement fra luften.

Få minutter over halvtolv om aftenen den 26. februar 1942 hørte beboerne i hele Hunderupkvarteret høje brag. Syv brandbomber fra en engelsk flyvemaskine på vej over Fyn faldt ned midt i kvarteret.

Bomberne landede på gaden ved Bülowsvej 18 samt i haverne til Hannerupgårdsvej 19, Fasanvej 22, Bülowsvej 17, Platanvej 5, Platanvej 14 og Grønningen 4.

Tre villaer blev smadret, en kvinde døde af chok, mange ruder og tagsten blæste væk, og flere kom lettere til skade med snitsår fra ødelagte ruder.

En engelsk flyver tabte i 1942 syv bomber over Hunderupkvarteret. Én faldt i haven til Hannerupgårdsvej 19. Den var så kraftig, at nabohuset, Hannerupgårdsvej 17, slog revner. Her viser Verner Laursen sin ødelagte førstesalslejlighed. Foto: Møntergården.

Da krigen blev alvor i Hunderup-kvarteret. Bülowsvej 18 er blevet offer for en engelsk bombe. Foto: Chr. Rasmussen 1942 (Møntergården).

En af de engelske bomber slog et ni meter bredt krater i den sneklædte villahave på Hannerupgårdsvej 19. Foto 1942 (Møntergården).

Bomberegnen over Hunderup-kvarteret viste sig at stamme fra et fly, som måtte nødlande ved Neder-Holluf efter at være blevet beskudt af tyskerne. Inden landingen forsøgte besætningen at lette flyet ved at hælde bomberne ud. De seks besætningsmedlemmer overlevede og kom i tysk krigsfangenskab.

Mange ældre odenseanere husker bombenatten, som på grund af censur kun var sparsomt beskrevet i aviserne.

Alfred Laursen, nu Assens: "Vi boede dengang på Langelinie 90 på hjørnet af Stenosgade. Mens min kone var på vej hjem fra et møde i en lille lokal Ydre Missions-kreds, kom flyveren og slap sin last. Hun var så tæt på, at lufttrykket slog hende bevidstløs. Bagefter fandt hun sig selv liggende på en opskovlet snebunke. En mand fra et nærliggende hus kom ud og fik hende med ind og senere lodset hjem."

Arne Nørremann Larsen, Skalbjergvej: "Jeg og mine forældre var på vej hjem fra et besøg i Smedevænget. Vi skulle med sporvognen fra stoppestedet Bülowsvej/Hunderupvej. Vi så sporvognen komme kørende ad Bülowsvej og hørte en hylen i luften. Min far smed mig over en hæk ind mod en husmur og min mor bagefter. Så kom han selv flyvende."

Lærer Jytte Hammerich Fauerby, nu J. L. Heibergs Vej: "En morgen rygtedes det allerede inden morgensangen på Munkebjergskolen, at der var faldet en bombe i et hus på Bülowsvej, hvor en af vores klassekammerater boede. Halvdelen af det værelse, som hun og hendes søster sov i, var der pludselig ikke mere.

Men søsteren, eller var det Agnes selv, sov uanfægtet videre i den ende af værelset, som ikke var blevet ramt."

Bomberegnen i 1942 var vådeskud. Da konsul Haustrups millionvilla, Skovløkke, blev sprængt i luften i 1944, var der til gengæld tale om et pletskud. Tyskland straffede konsulen, fordi hans virksomhed, Haustrups Fabriker, ikke ville producere for tyskerne.

Skuddrab

Hunderupkvarteret oplevede desuden en række skuddrab under Besættelsen. Fabrikant Harry Nyhave Christiansen blev dræbt af otte skud i august 1944, da han kom cyklende på hjørnet af Læssøegade og Platanvej. Kontorist Helge Møller blev myrdet i september 1944, da han kom cyklende ud for Hunderupvej 131. I februar 1945 blev grønthandler Hans Jørgen Rasmussen, Kastanievej 23, skudt ned ved sin forretning i Fredensgade. Konsul G. Christgau døde i februar 1945 efter at være blevet skudt i sin kæmpevilla, Hunderupvej 220.

Befrielsesdagene i maj 1945 kostede også menneskeliv. Tyskerne dræbte frihedskæmpere, politibetjente og civile under de sidste kampe. Politibetjent Ejnar Agerholm, Rosenørnsvej 24, og ingeniør Ejler Steen Larsen, Munkevænget 19, var blandt ofrene.

Skoler var besat

Også skolebørnene i Hunderup og Munkebjerg mærkede, at Danmark var besat. Tyskerne tog skoler i besiddelse til indkvartering. Munkebjergskolen var besat nogle dage i september 1944 og igen fra marts 1945.

Sct. Knuds Gymnasium i Læsøegade snuppede tyskerne i februar 1945 for at bruge det til lazaret, hvorefter eleverne blev sendt til eftermiddagsundervisning på Odense Katedralskole.

I krigens sidste tid mærkede Munkebjergkvarteret, at sejren var nær. Karavaner af hvide busser og lastvogne fra Svensk Røde Kors kørte i marts og april 1945 til Tyskland for at hente jøder og skandinaviske krigsfanger. Karavanerne stoppede i Odense, og bilparken overnattede i Munkebjergskolens gård.

Endelig sænkede freden sig over Hunderup, Munkebjerg og resten af Danmark.

Svensk Røde Kors sendte hvide busser gennem Danmark til Tyskland for at hente krigsfanger. Busserne overnattede på Munkebjergskolen. Foto 1945 (Stadsarkivet).

Amanda blev født i Hunderup

Kertemindes vartegn, granitpigen Amanda, er født på Hunderupgade 26. På den gamle, hvide Hunderupgård, der i dag ligger godt skjult bag træer og hække ved den forkætrede Ringvej.

Engang var det den forkætrede kunst, der holdt til på Hunderupgård. Kunstnere, der ikke var fine nok til at blive optaget på den fynske forårsudstilling, dannede i 1934 deres egen kunstnerkreds, Germinalen. Og blev med årene selv nogle af de fineste og mest anerkendte.

Hunderupgård var en kunstnerkoloni

Billedhuggeren Robert Lund-Jensen, maleren Georg Poulsen og maleren Thorvald Petersen, der blev kaldt den fynske Cezanne, lejede i 1940 Hunderupgård og omdannede den til en kunstnerkoloni.

"Det var et kunstnerkollektiv, før ordet fandtes," fortæller billedhuggeren Robert Lund-Jensen (født 1915), hvis mest kendte skulptur er fiskerpigen Amanda, som siden 1954 har skuet ud over Kerteminde.

"Amanda blev født på Hunderupgård. Den blev udtænkt og tegnet på gården, men hugget ud i et atelier i Nørregade, hvor der var ovenlys."

De tre kunstnere og deres koner delte gården op i tre lejligheder. De arbejdede hver for sig, men inspirerede hinanden og tilbragte fritiden i hinandens lejligheder. Og naboerne kunne nyde synet af skilderier og halvfærdige skulpturer i haven.

Flere aviser og blade bragte reportager om kunstnerkolonien på Hunderupgård.

"Kun få minutters gang fra Odenses Centrum har tre kunstnere slået sig ned i den gamle, ærværdige Hunderupgård, hvis tilbagetrukkethed giver både ro og lyst til kunstneriske sysler," skrev Fyns Tidende i 1944.

"Hvorledes vi kom på den tanke at slå os ned her i denne gamle gård? Vi syntes, det var helt ideelt. Men her så grusomt ud, da vi kom her," forklarede Robert Lund-Jensen en af aviserne.

"Hele det store hus var meget forsømt. Vi gjorde det så selv i stand, vi tømrede og snedkererede, vi malte, og vi arbejdede, så sveden drev."

De tre par flyttede, da gården i 1954 fik ny ejer, hvorefter to andre kunstnere lejede sig ind, maleren Helge Engelbrecht og tegneren Børge Rasmussen.

"Vi ville gerne have købt gården, men bød for lidt," husker Amandas far, Robert Lund-Jensen.

Flere af kunstnerkoloniens medlemmer valgte Hunderupkvarteret som blivende bopæl.

Robert Lund-Jensen købte sin nuværende bolig, en arkitekttegnet villa på Bülowsvej, hvor flere af hans skulpturer pryder hus og have. Helge Engelbrecht byttede kunstnerkolonien ud med en villa på Poppelvej, og Thorvald Petersen foretrak et nyt Folkebohus.

Tre kunstnere og deres koner nyder idyllen på Hunderupgård, som i 1940'rne og 50'erne var en kunstnerkoloni. Fra venstre Georg Poulsen, Ruth Poulsen, Iris Lund-Jensen, Anna Petersen, Thorvald Petersen og Robert Lund-Jensen. Foto 1942.

Grin med borgermusikken

Ordet sagn er tyndslidt. Alt, hvad der er usædvanligt, registreres i dag af en hærskare af skrevne og æterbårne medier, inden det når at blive sagnomspundet. Men ét hårdnakket sagn i ordets egentlige betydning - en mundtligt overleveret beretning - lever stadig blandt ældre odenseanere: Sagnet om Poul "Støvle" Petersen og Poul Søndergaard, to borgersønner, der gjorde grin med deres egen musik, borgermusikken.

Fortællingerne om deres narrestreger og practical jokes er mange. Om de er autentiske er en anden sag. Men noget er der om snakken.

Poul Søndergaard var uddannet sætter på Fyens Stiftstidende. Han overtog i 1939 Poul Søndergaards Bogtrykkeri efter sin far. Virksomhedens jubilæumsskrift går let hen over den festlige side af Poul Søndergaard junior, men nævner dog, at han huskes "som en excentrisk, iderig person."

"En stor spøgefugl, der sammen

En hårdnakket myte fortæller, at filmen "Don Olsen kommer til byen" med Dirch Passer og Buster Larsen handler om to spasmagere fra Hunderupkvarteret. Og noget er der om snakken, selv om de aldrig slæbte en hest op i en lejlighed, sådan som filmen fremstiller det. Foto: Rialto Film 1964.

med venner ofte satte groteske 'practical jokes' i scene. De var samtalestof i byen længe efter, og om hans adfærd eksisterer mange anekdoter."

Poul Søndergaard junior boede i en villa, Langelinie 34 i Hunderupkvarteret. Poul Støvle havde en andensals lejlighed på Hjallesevej 62. Men i dagtimerne var de naboer: Søndergaard spyttede tryksager ud fra Vestergade 67. Poul Støvle smedede sit jern i Vestergade 69.

Poul Støvle

Deres muntre samarbejde begyndte omkring 1939, da Poul M. Petersen ifølge Odense Vejviser åbnede smedeværkstedet i Vestergade. Tilnavnet Støvle skyldes, at han var søn af grundlæggeren af en skotøjsforretning i Vestergade, "Den forgyldte Støvle".

I bogen om Grand Hotel (1987) nævner nu afdøde journalist Egil Borre samarbejdet mellem de to lurendrejere.

"En anden ting, der blev leet meget af, var et nummer de legendariske 'Poul Støvle' og Poul Søndergaard lavede - det var de to, filmen 'Don Olsen kommer til byen' er lavet over. En af deres venner var kommet til byen, og han beklagede sig over, at han skulle tidligt op næste morgen, da der i forbindelse med det møde, han deltog i, var blevet arrangeret udflugt klokken 8,00. Det klarede de to gavtyve let. I nattens løb byttede de om på alle skoene uden for dørene på hotellets gange. Udflugten blev først klokken 11,00."

Poul Støvles og Poul Søndergaards meritter blev landskendte i 1964. Da viste biograferne en ny dansk filmfarce, "Don Olsen kommer til byen" med de populære komikere Buster Larsen og Dirch Passer i hovedrollerne.

Filmen byggede på en roman skrevet i 1962 af Odense-journalisten Tage Vandsted. Romanens forord understreger, at handlingen er fiktion. Det er også tydeligt, at bogens kommunalpolitiske ramme ikke er odenseansk.

Men de to hovedpersoner, typografen Don Olsen (i filmen spillet af Buster Larsen) og manufakturhandleren Thorsen (Dirch Passer), er uden tvivl skabt under inspiration af Poul Søndergaards og Poul Støvles listige løjer i Odense i 1940'rne.

Da romanen udkom i oktober 1962, skrev chefredaktør Knud Secher i Fyens Stiftstidende: "Tage Vandsteds 'Don Olsen kommer til byen' er ikke en nøgleroman. Sådan da. Men lidt ældre odenseanere vil nu alligevel nikke genkendende til en hel del af de gemytlige historier, Vandsted har brygget sin roman på. Det kan være foregået andre steder, men det *er* nu også foregået i Odense. Tage Vandsted genfortæller de historier, andre har fortalt ham, med hygge og håndelag."

Da filmen havde fynsk premiere 2. juledag 1964 i Paladsteatret i Vestergade, skrev Stiftstidendes anmelder: "Ved premieren for nylig i hovedstaden på 'Don Olsen kommer til byen' beklagede en af de københavnske anmeldere sig over, at de numre, som filmens to hovedpersoner opvarter med, var ganske urealistiske. Her på bjerget er vi klogere. Vi ved jo nemlig, at det virkelig er sket, at to glade borgere i sin tid trak en hest med op på anden sal og en anden gang lod en sej engelsk restaurationsbøf gå gennem en kødhakkemaskine til stor bestyrtelse for det fornemme personale."

En kilde, der var tæt på begivenhederne, daværende typograf hos Poul Søndergaards Bogtrykkeri, Helmuth Johansen, afviser, at hestenummeret er hændt i virkeligheden. "Det har overhovedet ikke fundet sted. I det hele taget er bogen stærkt overdrevet. Jeg ved ikke, hvad Vandsted ville med den historie. I øvrigt er det fjern fortid, og jeg vil helst ikke udtale mig om det."

Bogtrykker Poul Søndergaard junior, Langelinie 34, var en munter mand, kendt for særprægede practical jokes.

Til gengæld skulle historien om kødhakkemaskinen være autentisk. "Den *har* fundet sted, men gerningsstedet var København," siger Helmuth Johansen.

I romanen "Don Olsen kommer til byen" oplever hovedpersonerne Olsen og Thorsen lidt af hvert. Men som lokalhistorisk kildemateriale skal løjerne nok tages med et gran salt.

Efter nattens indtagelse af alkohol møder Thorsen og Don Olsen en hest. En af datidens mælkeheste på morgenrute med sin mælkemand. "Vi ta'r den med hjem," siger Thorsen. Som sagt, så gjort. Parret trækker af sted med hesten og videre op i Thorsens privatlejlighed på tredje sal over manufakturforretningen. Her bliver hesten lagt i seng.

Hesten kom kun til hoveddøren

Kjeld R. Drue, som var typograflærling hos Poul Søndergaard fra 1941 til 1946, mener at kende den sande historie om den famøse hest:

"En aften under krigen kørte de to spasmagere i hestevogn hjem fra byen. Da de nåede Søndergaards hjem på Langelinie, fik de den idé at trække hesten op til hoveddøren. Så ringede de på døren og løb deres vej, mens de forestillede sig fru Søndergaards forbløffede ansigtsudtryk, da hun åbnede døren. Den historie grinede vi meget af dagen efter på trykkeriet," fortæller Kjeld R. Drue, som selv var impliceret i en anden hestehistorie.

"En dag ringede Søndergaard til mig på trykkeriet og sagde, at han havde købt en ridehest. Den skulle jeg straks hente hos Poul Støvle på Hjallesevej. Jeg undrede mig, men tog derud. Hesten viste sig at være mekanisk, men med rigtig ridesadel og stigbøjler."

Lænestol gennem byen

Romanens Don Olsen og Thorsen gør også grin med politiet. Don Olsen køber en lænestol af en lokal servitrice. Han og Thorsen bærer møblet gennem de aftenstille gader, da de møder to betjente i en patruljevogn. Pokker tager ved Olsen og Thorsen. De flygter med det ellers lovligt erhvervede møbel. Betjentene indhenter dem og beordrer dem til politigården med det formodede tyvegods. Blot for at opdage, at de er blevet taget ved næsen af byens førende spasmagere, der over for vagthavende kan bevise, at de lovformeligt har købt lænestolen. Senere samme nat gentager Olsen og Thorsen spøgen med en anden betjent - og bliver igen slæbt på politigården.

Ifølge den odenseanske overlevering skulle denne begivenhed være autentisk og lænestolen købt på Den gamle Kro i Overgade.

Mange fortæller, at Poul Støvle og Poul Søndergaard boltrede sig i restauranten på Grand Hotel, og at flere af deres jokes udspillede sig her. I romanen om Don Olsen er navnet på byens stilige hotelrestaurant dog ikke Grand, men Fønix.

Romanen beretter, hvordan de to spøgefugle under en nytårskoncert på Fønix for byens festklædte borgerskab lokker aftenens hovedattraktion, en kongelig operasanger, ud på en værtshusturné, der ender næste formiddag, da trioen optræder som gårdsangere i Overgade.

Byens politiske magthavere står ligeledes for skud i romanen, hvis mere seriøse hensigt synes at være en satire over korruption og magtbegær i en middelstor dansk købstad.

Don Olsen hævner sig mod en lokalpolitiker, der samtidig er bankdirektør, ved at deponere en stinkende sild i en bankboks.

Thorsen bygger en skorsten om til pejs hos et kvindeligt byrådsmedlem, hvorefter han anvender værtindens flagstang som optændingsbrænde.

Parret truer med at sætte en glubsk alligator i pleje hos en lokal pensionatsejer, der også er byrådsmedlem.

Og en installatør, ligeledes medlem af byrådet, udsættes for en joke, der sender ham sovende bort på en båre i en ambulance, hvor han vågner skrækslagen.

Også det lokale teater oplever Olsen og Thorsen på slap line. Under en opførelse af Hamlet lykkes det parret at kidnappe Ophelia, så forestillingen må afbrydes.

Sandt eller usandt. Eller midt imellem. Hvis de mange jokes virkelig har fundet sted, må de to borgersønner, Poul Søndergaard og Poul Støvle, have haft et vist held i konfrontationen med lovens lange arm og den borgerlige morals endnu længere synsfelt. Nok længere snor, end hvis de havde været et par tørstige varyler fra et lavere samfundslag. Kilder beretter, at Søndergaards adfærd under indtagelse af alkohol ofte var dybt grotesk. Således skulle han have besøgt Restaurant Brochmann kun iført stråhat og badekåbe. Nu og da i endnu mindre tilsløring.

Men livslysten slap op. Poul Søndergaard junior døde den 13. december 1946, kun 45 år gammel. Medarbejderne skrev i deres mindeord i Fyens Stiftstidende:

"Gang på gang ser man mennesker bedømt og vurderet forkert, fordi det dybereliggende kendskab til deres egenskaber manglede. Sådan er det også gået her. Den senere tid gav os stærke beviser for denne triste kendsgerning."

Myten lever

Om den arme hest blev trukket til hoveddøren, eller op på anden eller tredje sal, vil aldrig blive opklaret. Men det er den mest sejlivede myte om Støvle og Søndergaard, at en krikke virkelig blev trukket op ad trapperne.

Så sent som i 1996 skrev Fyens Stiftstidende om "en kendt bogtrykker i Odense, at han yndede at iværksætte 'practical jokes'. En af dem gik netop ud på at slæbe en hest op i en lejlighed."

Når en skrøne fortælles længe nok, ender den med at blive sandheden. Eller på fynsk: Sådan gik det til, at en fjer blev til fem høns.

Tvinds vugge på Hunderupvej

1960'ernes ungdomsoprør fik også Hunderups solide mure til at skælve. En dag i 1963 flyttede en gruppe langskæggede unge ind i den fine hvide patriciervilla på Hunderupvej 78. Og ikke nok med det. De oprettede et kollektiv. Et ord, der ikke var kommet på mode endnu, og som de pæne Hunderupborgere kun kendte fra rystende beretninger om den fæle Sovjetunion.

Odenses første kollektiv hed "Huset", og blandt beboerne var mange senere agtværdige borgere. Men dengang var de "provoer", som det hed. En selvbevidst ungdom forkastede efterkrigstidens materialistiske pænhed og søgte nye normer. Også for måden at bo på.

"Der kommer en masse mennesker og slår sig ned en dag eller to, måske mere. Om sommeren kommer og går folk, så vi somme tider er oppe på at huse en halv snes mennesker. Her er jo gulvplads nok," fortalte beboerne i 1967 til Dagbladet Information.

Unge kulturfrontkæmpere forvandlede i 1963 en villa på Hunderupvej til kollektiv og aktivitetshus. Til venstre kunstmaleren Tom Lindhardt, som lavede galleri i kælderen. Til højre lærer Arndi Petersen, som senere startede skoleimperiet Tvind. Privatfoto.

Revolution i patriciervillaen

Huset på Hunderupvej fungerede som kollektiv fra 1963 til 1967 og var forud for sin tid. Først i 1970'erne blev den kollektive boform almindelig blandt unge "hippier".

Blandt Husets faste beboere var Poul Jørgensen, lærerstuderende på Odense Seminarium, også kaldet "Poul V.U.", fordi han fra sin vestfynske barndom havde medbragt partibogen til det ellers ikke særligt revolutionære Venstres Ungdom. Senere blev han kendt som forstander og talsmand i den omdiskuterede Tvindskole-koncern.

Om Huset på Hunderupvej beretter Poul Jørgensen i en pjece fra 1969:

"Ti unge fra Odense med fælles politisk baggrund i Kampagnen mod Atomvåben købte først et lille hus (på Roers Allé i Tarup, forf.) og byttede det derefter til et større, fordi der ikke var plads nok.

Ideen med kollektivet var todelt: Gennem en kollektiv livsform at anvise nye muligheder for menneskelig tilværelse. Udadtil at arbejde for en forståelse af for os væsentlige politiske sammenhænge.

Hver deltager havde sit eget værelse. Stueetagen (tre store stuer med et samlet areal på vel 150 kvadratmeter) var offentligt tilgængelig på den måde, at alle måtte komme der, lige som de dannede ramme om en del af kollektivets sociale liv.

Desuden var det her arrangementerne (eller de fleste af dem) fandt sted. Huset havde hver måned 10-15 arrangementer om politik, litteratur, musik, malerkunst, ekstemporal- og andre spil, happenings m.v.

Skønsmæssigt var der i de første år en daglig trafik gennem Husets lokaler på 200 mennesker om dagen, begyndende med folk, der kom fra natarbejde for at deltage i den fælles morgenmad, over folk der lagde vejen forbi efter almindelig arbejdstid, skoletid, biograftid og på alle mulige andre tider. Eller bare for at være med til det, der foregik, eller for selv at sætte et eller andet i gang med de mennesker, der var for hånden.

To af de første beboere havde skøde på huset, men tiltog sig ikke i den anledning flere beføjelser end de andre husbeboere. Udbetalingen blev klaret ved kortfristede lån. Afdrag på lån og udgifterne til den daglige drift kom fra huslejerne, som husbeboerne betalte. Alle betalte husleje efter evne og ikke efter om de i anledning af deres daglige arbejde havde fået tildelt et stort eller lille, mørkt eller lyst rum. 90 kroner til 350 kroner pr. måned fra hver.

Husbeboerne havde forskellige erhverv, forskellig social status i samfundet. Malere, fotografer, tømrere, jord- og betonarbejdere, slagtere, lærere, studerende m.v. Kun få boede der længe. De fleste mere end et halvt år. Få mere end tre år.

Ingen myndighed var større end husmødet, der udgjordes af Husets beboere og to-tre andre mennesker, der af praktiske grunde ikke havde deres værelse der, men deltog på lige fod i kraft af indstilling, offervilje og tid. På disse husmøder behandledes alle principielle sager, ligesom det var her, man tog ansøgninger fra folk, der ville flytte ind, op til drøftelse," fortæller Poul Jørgensen.

Hunderupvej 78 er igen blevet en mondæn familievilla. Bortset fra vægmalerier under tapetet bærer den ingen spor af sin fortid som Odenses første kollektiv. Foto 1997.

Amdi var ildsjælen

Også Tvind-imperiets stifter, Mogens Amdi Petersen, der i dag lever skjult for offentligheden, boede i Huset på Hunderupvej. Han var en slags selvbestaltet general i kulturkampen mod de borgerlige og skrev i lederen i det første program, som Huset udsendte efter flytningen til Hunderupkvarteret:

"Det er med stor glæde vi skriver Hunderupvej 78. Aktiviteten har bedre muligheder her, det er klart. Alene det at vi er i stand til at spille musik i studierummet, sidde fordybet i læsning i biblioteket og holde almindeligt samvær med samtale om tingene i pejsestuen letter det tryk, den ene stue i Tarup lagde på ønskerne. At vi hidtil ikke har udfoldet den aktivitet, vi plejer, finder udelukkende sin grund i praktisk-økonomiske vanskeligheder i forbindelse med flytning. (...) Udsendelsen af dette program ser vi derfor som et tegn på, at alle vanskeligheder i forbindelse med husbytteriet nu er overstået, og at en æra med ubændig aktivitet er begyndt."

Amdi Petersen måtte i 1965 forlade et lærerjob på Kroggårdskolen i Odense-forstaden Næsby. Skolekommissionen nægtede at fastansætte ham, fordi han var langhåret og bar islandsk sweater. Derefter kastede han sig over filosofistudiet på Odense Universitet, hvor han blev medlem af det første studenterråd, valgt i 1966.

Blandt de mange aktiviteter, Amdi Petersen og hans bofæller satte på programmet i Huset på Hunderupvej, var litterære foredrag, oplæsning af digte, musikaftener, husrevy og en filmklub, der viste avantgardistiske og revolutionære film.

Keramikeren Carsten Ringsmose, der i dag er underviser på Danmarks Lærerhøjskole i Odense, boede i Huset i 1963-1964. Han husker: "Amdi var i høj grad den samlende figur i Huset. Han kunne meget let få et stort flertal til at følge sig. Det gav indflydelse, men også konflikter. Han omgav sig meget med folk, der gav ham ret.

Der blev støbt mange kugler til kampen mod det etablerede. Først og fremmest var der kampen mod atomvåben, men også boykot af forretninger, der handlede med sydafrikanske varer,

blev organiseret i Huset. Beboerne og deres ligesindede lavede simpelthen demonstrationer foran forretningerne.

Amdi og jeg havde på et tidspunkt den idé, at folk taler for lidt med hinanden. Så for at konfrontere folk, tog vi med bybussen og stillede os op og holdt foredrag og spurgte: 'Har du taget stilling til det og det?' Nogle gange talte vi bare selv. Andre gange kom vi i snak med passagererne," husker Carsten Ringsmose.

I kælderen rummede Huset et kunstgalleri ved navn Galleri Exi. Initiativtager var en af Husets faste gæster, kunstmaleren Tom Lindhardt, der senere grundlagde legeredskabsfabrikken Kompan. Under et lag tapet på Hunderupvej 78 gemmer sig stadig et spor af datidens kunstneriske udfoldelser, et stort vægmaleri i hallen, udført af Tom Lindhardt.

Skibsrederens forlis

Amdi Petersen figurerer som ejer af Hunderupvej 78 i årene 1963-1967. Ifølge Odense Vejviser 1963 ejedes huset af "Mogens A. Petersen, lærer". Fire år senere var ejeren den samme, men titlen skiftet ud: "Mogens A. Petersen, skibsreder"!

"Titlen var måske nok lidt overdrevet, men ikke helt uberettiget," siger Carsten Ringsmose.

Amdi og nogle kammerater havde købt et par skibe for at sejle jorden rundt.

"Det blev starten på en lang række skibsforlis og andre forlis," lyder Carsten Ringsmoses ironiske konklusion 30 år efter.

Statsministeren fra Bergsvej

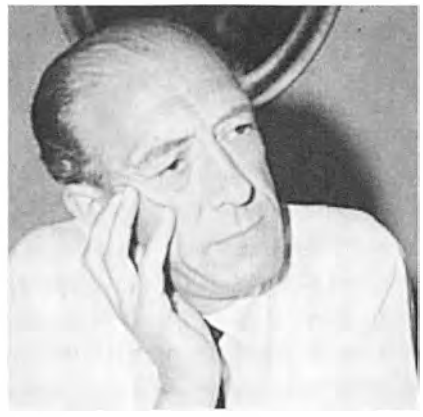

Den radikale Hilmar Baunsgaard, statsminister 1968-1971.

Mens Amdi Petersen og Poul Jørgensen og deres ligesindede i begyndelsen af 1960'erne pønsede på revolution fra en villa på Hunderupvej, sad forretningsfører Hilmar Baunsgaard i samme kvarter og tænkte på bundlinjen i kolonialkæden HOKI's årsregnskab.

Baunsgaard var født i Slagelse, men kom til Odense som 27-årig. Fra 1947 til 1961 var han forretningsfører i A/S HOKI, Odense. I samme periode boede han og hustruen, Egone, i et nybygget parcelhus på Bergsvej 36, tæt ved hjørnet af Munkebjergvej.

Baunsgaard var radikal. Han blev i 1957 medlem af Folketinget, valgt i det daværende Odense Amt. Da Socialdemokratiet og Det radikale Venstre i 1961 manglede en handelsminister, faldt valget på den odenseanske kolonialmand, der samme år flyttede fra Bergsvej til en større villa i Hunderupkvarteret, Sadolinsgade 61.

På sin tillidsvækkende og kompromissøgende facon navigerede Baunsgaard sig til tops i dansk politik. Han blev statsminister i den såkaldte VKR-regering, som sad fra 1968 til 1971. Baunsgaard døde i 1989.

Baunsgaard boede på Bergsvej 36 i Munkebjergkvarteret. Foto 1997.

I det folkelige hjørne

Minibyen Folkebo er det folkelige hjørne af Hunderupkvarteret. Med en årlig husleje på 1.100 kroner appellerede byggeselskabet til den brede del af velfærdsdanskerne. Sidste brik blev lagt i 1957, da Folkebos Butikstorv stod klar. Foto 1956 (Møntergården).

"Hunderuphøj" skulle den have heddet. Minibyen som et aktieselskab byggede i årene 1942-1957.

Men bankdirektør Georg Jacobsen fejede navneforslaget af bordet. Navnet skulle være folkeligt. Og det blev det: Folkebo.

Modulbyggeriet med 354 boliger er Hunderup på økonomiklasse. Moderat luksus, men attraktivt. Hunderupkvarterets folkelige hjørne.

En tømrermester, en direktør og en sagfører købte i 1942 frøfirmaet Dæhnfeldts store forsøgsmark mellem Hjallesevej, Skovgyden, Hunderupvej og Ingemannsvej. De stiftede Aktieselskabet Folkebo for at udnytte og afhjælpe krigens boligmangel.

Formålet med Folkebo var "at arbejde for et tidssvarende og økonomisk byggeri". Boligerne skulle opføres "til udleje på rimelige vilkår eller til videresalg".

Selskabet appellerede til den brede del af befolkningen og annoncerede bl.a. i Fyns Social-Demokrat med "velbyggede og velindrettede enfamiliehuse til leje".

For et indskud på 1.200 kroner og en årlig husleje på 1.100 kroner kunne en familie skaffe sig et nybygget Hunderuphus på 88 kvadratmeter.

Først byggede selskabet 130 små enfamilieshuse på Carl Bernhards Vej, Carit Etlars Vej og Grundtvigsvej, alle pudsede og kalkede i fire forskellige farver. Husene fik i 1949-1950 og 1955 følgeskab af to ekstra afdelinger med utraditionelle rækkehuse på flere etager.

Sidste brik blev lagt i 1957, da Folkebo fik sit butikstorv med front mod Hjallesevej. En købmand, en bager, en slagter, en grønthandler, en bladkiosk, et renseri, en frisør, en skomager og et posthus betjente folkeboerne. Butikstorvet

Folkebos Butikstorv holder stand trods supermarkeder og butiksdød. Foto 1997.

står der stadig med bagerbutik, frisørsalon og grønthandel. Den nu 87-årige bagerfrue, Anna-Cathrine Andersen, rækker stadig rundstykker over disken sammen med sin søn. En cykelhandler, et apoteksudsalg, en døgnkiosk og en grillbar har indtaget de øvrige lokaler.

Digter på en digtervej

I Folkebo, hvor vejene bærer digternavne, boede en rigtig digter, Karen Enevold.

Berømt blev hun aldrig. Men hædret gang på gang for sine romaner, noveller og digte og med fast spalteplads i de danske leksika og den blå bog. Hun modtog flere store ærespriser og legater. I 1993 fik hun sin største anerkendelse. I en række meget rosende nekrologer.

De fleste af sine kreative år tilbragte hun i et lille Folkebohus på Paludan Müllers Vej 26, som hun købte i 1961 sammen med manden, dansk-amerikaneren Axel Nielsen, der havde været ingeniør ved Ford-fabrikkerne i Detroit.

Størstedelen af forfatterskabet blev til, efter at hun var fyldt 70 år. Som 85-årig udgav hun sin første digtsamling.

Flere af Karen Enevolds noveller bærer tydelige præg af de mange år som nabo til velhavervillaer. I novellen "Syntaksen" (1980) skildrer hun tomheden og ensomheden.

"Gaden hun boede i var præget af solid borgerlig velstand, røde skiferdækkede villaer af øjensmertende proportioner. På én undtagelse nær: trælastgrossererens hvide palæ i Marselisborgstil, fornemt tilbagetrukket i en parklignende have med store gamle skovtræer. (...) At vende hjem til et mennesketomt hus kræver sjælsstyrke og mod, selv om det er fyldt med møbler i Chr. VIII's stil og antikt sølvtøj på blanke sekretær- og konsolplader. (...) Hun tænkte: jeg må holde selskaber, knytte forbindelser, skabe mig en ring af bekendte, det må være sådan at jeg altid har steder at komme, stående søndagsindbydelser, damer til eftermiddagste, hvorfor ikke, jeg er af god familie, mit hjem er smukt, jeg forstår at samtale, bage er jeg specialist i fra fars regeringstid, og hvor mange har ægte Fabritiussølv, anemonestel og håndvævet dækketøj, svært som silke. Hun indbød til sin første middag."

Naboskabet til Hunderup Skov synes at have inspireret Karen Enevold i novellen "Troldkarlens have" (1974):

"Der færdes aldrig folk i skoven, den ligger hen og fungerer som en grøn lunge der afgiver klorofyl til villakvarterets beboere, en dag i maj kommer gøgen på visit, om vinteren pusler solsorterne i det visne løv i skovbunden, om foråret synger de og droslerne, det larmer så man får ørepine af det og må ind til sin mor eller hushjælpen for at få en halv codyl eller noget slik. Hvad foråret skal gøre godt for er ubegribeligt, sommeren er bedre, da går man i bikini eller med bar overkrop for at blive brun inden ferien."

Inspirationen fra Hunderupvej er helt umiskendelig i novellen "Ivan den Skrækkelige" (1980):

"Det hele betød ikke noget videre for hende, mens hun gik på villavejen og havde domkirkens tårn med det grønne spir lysende i eftermiddagssolen foran sig."

Karen Enevold døde som 97-årig. De sidste år boede hun på plejehjemmet Munkehaven på Kragsbjergvej.

Journalist Morten Haslund husker den spinkle dame. Han skrev i en nekrolog i dagbladet Information: "Det var en lillebitte, fin gammel dame, som hver dag - formentlig på samme klokkeslæt - tog den samme tur op til indkøbscentret med sit net. Om vinteren bar hun en grå, velsyet kåbe med persianerbesætning og sort hat med skind, om sommeren en let frakke og hvid hat. Altid med kraven lidt op om ørerne. Hun var så klassisk, den lille dame, halvt alf og halvt heks."

"Hun passede sig selv og sit hus og en voksen handicappet søn, som boede i et andet hus i rækken," skriver Morten Haslund og skælder ud på det litterære establishment: "Hvad ligner det, at en forfatter af internationalt format kan få lov at leve et halvt liv i halv glemsel i Odense."

De grå korridorer

De fleste danskere har været i Hunderup og Munkebjerg. Men de færreste ved det.

En grøn trafiklysbølge skyller dem ad Ringvejen gennem kvartererne på få minutter. Eller ad Ring II, som den hedder nu, efter at ringveje har bredt sig som ringe i vandet.

Over 22.000 biler buldrer hver dag ad Ring II syd om bymidten. Langt flere end på mange motorveje.

Ringvejen var fra 1958 en del af Hovedvej A1 og Europavej 66. Da den fynske motorvej åbnede i 1985, dalede den odenseanske ringvej i vejhierarkiet, og bilstrømmen faldt en smule fra 23.000 til 19.000 dagligt.

Købmand blev rullet

Den gennemgående vej blev skabt i 1950'erne, da den åd forhaverne med syrener og guldregn på de to stille villaveje, Hunderupgade og Tietgens Allé. Et par huse blev revet ned, og Knudsens Gård (Motel Odense) måtte levere en pæn bid af haven. Men ét ellers dødsdømt hus blev reddet på snedig vis: Købmandsforretningen på hjørnet af Tietgens Allé og Møllervænget. Kommunen betalte for, at huset i 1957 blev sat på skinner og rullet seks en halv meter baglæns - i øvrigt mens der var kunder i butikken.

Mod vest blev Tietgens Allé forlænget med en ny vej, Kløvermosevej. Mod øst blev Munkerisvej ført igennem til Nyborgvej.

Tove Tolstrup Hvid (født 1918) voksede op på Tietgens Allé. "I min barndom kunne vi både spille bold og slå telt op ude midt på vejen," fortæller hun. Beboerne kaldte strækningen mellem Hunderupvej og Læssøegade for "Pære Allé", fordi der stod pæretræer langs vejen.

For at få trafikken væk fra bymidten byggede Odense i 1954-1958 Tietgens Allé, Hunderupgade og Munkerisvej om til ringvej og forlængede dem i begge ender. Byen har siden ædt alle marker langs ringen. Gården til højre for Ringvejen er Rosengården, som gav navn til en anden af civilisationens nyskabelser, Rosengårdcentret. Foto 1957.

Det samme kryds fotograferet med fire års mellemrum. Hjallesevej/Hunderupgade set mod vest. Før og efter Ringvejsbyggeriet. Foto 1954 og 1958 (Stadsarkivet).

I dag slår kun vejvæsenet telt op på Ringvejen på grund af de evindelige vejreparationer foranlediget af den tunge trafik.

Giftruten

Nutidens beboere på Ringvejen kæmper for at få trafikken ledt en anden vej. "Det er tåbeligt, at den trafik, som intet har at gøre i byen, ikke tvinges til at køre ad motorvejen. En vej som vores er slet ikke bygget til så megen trafik," siger formanden for beboerforeningen Ringvejsforeningen, Kalle Pedersen, Tietgens Allé.

Foreningen er især bekymret over de store lastbiler med farlig last. Ringvejen er nemlig én af kommunens tvangsruter for gifttransport.

Et fredeligt kryds på landet, set mod syd. Hunderupgade/Hjallesevej længe før der var tænkt på ringveje og Europaveje. *Foto: H. Lønborg 1937 (Stadsarkivet).*

Samme kryds i dag, set fra modsatte gadehjørne. *Foto 1997.*

Odense fik i 1958 bilejer nr. 10.000. Seks år senere havde dobbelt så mange odenseanere bil. Foto fra Munkerisvej (Stadsarkivet).

"Når trafikken er så stærk, er risikoen for ulykker stor. Hvad vil der ske, hvis en lastbil med radioaktiv last forulykker? Jeg fatter simpelthen ikke, at det er tilladt at køre med så farlig en last så tæt på et af Danmarks største sygehuse," siger Kalle Pedersen.

Også Hovedvej A9 fra Svendborg skar tidligere gennem de to kvarterer. Hovedvej A9 fulgte Hjallesevej sydfra og endte i ringvejskrydset ved Motel Odense. Efter motorvejsåbningen blev titlen som Hovedvej A9 flyttet fra Hjallesevej til Ny Svendborgvej i Odense SØ.

Det tredje brede betonbånd er Niels Bohrs Allé, den firesporede vej fra Hjallesevej mod øst. En frontier mellem Munkebjergkvarteret og åbent land, Undervisningsministeriets vidtstrakte kornmarker omkring universitetets campus.

Niels Bohrs Allé er anlagt i flere tempi siden 1960'erne. Først som en lille stump vej ved navn Winsløwvej. Efterhånden som en stærkt trafikeret motorgade mellem de sydlige Odensekvarterer.

Efter at en planlægningsgruppe under Odense Kommune i samarbejde med beboere i Hunderupkvarteret i 1977 udgav en trafiksaneringsrapport, er mange af kvarterets sidegader forsynet med "bump" og vejtræer og dermed sluppet af med smutvejsbilister. Det samme gælder den gennemgående Langelinie. Den får bilisterne ikke lov at genere.

Storbyens oaser

Kastaniebroen over Odense Å er fra 1908 og efter datidens skik udstyret med kunstfærdige ornamenter. Postkort (Møntergården).

To langstrakte grønne bælter er Hunderup- og Munkebjergfolkets fristeder fra larm og bilos, og med lidt god fantasi og vilje kan vandrefuglen eller cyklisten såmænd føle sig hensat til ægte uberørt natur ved at frekventere stien langs Odense Å eller stien oven på Ostebækken. Førstnævnte kendt af enhver odenseaner, sidstnævnte næsten usynlig.

Odense Åsti strækker sig efterhånden næsten ubrudt fra Seden til Bellinge, men den bedst kendte og mest benyttede del er strækningen langs Hunderupkvarteret, fra Munke Mose i nord til Skovsøen i syd. Både landcyklister, vandcyklister, roere, fodgængere og motionsløbere trafikerer her livligt under de gamle træers nedhængende grene.

Planer om en sti langs Odense Å går helt tilbage til 1865, da Odense Købstad nedsatte en "forskjønnelseskomité". Den fik til opgave "at tilvejebringe en smukkere og behageligere forbindelse mellem byen og de i dens nærhed værende lystskove."

Der skulle gå 100 år fra idé til handling. Private grundejere gav ikke uden videre åbredden fra sig. I 1960'erne lykkedes det at nå en løsning. En åsti blev placeret, så den næsten ikke berørte villaejerne i Hunderupkvarteret.

Første etape - fra Munke Mose til Kastanievej - blev færdig i 1966. Året efter blev forbindelsen officielt døbt Åstien.

Den blev hurtigt populær som rekreativt område og som kulturhistorisk tværsnit gennem Odense.

Lige efter Munke Mose dukker Hunderupkvarteret op i form af de fine Langelinievillaer med store menneskefomme baghaver og brede trapper på åskrænten. Forfaldne anløbspladser og lysthuse ved åbredden vidner om borgerskabets storhedstid, da man "sejlede op ad åen".

Mod syd får Åstien junglepræg. Efter broen med Ringvejen kommer et "flodsystem" til syne i en privat Langelinie-park bag en villa. Længere fremme høres eksotiske dyrelyde fra Odense Zoo og dens nye appendix, engen med det afrikanske navn Okavango med zebraer og andre savannedyr.

Broerne

To vejbroer og fem gangbroer krydser i dag Odense Å i Hunderupkvarteret.

Kastaniebroen af jernbeton er fra 1908 og udstyret med kunstfærdige ornamenter, kongeligt monogram og romertal.

Den anden vejbro, Tietgens Bro, ligeledes af jernbeton, stammer fra 1919-21. Den nuværende brede betonbro er bygget i 1957, da Tietgens Allé skulle være en del af Hovedvej A1 og Ringvejen.

Gangbroen ved Hannerupgårdsvej hedder Højbroen og var indtil 1922 en primitiv træbro, som da blev afløst af en jernbetonbro. Med smedejernsgitter og to "standerlamper" udgør gangbroen en passende pompøs indgang til det fine kvarter.

Odense Å gennemskærer Zoologisk Have, men haven hænger sammen ved hjælp en rødmalet bro fra 1962 og en ny grønmalet bro fra 1994.

Desuden fører en betonbro fra 1962 fodgængere og cyklister over åen ved OB's baner.

Den sydligste bro i Hunderupkvarteret, Sorgenfribroen, er fra 1912. Den fører cyklende og gående fra Langelinie ad Erik Bøghs Sti til Fruens Bøge Skov, hvor der tidligere lå en restaurant ved navn Sorgenfri.

Munkedammens aflange park blev i 1997 kåret som byens bedste. *Foto 1997.*

Byens bedste park

En mere ukendt grøn slange strækker sig halvanden kilometer gennem Munkebjergkvarteret. Tre steder bliver den kørt over af biler. Men den regenererer uanfægtet.

Slangen er en grussti, lagt hen over den gamle Ostebæk. Mellem Rosenørnsvej og Nyborgvej. Bækkens vand har rationelle mennesker lagt i rør. Kun Munkedammen ved Rosenørnsvej vidner om fortidens åbne vand.

Her udsprang Ostebækken. Også kaldet Østerbækken. Her starter stien. Blandt skaller og karusser, rappende ænder og legeredskaber, der er formet som vikingeskibe.

Både Munkebjergvej, Kragsbjergvej og Rødegårdsvej kommer på tværs af fantasiens rejse gennem skiftende landskaber. Der er en ufriseret savanne og en lille mose med åkander og høje siv; der er en velfriseret boldbane og legeplads. Der er brombær og moreller og liljer til påske. En velvoksen tyr med bagdelen i vejret viser sig at være skåret i træ. Og giraffen er af jern, vredet af Robert Lund-Jensen.

Indimellem dukker storbyen op. Bagsiden af Munkebjerg Kirke. Plejehjem, vandrerhjem og kolonihaver. Og længst ude: Højhusene ved Jens Juels Vej.

Bag højhusene lever bækken videre. I sin underjordiske skyggetilværelse løber den som i tidernes morgen ud i Odense Å ved Ejby Mølle.

Munkedammens aflange park er anlagt af flere omgange siden midten af 1930'rne. Den blev i 1988 forsynet med titlen økopark, hvilket betyder, at den er knap så kultiveret som andre af byens parker.

I 1997 blev den tilmed udnævnt som byens bedste park. Friluftsrådet gav hæderen og en tilhørende bronzeplade.

Andre grønne oaser i Munkebjergkvarteret er Hinderuplundparken ved Skovsbovænget, Bramstrupparken ved Bramstrupvej og Westerslund ved Lisesmindevej. Desuden lægger Munkebjergkvarteret jord til to kolonihaveforeninger, Skytteløkken ved Østerbæksvej og Rødegårdsløkken ved Rødegårdsvej, begge tæt på Korsløkkekvarterets etagebyggeri.

Traditionen for kolonihaver nåede aldrig til Hunderupkvarteret. Dér har folk haver selv.

Sidegadernes kirker

Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret skjuler deres kirker. De knejser ikke på bakketoppe, men ringer menigheden i hus på mere ydmyge sideveje i de to kvarterer.

Thomas Kingos Kirke i Hunderupkvarteret og Munkebjerg Kirke er bygget i et århundrede, da materielle interesser stod højere end gudsfrygten.

Først den ene vej ...

Vejen til Guds rige var lang. Først vandrede Hunderupbønderne til kirke i Odense. Så gik de den modsatte vej til kirken i Hjallese. Den hørte de under fra 1532 til 1571.

En af de nuværende stier i Hunderup Skov er formentlig den gamle kirkesti, som Hunderupbønderne benyttede på vej til gudstjeneste i Hjallese. Men Hjallese Kirke blev revet ned. Søndagsturen gik igen til Odense.

Hunderup fik først sin egen kirke ca. 800 år efter at landsbyen første gang står nævnt. Nybyggerne fyldte efterhånden for meget i Odense Domkirke, så i 1924 blev Hunderupkvarteret skilt fra domsognet, Sct. Knuds Sogn.

Det nye sogn kom til at hedde Thomas Kingos Sogn efter salmedigteren, der var biskop i Odense.

Samme år fik sognet sin egen kirke, Thomas Kingos Kirke, klemt ind mellem villaerne på Bülowsvej, en sidevej til Hunderupvej.

Kgl. bygningsinspektør J. Vilh. Petersen tegnede den nydelige, forholdsvis traditionelle bykirke.

En mindeplade i kirken fortæller om det største drama i dens historie. Næsten mirakuløst overlevede Thomas Kingos Kirke de syv bomber, som faldt ud af et engelsk fly den 26. februar 1942.

Tagsten blæste væk, og samtlige ruder blev knust, men kirken slap nådigt under bomberegnen, der omtales mere udførligt på side 70.

På mindepladen står: "I taknemmelighed over Guds beskærmelse af både menneskeliv og kirkehus i vort sogn såvel ved hin begivenhed som under hele krigen 1940-1945 opsattes denne mindetavle."

En lokal stenhuggermester huggede tavlen uden honorar.

Kirkens mosaikruder af kunstneren Joakim Skovgaard var på forhånd pakket ned i store trækasser og gemt væk.

Den sekskantede kirke

Arkitektonisk sprængstof er der i Munkebjerg Kirke fra 1961.

Kirken på Østerbæksvej er hvid, men dermed ophører enhver lighed med den gammeldags landsbykirke. Den er sekskantet med en slags fritstående tårn og et stort skifertag.

Munkebjerg Kirke er fra en materiel fremtidsoptimistisk tidsalder, da

Hunderupkvarterets egen kirke fra 1924 ligger godt skjult på Bülowsvej. Foto 1997.

Munkebjerg Kirke (til venstre i billedet) gemmer sig på Østerbæksvej. *Foto 1997.*

gamle normer stod for fald, også traditionen for kirkebygning.

Arkitekterne Erik og Ebbe Lehn Petersen tegnede næsten samtidig Bolbro Kirke og Munkebjerg Kirke, der inspirerede en lokal vittighedstegner til at sammenligne moderne kirker med benzinstationer.

"Kirken blev ikke straks godtaget af enhver. Sikkert langt fra, men siden værdsat af mange," står der i sognets 25 års jubilæumsskrift.

Kirkens utraditionelle udseende blev understreget i 1983, da den blev udstyret med en stor mosaik, der danner væggen bag alteret og sender himlens lys gennem glas i alle regnbuens farver.

Ørkenvandring i 20 år

En lang ørkenvandring gik forud for åbningen af Munkebjerg Kirke. 20 år tog den. Allerede i 1941 havde Odense Kommune afsat en grund til en kirke på Munkebjerg Plads. Beboere i Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret puttede ved en husindsamling 200.000 kroner i kassen til den ny kirke, som i øvrigt skulle hedde Helligåndskirken. Et københavnerfirma vandt arkitektkonkurrencen.

Skovlen var klar til at blive stukket i Munkebjergs marker. Men et byrådsmøde i 1942 væltede projektet.

"Byrådets flertal har vedtaget at udtale, at man nærer overvejende betænkelighed ved at approbere disse tegninger, idet man er af den opfattelse, at den

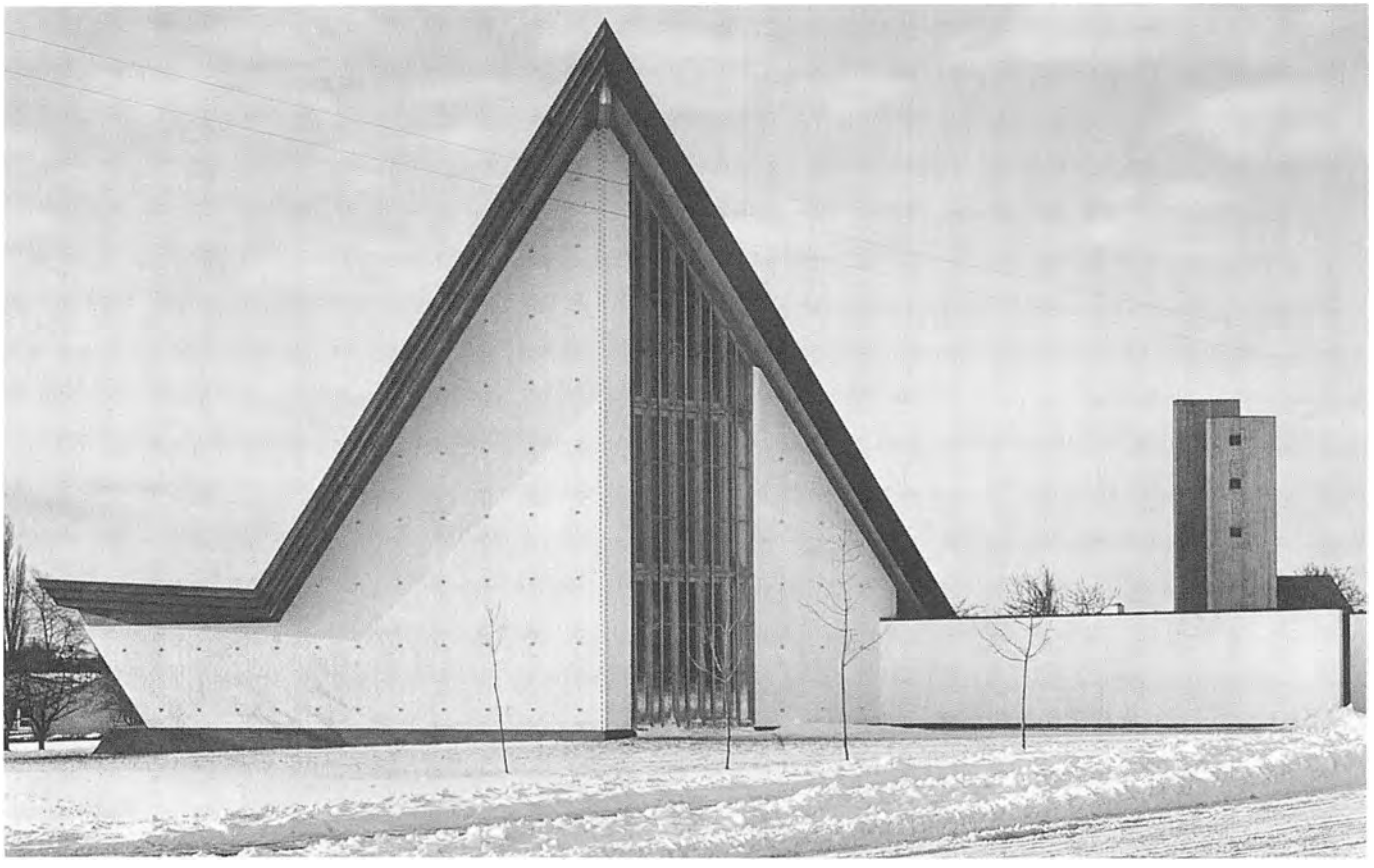

Odense Byråd udsatte i 20 år byggeriet af en kirke i Munkebjergkvarteret. Så tog beboerne selv affære og indsamlede den nødvendige jordiske kapital. Foto 1968.

påtænkte kirkes arkitektur ikke føjer sig så harmonisk til kvarterets øvrige bebyggelse, som man må anse for ønskeligt," hedder det i byrådsforhandlingerne.

Som et plaster på såret fik nybyggerne i 1948 lov til at bruge missionshuset Tabor på hjørnet Munkebjergvej/ Reventlowsvej som kirkesal.

Det meste af Munkebjergkvarteret hørte til Thomas Kingos Sogn. Men i 1953 blev kvarteret udskilt som det selvstændige Munkebjerg Sogn. Så kom der igen skred i kirkeplanerne. Munkebjergfolket tog selv affære, indsamlede endnu mere jordisk kapital og fik Kirkeministeriets tilladelse til at bygge en kirke på Østerbæksvej.

Da Munkebjerg Kirke i 1961 ringede til sin første gudstjeneste, kunne menigheden prale af, at den selv havde betalt Guds hus, for indsamlede midler. Uden sugerør i statskassen.

Anden tro

Også andre trossamfund har købt en bid af Hunderupkvarteret.

Mormonerne mødes i Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige, bygget i 1953 på Lahnsgade.

Syvendedags-adventisterne købte i 1939 en tidligere advokatvilla på Hunderupvej 51 og byggede den om til Adventkirke.

Klassefodbold

Lokalopgør mellem OB og B1909 var symbolske klassekampe mellem borgerskab og arbejderklasse og har altid samlet masser af tilskuere som her på OB's bane i Munke Mose. Foto 1929 (Stadsarkivet).

"Nu ska' vi fandme flå blæserknapperne af de skide Langeliniedrenge." Sådan lød - ifølge TV2-sportskommentatoren Jørn Mader (født 1947) - det taktiske træneroplæg, når han som B1909-dreng skulle spille mod ærkerivalerne fra OB.

Det er løgn at påstå, at fodboldspillere fra OB i dag er mere borgerlige end andre. Og at alle B1909- og OKS-spillere stemmer rødt.

Men de traditionsrige og højt besungne lokalopgør har stadig en undertone af klassekamp mellem "de fine" og "de fattige". Mellem OB i den kongeblå farve. Og B1909 eller OKS i den røde.

Odenseansk fodbold har rødder i en tid, da boldspillere valgte klub efter, hvilken social klasse de hørte til.

Odense Boldklub, stiftet 1887, var "overklassens boldklub". Her følte byens arbejderklasse sig ikke hjemme. Derfor stiftede arbejderne først B1909, senere en stribe andre klubber, heriblandt OKS.

De første år var OB og B1909 trods rivaliseringen næsten naboer. OB sparkede til knoldene i Munke Mose, på fodboldklubben Utopias nuværende anlæg. B1909 fik bane på "Firkanten", en plads ved Sadolinsgade/Langelinie/Jagtvej. I 1916 blev "de røde" sendt over på nabopladsen, den såkaldte Højslette. Året efter gav arbejderklubben bolden op på et "rigtigt" baneanlæg i det østlige Odense, hvor den siden har haft sine skiftende baser.

OB var et fint fristed for børn og unge i Hunderupkvarteret. Forfatteren og litteraturprofessoren Jens Kruuse (født 1908) skriver:

"Der var noget, der hed 'at begynde på OB'. Man skulle være så stor, at man kunne bevæge en fodbold eller løfte en ketcher. Så åbnedes en ny verden af herlighed. Odense Boldklubs baner lå i eller ved Munke Mose, en dejlig park, for mig står det som om man altid kom cyklende ned ad en lille, mørk allé for at suse til venstre ind mellem de to fineste baner, opvisningsbanerne. OB var en klub for smukke folk. Mennesker i pressede, hvide flonelsbenklæder, mennesker i lysende hvide skjorter, mennesker med støvende hvidkridtede sko."

Det var tydeligvis tennisspillet, der forstærkede OB's aura som de fines klub. Men den senere professor spillede også fodbold:

"Fra OB har jeg medført en stump visdom, som stadig klinger i mine øren på det herlige prinsessesprog, odenseansk. Helten, der udtalte det, var en stor dreng, som vi beundrede meget for hans kraft, skønhed og hjulben. Når vi begyndte en fodboldkamp under modgang, råbte han til os: 'Dem a der får det første mål, taver alti'."

Tidligere sportsredaktør på Fyens Stiftstidende, Poul Ib Pedersen (født 1932) husker OB's profil således:

"Hos OB i Munke Mose spillede 'de fine', og man diskuterede i restauranten over fru Borres søndagsfrokost, hvordan divisionsholdet ville klare sig om eftermiddagen. Der herskede en egen nærmest ophøjet stemning i klubhuset, en stemning som forplantede sig til tilhængerne, som sjældent lod sig lokke til den høje målende for at blande sig med folket."

Arbejderklubberne kom efterhånden på omgangshøjde med 'de fine' fra OB. I den socialdemokratiske efterkrigstid blev B1909 endda den første Odense-klub, der vandt det danske fodboldmesterskab. Men OB har snuppet mesterskabstitlen flest gange, i 1977, i 1982 og 1989.

Da professionel fodbold i 1978 blev tilladt i Danmark, var det i alle storbyer de gamle borgerklubber, der havde bedst forbindelse til det sponserende erhvervsliv, således også OB, der lige siden har været den førende og rigeste klub på Fyn. I dag ejes OB's professionelle fodboldafdeling af virksomheden Micro Matic.

OB har beholdt den lokale basis nær Hunderupkvarteret. Klubben flyttede i 1968 fra Munke Mose til et nyt baneanlæg i Ådalen.

Hele byens stolthed var OB's fodboldspillere i 1994, da en sejr over selveste Real Madrid med Michael Laudrup førte til en europæisk kvartfinaleplads og avisoverskrifter som "Miraklet i Madrid".

OB er i dag tre selvstændige klubber, OB Fodbold, OB Tennis og OB Bordtennis. Sportsgrenene indgik i 1996 skilsmisse, men har stadig fælles adresse et boldkast fra Hunderupkvarteret.

Okserne

Også Munkebjergkvarterets fodboldklub, OKS, har sin oprindelse i klassekampen mellem arbejdere og borgere.

OKS blev stiftet i 1930, næsten samtidig med Dansk Arbejder Idrætsforbund (DAI), som var et modspil til det "borgerlige" Dansk Idræts-Forbund. Arbejderidrætten havde egne turneringer med OKS som fast deltager.

OKS betød oprindelig Odense Kommunale Sportsklub. Ligesom mange fagforeninger havde deres egne boldklubber, var OKS forbeholdt kommunalarbejderne. Den blev stiftet ved en fusion mellem gasværkets, elværkets og telefonvæsenets boldklubber. Arbejderklubberne sparkede til bolden på en fælles bane i Grønløkken.

I 1945 fik "okserne" fod på eget græs. Klubben flyttede til sit nuværende baneanlæg ved Østerbæksvej i Munkebjergkvarteret.

Selv om OKS flyttede ud i et villakvarter og samme år meldte sig ind hos "de borgerlige" i Fyns Boldspil-Union, beholdt klubben sit arbejderpræg. Klubbens nye navn, Odense Kammeraternes Sportsklub, afspejlede klassesammenholdet, og mange medlemmer kom fra de sociale boligforeningsblokke i det tilstødende Korsløkke Sogn.

OKS blev en lille hyggelig serieklub, der ikke tog det så nøje, om spillerne mødte op i forskellige buksefarver, når blot blusen var rød- og hvidstribet.

"Jeg kan huske, at vi sad 40 mennesker i et bræddeskur med 24 knager. Det hændte, at vi spillere sad der til midnat og snakkede og udvekslede tanker og meninger og hyggede os," fortæller Johs. Johansen (født 1921).

Men også OKS undergik drastiske forandringer, da professionalisme revolutionerede dansk fodbold. OKS blev et alternativ for veltjente, men ikke udtjente OB'ere på udkig efter en mindre klub nær bymidten. OKS rykkede op i rækkerne, og den lille bane ved kolonihaverne på Østerbæksvej blev til Danmarks mindste divisionsstadion. Efter en udflugt til London-klubben West Ham, hvis stadion hedder *Upton* Park, døbte de selvironiske OKS'ere deres beskedne bane om til OKSon Park, et navn der efterhånden er blevet officielt og er prentet på et vejskilt på Munkebjergvej.

OKS var divisionsklub fra 1980 til 1992. En økonomisk gambling med kontraktfodbold slog fejl, og klubben gik i 1989 konkurs. Tre år i træk rykkede OKS' førstehold en række ned, inden elevatoren i 1995 igen gik en etage opad.

Selv om kassen blev tømt, er folden dog stadig fuld. 400 "okser" spiller i dag fodbold i OKSon Park.

Billedet til venstre: Efterårsstemning på OKSon Park, der er OKS' selvironiske svar på Upton Park i London. Træerne blev fældet i 1980'erne, da Odense Kammeraternes Sportsklub fik ambitioner og ståtribune. Foto: Niels Nyholm 1980.

Den sidste købmand

Søren Rasmussen har bevaret den gamle købmandstradition med kontobog og en snak over disken. *Foto 1997.*

"Jamen du kan da få kredit".

Nytilflyttere tror ikke deres egne ører, når de køber ind hos Hunderupkvarterets sidste købmand. Søren Rasmussen på Sadolinsgade 131.

Kredit og kontobøger gik ellers af mode sammen med Richsbilleder og Sven Holms rensemidler, men på Sadolinsgade er historien gået i stå og butiksdøden udsat.

"Og så bringer vi selvfølgelig varerne ud," reklamerer Søren Købmand, der har arvet butikken efter sine forældre. De købte den i 1946 og var stærkt betænkelige ved, om det mon gik. Der var dengang 40 butikker i de nærmeste gader.

Faderen Tage Rasmussen jagede da også en del kunder væk i starten. "Han kom fra landet og havde svært ved at vænne sig til omgangsformen i Hunderupkvarteret. Han sagde 'du' til kunderne, uanset om de var direktørfruer eller konsulinder," fortæller sønnen, der stadig oplever en snert af overklasseånden. "Jeg har haft kunder, der ringede og præsenterede sig som fru bankdirektør og derefter mandens fornavn og efternavn. Men det er en uddøende generation."

"Hvorfor netop vores butik har overlevet? Jamen, kunderne kan slet ikke undvære os. Hvis du vidste, hvad de betror os. Vi er næsten et socialkontor. Vi får familiære ting at vide, man ikke ville drømme om."

Misbrug af kreditten? Ikke tale om. "Vi har 60.000 kroner stående ude hver måned og har ingen problemer med at få pengene. Det har noget med kvarteret at gøre. Det er reelle folk."

Dagligvarebutikker af enhver slags lå engang tæt, selv om Hunderupkvarteret aldrig har haft en decideret handelsgade med én lang stribe af butiksfacader ved fortovet. Ældre hunderuppere mindes, at alene Læssøegade de seneste 50 år har kunnet præsentere over 50 butikker lige fra ostehandel og renseri til hesteslagter og cykelsmed.

Købmandsstandens nedtur startede i slutningen af 1960'erne, da familien Danmark svigtede de lokale indkøbs-

steder og tog på ugentlig biltur til nye indkøbscentre.

Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret havde i 1965 henholdsvis 37 og 25 købmandsbutikker. I dag er der én tilbage i hvert kvarter. Købmændene er lagt på hylden og erstattet af indkøbscentre, discountbutikker og døgnkiosker.

Et nært mødested i dagligdagen uddøde sammen med de småhandlende, som lokalbefolkningen ofte kendte personligt.

Lærer Jytte Hammerich Fauerby, der var Hunderupbarn under Besættelsen, mindes, at en lokal købmandskommentar under krigen kostede kunder.

"Vi skiftede købmand i dagene lige efter den 9. april 1940. Hidtil havde vi handlet hos ham på hjørnet af Chr. Richardts Vej og Læssøegade. Men efter at han en dag havde profeteret, at tyskerne ville vinde krigen i løbet af 14 dage, begyndte vi at handle hos ham på hjørnet af Hostrupsvej i stedet."

Journalist Mulle Liebmann (født 1914) husker ligeledes småbutikkernes guldalder: "Alle vegne lå specialbutikkerne tæt. Hvert lille område af byen havde sin egen slagter. Da vi i 1954 flyttede ind i huset på Platanvej, hvor jeg stadig bor, var der kun et minut for os at gå hen til hjørnet af Sadolinsgade. Dér lå i flere år et af Eksportslagteriets velforsynede kød- og viktualieudsalg.

Overalt i byen sås også skilte med snedker, bager, grønthandler, mejeriudsalg, sæbehus, maler, frisør, trikotagehandler, tobakshandler og skomager. 'Stik lige hen og hent...' kunne min mor sige, når hun opdagede, at tiden var løbet fra hende, og klokken nærmede sig lukketid."

Den definitive lukketid vil Hunderupkvarterets sidste købmand, Søren Rasmussen, ikke høre tale om. "Det går jo godt. Der er grøde i Hunderupkvarteret. Vi kan se det på blesalget."

Tage og Marie Rasmussen købte i 1946 købmandsbutik på Sadolinsgade. *Privatfoto.*

To forgreninger af slægten Levin holder liv i slagterfaget. Boy Levin på Hjallesevej 77 og Jørn Levin på Hjallesevej 12 er hverken brødre eller fætre, men nedstammer begge fra en jødisk indvandrer fra Tyskland. Jørns far, Henry Levin, købte i 1939 butikken på Hjallesevej 12 (billedet). Boys far, Heino Levin, overtog i 1965 butikken på Hjallesevej 77. "Vi er mindst sjette generation, der er slagtere," fortæller de. *Foto 1950.*

Fabriksfri zone

Odense Kamgarnsspinderi spandt for lidt guld og lukkede i 1992. I baggrunden Odense Bytrafik på Billedskærervej. *Foto 1997.*

Hunderup er et boligkvarter, ikke et industrikvarter. Selv om Hunderupfolk lever af industriens frembringelser, skal fabrikkerne ikke ligge hér. Det forbyder kommuneplanen. Kun "liberale erhverv, butikker, mindre værksteder el. lign. erhverv, der ikke påvirker miljøet uheldigt" må placeres i Hunderupkvarteret og i den nordlige del af Munkebjergkvarteret. "Miljøbelastende erhvervsvirksomheder skal henvises/søges flyttet til rene erhvervsområder," hedder det i kommuneplanen fra 1997.

Før kommuneplaner blev opfundet, tog beboerne selv affære. Dog uden held. Beboerne på Hunderupvej krævede i 1945 en fabrik lukket. De klagede til ejeren over, at røg fra marcipanfabrikken på Hunderupvej 116 blev slynget ind i stuerne og lagde sig som sod i vindueskarmene.

Fabrikkens ejer, Andreas Frandsen, afviste klagen. Der havde været industri på grunden lige siden 1910, svarede han. Odense Vejviser bekræfter, at både en papirposefabrik og en tovværksfabrik har holdt til på Hunderupvej 116.

Fjerbolde

Kun mindre virksomheder har gennem årene haft adresse i Hunderupkvarteret, hvor byggevedtægten sikrede, at husene fik villa-facon. En fjerboldefabrik på Bülowsvej, en konfektionsfabrik på Langelinie, en gymnastikskofabrik på Sadolinsgade og en mostfabrik på Oehlenschlægersvej er eksempler på produktion i villakvarteret. Den tungere industri blev henvist til havnen og bymidten og store færdselsårer som Hjallesevej, der både har haft kødvarefabrik, brødfabrik, møbelfabrik og piskefabrik.

Liberale erhvervsdrivende vrimler det til gengæld med i kvarteret. Advokater, arkitekter, ingeniører, revisorer, ejendomsmæglere, læger, rådgivere og konsulenter skriver gerne en Hunderupadresse på visitkortet.

Hjertegarn

Også Munkebjergkvarteret nord for Ringvejen er fabriksfri zone. Men syd for Ringvejen har større virksomheder slået sig ned.

Odense Kamgarnsspinderi byggede i 1938 en ny fabrik på de åbne marker på hjørnet af Munkebjergvej og Munkerisvej. Fabrikken var i over et halvt århundrede en vigtig odenseansk kvindearbejdsplads. I 1950'erne beskæftigede den omkring 500 arbejdere. Fabrikken skiftede i 1982 navn til Hjertegarn, og

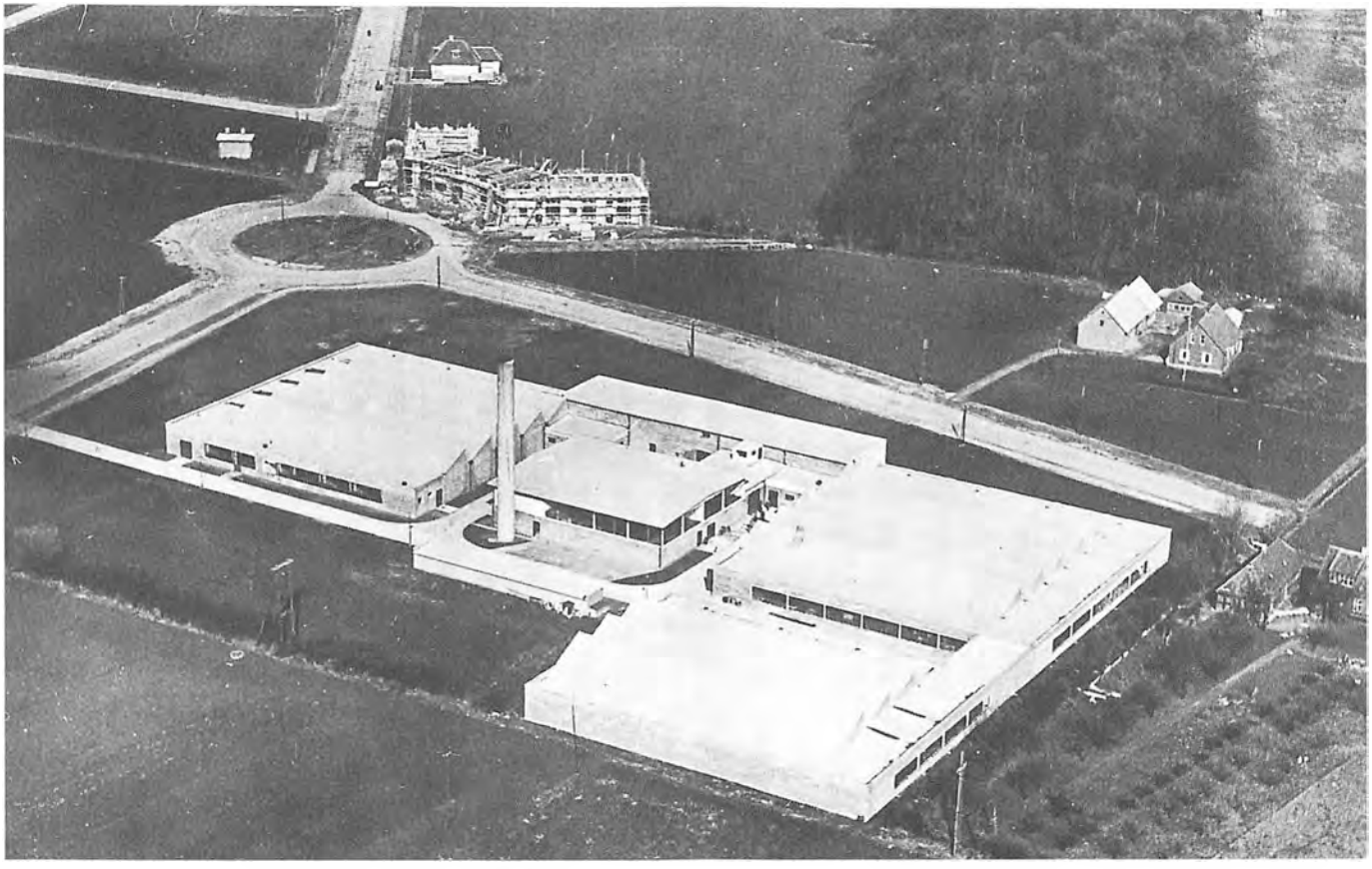

Odense Kamgarnsspinderi byggede i 1938 en ny fabrik på de åbne marker ved Munkebjergvej/Munkerisvej. De to gårde på billedet er Lisesminde og Munkeris, der begge senere er revet ned. *Foto: E. Christoffersen 1939 (Stadsarkivet).*

derefter fulgte magre år med under 100 ansatte. Hjertegarn spandt for lidt guld og lukkede i 1992 ramt af konkurs. 40 ansatte blev sendt på gaden, og kun en flok får på fabriksgrunden vidnede derefter om det store spinderi, der nu ligger som en ruin ved Ringvejen. En ny afdeling af Odense Tekniske Skole skal afløse spinderiet.

Moderne industri og udflyttede byvirksomheder skyder til gengæld op i den sydlige del af Munkebjergkvarteret. Bl.a. har Bruuns Bogbinderi, Odense Kittel Service, Eventyr Is/Premier Is, Jens Villadsens Fabrikker og Fremad Expres Skofabrik adresse på vejene, der mindes de uddøende håndværk, Billedskærervej, Klokkestøbervej, Stenhuggervej.

Inden længe kan også isfabrikanterne skrive sig blandt de uddøende. Den multinationale Nestlé-koncern lukker isfabrikken, som siden 1965 har ligget på Klokkestøbervej.

Seneste kommercielle indflytter i Munkebjergkvarteret er Daells Bolighus med skrigrøde skråstreger på facaden ud mod Ringvejen. Bolighuset udfyldte i 1997 isenkramvirksomheden Harald Nyborgs plads ved ringvejskrydset Munkerisvej/Rødegårdsvej.

Møbler til kejseren

Erhvervseventyr er sjældne i Hunderup- og Munkebjergkvartererne. Møbelfabrikant Max A. Rasmussen på Hjallesevej 134 oplevede et af dem, da han i 1950'erne fik en bestilling fra selveste Haile Selassie, kejseren af Etiopien. Et helt møblement blev sejlet til Afrika og installeret på kejserens slot.

Den mest sejlivede branche er bedemandens. Siden 1936 har begravelsesforretningen H. C. Christensen kørt ligvognen ud fra Hjallesevej 24. Her er et fag, der aldrig vil dø.

Politisk er alt ved det gamle

Selv om den konservative spidskandidat, rådmand Søren Møller, på valgplakaterne kaldte sig "Odenses ny borgmester", udeblev systemskiftet. Odense har haft socialdemokratisk borgmester siden 1937. Men i Hunderup stemte hver tredje på Liste C. Foto 1997.

Butiksdøden har hærget. Fabrikker er lukket. Danmark har været besat. Kvinder har smidt forklædet. Og mænd har været i krig. Men ét står fast:

Hunderupkvarteret er stadig en borgerlig bastion.

Ved kommunalvalget i 1997 stemte hver tredje Hunderupvælger på De Konservative, og den borgerlige blok fik klart flertal i Hunderupskolens valgurner. Partiet Venstre høstede 22 procent.

Hunderupskolen var - igen - Socialdemokratiets dårligste afstemningssted. Kun 21 procent stemte på den "røde" borgmesters parti.

Politisk er alt således ved det gamle i Hunderupkvarteret.

Ved kommunalvalget i 1978 faldt stemmerne næsten som nu. Dengang gik 37 procent til Liste C og kun 20 procent til Liste A.

Opsving

Forklaringen er enkel. Det er fortsat velhavere, der bosætter sig mellem Odense Å og Hjallesevej. På hitlisten over husstandsindkomster ligger Hunderupkvarteret stadig på kommunens førsteplads.

Hunderup er ikke kun de borgerlige politikeres, men også ejendomsmæglernes eldorado. Kapitalstærke købere står i kø for at bosætte sig i et villakvarter, hvor husene har sjæl, gesimser og gesvejsninger og andre individuelle karakteristika. Ofte er husene solgt, allerede inden de annonceres til salg, meddeler mæglerbranchen.

"En ekspedition ind i de store byers velhaverkvarterer er en opdagelsesrejse ind i opsvingets orkanøje. Her er stille. Her er fred og ro. Men intet sted raser velstandsboomet med større kraft. Aldrig før har så mange danskere haft råd

til at bosætte sig i pragtvillaer," beretter fire aviser i 1997 i en fælles artikel om storbyernes velhaverkvarterer.

En ny gruppe yngre, veluddannede har fået råd til at købe sig ind i Hunderupkvarteret.

Margit og Per Rahbek var ikke i tvivl om, hvor de ville bo, da motorvejsstøj fik dem til at sælge parcelhuset i Hjallese. Kun i det mondæne Hunderupkvarter lå de huse, de havde lyst til. De købte en kæmpekasse fra 1939, bygget i italiensk villastil, på Hunderupvej. Haven er en park på over 3.000 kvadratmeter.

"Vi har altid gået og kigget på huse her. Ikke på grund af kvarteret, men fordi byens bedste huse ligger her. De er bygget af ordentlige materialer og har sjæl og charme," siger assurandør Per Rahbek.

Da Hunderup rødmede

Hunderupkvarteret fik sin første foryngelseskur i 1970'erne, da murene skælvede i kølvandet på ungdomsoprør og marxisme.

"Den sociale rangstige holdes stort set, men politisk har konservatismens bydel fået et rødt skær over sig," skrev forfatteren og journalisten Svend Erik Sørensen i 1982 under overskriften "Rødt skær over Hunderup".

Yngre familier var flyttet ind, børnetallet steget. De tykke, tunge vindues-portierer udskiftet med ubleget lagenlærred. Væggenes olielærreder, ofte rene kunstsamlinger, byttet ud med plakatkunst. Møblerne var ikke længere blankpoleret mahogni, men lette møbler i rå og afsyret fyr. Tæpperne ikke ægte, men af kokos osv.

Hunderupkvarteret var oven i købet blev hedensk! Kun to ud af tre børn blev døbt.

Unge akademikerfamilier forkastede overklassens symboler og forsøgte at efterligne proletariatets manérer. Det var dengang. Under lavkonjunktur med krise og arbejdsløshed. Den ræverøde bølge skvulper stadig. 14 procent af Hunderupvælgerne stemte i 1997 på SF og Enhedslisten, lidt flere end i resten af kommunen.

Nye velhavere

Nye velhavere rykker ind i den gamle boligmasse blandt pensionisterne og akademikerne. Eller i et eksklusivt byggeri, Hunderup Ege, som opstod, da konsul Karl Haustrup i 1978 udstykkede sin private park syd for Skovgyden til en klynge på 15 hvide millionær-gårdhuse.

Danskere flytter ind. Skulle indvandrerne fordeles jævnt, står Hunderup for tur. Kun to procent af hunderupperne er udenlandske statsborgere. I hele Odense udgør udlændingene seks procent.

Hunderup har til gengæld taget pænt mod grønlænderne, der har koloniseret Hjallesevej 61, den tidligere Frøken Haslevs fødeklinik og Odense Sygehus' børneafdeling, som i 1978 blev til Grønlænderhus.

Beboerkamp

Velstand eller ej. Også Hunderup mærker de offentlige nedskæringer. Kvarteret mistede i 1991 Hunderup Bibliotek på Skovsbovænget, selv om 400 lånere skrev under på en protest. Kvarteret havde haft sit bibliotek siden 1964.

Så stod skolen for tur. For at give den lille Hunderupskole luft, ville Odense Kommune i 1995 putte den sydlige del af Hunderup Skoledistrikt ind under Hjallese Skoledistrikt.

300 utilfredse forældre skrev under på en protest til rådmanden, og foreløbig er amputationen udsat, mens lokalpolitikerne overvejer udflytning til andre bygninger.

Mennesker, der ønsker mere fællesskab, er flyttet til Hunderupkvarteret, som sågar har fået beboerforeninger og en beboercafe på skolen.

"Hunderup har som et gammelt villakvarter en fatal mangel på fælles faciliteter såsom legeplads, sportshal og plejehjem," siger civilingeniør Lotte Andersen, Christian IX's Vej. Hun er med i en arbejdsgruppe, der vil etablere en legeplads på Engvej.

Men et legepladsinitiativ glider ikke glat igennem i Hunderupkvarteret, selv om elforsyningen vil stille en grund til rådighed ved siden af gymnasiets sportsplads. Kun få har hidtil givet bidrag til projektet.

Alligevel mener viceinspektør Tom Bager, Hunderupskolen, at hunderupperne er mere bevidste om deres kvarter, end man umiddelbart tror.

"Mange fraflyttede unge søger tilbage til kvarteret, når de selv skal købe hus. Desuden har det forbløffet mig, at der stadig bor to generationer i mange tofamilieshuse. Som i andre villakvarterer er rigtig mange førstesalslejligheder naturligvis nedlagt, men der findes også en hel del undtagelser. Det skyldes nok, at førstesalslejligheder ofte er større i Hunderup end i andre kvarterer."

Som lærer på Hunderupskolen gør Tom Bager selv en indsats for at styrke lokalbevidstheden. Sammen med en gruppe elever har han konstrueret et Hunderupspil med opgaver om kvarterets særpræg.

Én gang Munkebjerg, altid Munkebjerg

I Munkebjerg er kvartersbevidstheden mindre. Til gengæld er tilfredsheden stor:

"Man skulle skamme sig, hvis man ikke synes, det er dejligt at bo i Munkebjerg," mener sognepræst Werner Fischer-Nielsen.

"Når man bor i Munkebjergkvarteret, drømmer man ikke om at flytte. Her er så fredeligt - og kun fem minutters gang til Flakhaven," siger Hanne Frederiksen (født 1918), damefrisør på Fengersvej siden 1939.

Nyttehaver er nedlagt og lejere smidt ud af førstesalen. Rulleforretning, mejeriudsalg, cykelsmed og grønthandler er lukket. Og Chr. Sonnes Vej er ved at få en rundkørsel.

Ellers synes udviklingen at have stået stille i Munkebjerg, der aldrig har fået landsbysjæl.

"Vi har ikke nogen landsbyfornemmelse. Vi betragter os ikke som munkebjergboere, men som odenseanere," siger sognepræsten.

Den globale landsby

Munkebjerg har til gengæld opdaget, at det er blevet en del af den globale landsby.

"Vi skal have flere tosprogede elever til skolen. Vores børn ser for få tosprogede, så de lærer ikke at omgås dem.

Et overskudsområde som Munkebjerg har ressourcer til at være med til at løse dét problem," mener sognepræsten. Kun fire procent af munkebjergenserne er udenlandske statsborgere.

Munkebjerg Kirke og Odense Børnecirkus m.fl. har siden 1990 hvert år holdt børnefestival. Cirkustelte og boder fylder plænen ved kirken, og et eventuelt overskud går til børn i Afrika. En tradition, der samler over 1.000 børn og voksne i et ellers traditionsfattigt kvarter.

Også politisk er Munkebjergkvarteret sværere at sætte i bås end det borgerlige Hunderupkvarter. Mellemklassevillaer og etagehuse tiltrækker et mere blandet folkefærd.

Ved kommunalvalget i 1997 stemte munkebjergenserne som et spejl af Danmark. Halvdelen borgerligt. Halvdelen rødt og socialdemokratisk.

Fælles drøm

Tre ting skiller Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret: Hjallesevej. Stemmetal. Og husareal.

Men det vigtigste har de stadig til fælles: Drømmen om et paradis på egen parcel.

Tak til:

Nykredits Fond
Bikuben Fyns Fond
Roulunds Fabriker A/S, Odense
Hans Jørgensen & Søn A/S, Odense
Odense Kommune, Kultursekretariatet
Forbundet af Offentligt Ansatte, Odense
Lokalhistorisk Bibliotek, Odense
Stadsarkivet, Odense
Møntergården, Odense

for hjælp til denne udgivelse.

Også tak til:

Ole Jepsen (sparringspartner, omvandrende lokalbibliografisk leksikon m.m.), Johnny Wøllekær, Inger Ovnbøl, Kirsten Jørgensen, Ingrid Bundgaard, Kurt Klingstrup, Poul Nielsen, Danny Lund, Nina Nørgaard, Jørn Christoffersen, Per Olsen, Walther og Tove Berthelsen

for gode råd, professionel hjælp, korrekturlæsning og meget andet.

Gadenavne i Hunderupkvarteret

Årstallene i parentes angiver så vidt muligt, hvornår gaderne er anlagt eller navngivet. Kilderne er Odense Kommunes byplanforvaltning, Odense Byråds forhandlinger og Odense Vejviser.

Opkaldt efter danske digtere og forfattere

Baggesensvej (1932). Digteren Jens Baggesen (1764-1826).

Bergsøes Plads (1932). Digteren Jørgen Vilhelm Bergsøe (1835-1911).

Blichersvej (1953). Forfatteren Steen Steensen Blicher (1782-1848).

Bødtchersvej (1943). Digteren Ludvig Bødtcher (1793-1874).

Carit Etlars Vej (1932). Pseudonym for forfatteren Carl Brosbøll (1816-1900).

Carl Bernhards Vej (1932). Forfatter (1798-1865).

Carl Plougs Vænge (1953). Digter (1813-1894).

Carsten Hauchs Vænge (1925). Forfatter (1790-1872).

Chr. Molbechs Vej (1936). Digter (1821-1888).

Chr. Richardts Vej (1920). Digter (1831-1892).

Chr. Winthers Vej (1929). Digter (1796-1876).

Erik Bøghs Sti (1920). Digter (1822-1899).

Goldschmidtsvænget (1957). Forfatteren Meir Aron Goldschmidt (1819-1887).

Grundtvigsvej (1932). Salmedigteren N. F. S. Grundtvig (1783-1872).

Henrik Hertz Vej (1953). Forfatter (1797-1870).

Holbergvænget (1956). Forfatteren Ludvig Holberg (1684-1754)

Hostrupsvej (1928). Digteren Jens Chr. Hostrup (1818-1892).

Ingemannsvej (1932). Forfatteren B. S. Ingemann (1789-1862).

J. L. Heibergs Vej (1923). Forfatteren Johan Ludvig Heiberg (1791-1860).

Kaalundsvej (1932). Digteren Hans Vilhelm Kaalund (1818-1885).

Lembckesvej (1955). Forfatteren Edvard Lembcke (1815-1897).

Oehlenschlægersvej (1932). Digteren Adam Oehlenschlæger (1779-1850).

Poul Møllers Vej (1920). Digteren Poul Martin Møller (1794-1838).

Paludan Müllers Vej (1953). Digteren Frederik Paludan Müller (1809-1876).

Rahbeksvej (1932). Forfatteren Knud Lyne Rahbek (1760-1830).

Thor Langes Vej (1934). Forfatter (1851-1915).

Aarestrupsvej (1930). Digteren Emil Aarestrup (1800-1856).

Opkaldt efter stednavne

Gerdaslundsvej (1913). Efter landstedet Gerdaslund.

Haugstedgårdsvej (1927). Efter gården Haugstedgård, Hunderupvej 130. Gården opkaldt efter ejeren, adjunkt Chr. Haugsted.

Hannerupgårdsvej (1864). Fra 1864 en markvej ved gården Hannerupgård, Hannerupgårdsvej 40. Navnet er, ligesom Hinderupgård, skabt som en variant af Hunderup-navnet.

Hannerupvænget (1928). Sidevej til Hannerupgårdsvej.

Hjallesevej. Vejen til Hjallese.

Hunderup Ege (1993). Villaerne opført 1978. Hørte indtil 1993 med til Skovgyden.

Hunderupgade (1902). Hed indtil 1902 Hunderup Bygade. Fra 1958 en del af Hovedvej A1 og Ringvejen. En anden gade i Odense, Benediktsgade, hed i øvrigt Hunderupgade indtil 1902.

Hunderupvej. Vejen fra Odense til Hunderup.

Hunderupvænget (1928). Sidevej til Hunderupgade.

Odense Åsti (1981). Sti langs Odense Å. Hed fra 1967 Åstien.

Andre navne

Bülowsvej (1900). Efter generalløjtnant Frederik von Bülow (1791-1858), sejrherre i slaget ved Fredericia 1849.

Christian IX's Vej (1913). Danmarks konge 1863-1906. Hed indtil 1952 Christian IX's Gade.

Enghavevej (1900).

Engvej. Hed i 1700-tallet Enggyden. Førte fra Hunderup landsby til engene ved Odense Å.

Fasanvej (1900).

Finsens Allé (1908). Efter læge Niels R. Finsen, modtager af Nobelprisen i medicin 1903.

Grønningen (1931).

Helgavej (1899). Området ved Helgavej hørte i 1800-tallet under landstedet Marielyst, hvis ejer, Enkefru Teisen, havde en datter Helga, der døde som barn. Ved udstykningen betingede Enkefru Teisen sig, at en af de nye veje skulle hedde Helgavej. (Kilde: Håndskrevet manus af Carl M. Andersen 1884-1970).

Højvænget (1933).

Jagtvej (1890).

Küstersvænget (1932). Efter proprietær Adolph Küster (1856-1912), Hunderupgade 10.

Lahnsgade (1890). Efter handskemager Johan Mathias Lahn (1728-1802), skaberen af Lahns Stiftelse, Odenses første "børnehave".

Langelinie (1902). Strækningen mellem Hannerupgårdsvej og Hunderup Skov hed Elmevej indtil 1902. Strækningen mellem Munke Mose og Hannerupgårdsvej hed Elmevej indtil 1903.

Læssøegade (1895). Efter oberstløjtnant Frederik Læssøe, uheldig krigshelt, der blev dræbt i 1850.

Munkevænget (1908).

Møllervænget (1929). Efter møller J. P. Petersen (1852-1935), der ejede jorden.

Rughavevej (1927).

Sadolinsgade (1902). Efter Jørgen Jensen Sadolin, biskop i Odense 1537-1559. Det latinsk klingende efternavn dannede han af sadelmager, faderens erhverv i Viborg. Gadenavnet udtales ofte med (forkert) tryk på tredje stavelse.

Sadolinsvænget (1929). Sidevej til Sadolinsgade.

Skovgyden (1902). Hed indtil 1902 Hunderup Skovgyde. Efter Hunderup Skov.

Smedevænget (1929). Efter smedjen, der lå på Hunderupvej 106.

Stenosgade (1911). Niels Steensen (Nicolaus Steno), biskop og anatom, 1638-1680.

Stenosvænget (1930). Sidevej til Stenosgade.

Tietgens Allé (1905) Finansmanden C. F. Tietgen, født i Odense 1829, død 1901. Fra 1958 en del af Hovedvej A1 og Ringvejen. Før Tietgens Allé blev ringvej, kaldte beboerne strækningen mellem Læssøegade og Hunderupvej for "Pære Allé", idet der stod pæretræer langs vejen.

Tietgensvænget (1923). Sidevej til Tietgens Allé.

Opkaldt efter træer

Birkevej (1915). Efter allétræet birk.

Hasselvænget (1939). Efter de mange hasselbuske omkring et gartneri, som vænget er anlagt hen over.

Kastanievej (1899). Efter gadens kastanietræer.

Lindeallé (1899). Efter gadens lindetræer.

Lindevangsvej (1900). Sidevej til Lindeallé.

Pilevej (1914). Siden 1980 en del af Poppelvej. Navnet udgik, fordi der fandtes fire Pileveje i Odense.

Platanvej (1899). Efter allétræet platan.

Poppelvej (1915).

Gadenavne i Munkebjergkvarteret

Opkaldt efter fynske "bjerge"

Bredbjergvej (1948).
Dyrhøjvej (1946).
Ernebjergvej (1950).
Frøbjergvej (1946).
Glamsbjergvænget (1951).
Hjortebjergvej (1949). Hed fra 1946 Rosengårdsvej, da meningen var, at strækningen skulle forbindes med Rosengårdsvej længere mod vest.
Kongshøjvej (1946)
Ravnebjergvænget (1951).
Skalbjergvej (1949).
Solbjergvej (1952).
Uglebjergvej (1949).
Vissenbjergvej (1946).
Øksnebjergvej (1946).

Opkaldt efter fynske godser

Arreskovvænget (1964).
Bramstrupvej (1958).
Brobygårdvej (1964).
Brockdorffvænget (1956).
Broholmvænget (1964).
Damsbovænget (1958).
Erholmvænget (1956).
Fjellebrovænget (1958).
Flenstoftevænget (1964).
Flintholmvænget (1958).
Gelskovvænget (1966).
Gyldenstenvej (1944).
Hesbjergvænget (1956).
Hvedholmvænget (1964).
Hverringevej (1944).
Hvidkildevænget (1964).
Krengerupvænget (1956).
Kørupvænget (1964).
Langesøvej (1944).
Lykkesholmvænget (1958).
Mullerupvænget (1964).
Nordskovvej (1958).
Ravnholtvænget (1958).
Rødkildevænget (1964).
Rørbækvej (1946).
Sandholtvænget (1964).
Skovsbovænget (1964)
Sparretornvej (1964).
Stensgårdvænget (1964).
Tybrindvænget (1966).
Ulriksholmvej (1944).
Ølstedgårdvej (1964).
Ølstedgårdvænget (1971).
Ørnfeltvej (1956).

Opkaldt efter uddøende håndværk

Billedskærervej (1960). Hed fra 1957 Glorupvej.
Klokkestøbervej (1960).
Klokkestøbervænget (1989).
Stenhuggervej (1960).

Opkaldt efter landbrugsmænd

Ahlefeldtsvej (1943). Efter F. Ahlefeldt Laurvig Lehn, formand for De Samvirkende Landboforeninger i Fyens Stift 1891-1902 og C. Ahlefeldt Laurvig Lehn, formand 1902-1911.

Bergsvej (1938). Justitsråd Chr. Berg, født 1832 på Hunderupgård. Konsulent for De Samvirkende Landboforeninger i Fyens Stift.

Bernstorffsvej (1927). Andreas P. Bernstorff (1735-1797), statsmand under landbrugsreformerne.

Bøggildsvej (1934). B. Bøggild (1858-1928), Professor ved Landbohøjskolen.

Bjerregårdsvej (1932). Hans Jensen Bjerregaard (1728-1781), kaldet Danmarks første udflytterbonde.

Chr. Sonnes Vej (1935). Landøkonom (1859-1941).

Cederfeldsvej (1940). Kammerherre Cederfeld de Simonsen (1866-1938). Formand for De Samvirkende Landboforeninger i Fyens Stift 1911-1923.

Colbjørnsensvej (1927). Chr. Colbjørnsen (1749-1814), embedsmand under landbrugsreformerne.

Ellingersvej (1942). H. O. G. Ellinger (1857-1947), professor ved Landbohøjskolen.

Fengersvej (1934). Carl Emil Fenger (1814-1884), direktør for Landbohøjskolen.

J. C. la Cours Vej (1928). Landøkonom (1838-1898).

Moltkesvej (1933). Adam G. Moltke (1709-1792), greve og minister under landbrugsreformerne.

Oppermannsvej (1935). A. Oppermann (1861-1931), professor ved Landbohøjskolen.

Reventlowsvej (1927). Christian Ditlev Reventlow (1748-1827), statsmand under landbrugsreformerne.

Rosenørnsvej (1934). Ernst Emil Rosenørn (1810-1894), direktør for Landbohøjskolen.

Segelckesvej (1927). Thomas R. Segelcke (1831-1902), landøkonom.

Stockflethsvej (1934). Harald Viggo Stockfleth (1824-1879), veterinærprofessor.

Stolbergsvej (1934). Chr. Günther Stolberg (1714-1765), greve, embedsmand.

Tesdorpfsvej (1927). Eduard Tesdorpf (1817-1889), landøkonom

Tyge Rothes Vej (1943). Kultur- og landbrugshistoriker (1731-1795).

Westermannsvej (1935). A. M. T. Westermann (1852-1935), professor ved Landbohøjskolen.

Vindsvej (1938). Kammerherre S. Vind, Sanderumgård. Formand for De Samvirkende Landboforeninger i Fyens Stift 1882-1891.

Opkaldt efter stednavne

Kallerupvej (1927). Hed indtil 1927 Kallerupgårdsvej. Førte til Kallerupgårdene.

Kallerupvænget (1927). Sidevej til Kallerupvej.

Kragsbjergvej (1873). Efter Kragsbjerggården, i dag Odense Vandrerhjem.

Lisesmindevej (1939). Efter nedrevet landejendom syd for Kragsbjerggården.

Munkebjergvej (1927). Efter 18 meter høj bakke i landskabet. Munkebjerg er et marknavn på kort fra 1700-tallet.

Munkebjerg Plads (1934). Efter bakke og marknavn.

Munkebjergvænget (1989). Sidevej til Munkebjergvej. Hørte indtil 1989 med til Niels Bohrs Allé.

Munkeringen (1939). Rundkørsel ved Lisesmindevej/Munkebjergvej/ Munkerisvej, nedlagt 1954 på grund af ringvejsbyggeriet.

Munkerisvej (1926). Efter den nedrevne gård Munkeris. Munkerisvej blev i 1958 en del af Hovedvej A1 og Ringvejen.

Rosengårdsvej (1932). Efter den senere nedrevne Rosengård, som også Rosengårdcentret er opkaldt efter. Vejen skulle have heddet Mørkebergvej efter en professor ved Landbohøjskolen, men postmesteren protesterede på grund af forvekslingsmulighed med Munkebjergvej.

Rødegårdsvej (1873). Hed indtil 1873 Kragsbjergvej. Rødegård eller Ryddegård var en gård i en skovrydning. Gården skiftede i 1700-tallet navn til Kragsbjerggården, nu Odense Vandrerhjem. Rødegårdsvej var i 1700-tallet den første del af landevejen til Svendborg.

Rødegårdsvænget (1957). Sidevej til Rødegårdsvej.

Stærmosegårdsvej (1957). Efter den senere nedrevne Stærmosegård ved Ørbækvej.

Østerbæksvej (1934). Efter Østerbækken, også kaldet Ostebækken, oprindelig Odenses østgrænse, nu lagt i rør. Vejen skulle have heddet Munkedamsvej, men postmesteren protesterede på grund af forvekslingsmulighed med Munkebjergvej.

Andre navne

Carl Bremers Vej (1990). Fabrikant, ejer af Odense Kamgarnsspinderi.

Lærkestien (1928). Sti fra Hjallesevej til Reventlowsvej

Niels Bohrs Allé (1966). Atomfysiker (1885-1962). Nobelpristager 1922. Hed tidligere Winsløwvej.

Skriftlige kilder

Odense Bys Historie I-X, 1979-1988.
Odense Bys Historie, 1926.
Landsbyregistrering i Fyns Amt, 1983.
Odense Byråds forhandlinger.
Odense Vejviser, alle årgange.
Odense Bogen 1990, 1992, 1993.
Danske byer og sogne, bd. 13, 1935.
Danmarks stednavne, 1969.
Kommuneatlas I, Odense 1996.
Kommuneatlas II, Odense 1997.
J. P. Trap: Danmark, Kbh. 1873, 1899, 1923.
H. C. Johansen m.fl.: Fabrik og bolig, Odense 1983.
Kurt Dahl og Jørgen Thomsen: Ak hvor forandret, Odense 1983.
Søren Hansen: Træk fra Odense under den tyske besættelse, Odense 1945.
C. C. Clausen: Danmarks byer og deres mænd, Odense og omegn, Kbh. 1900.
Eva Lund: Om landsbyen Hunderup og dens beboere, Odense 1987.
N. J. Haustrup: Man skal gøre noget, Odense 1962.
H. V. Rygner: Udfaldsvejene i Odense, Odense 1926.
E. H. Nielsen: Det grønne Odense i 125 år, Odense 1990.
Johs. N. Frandsen: "Ved jorden at blive", i: Stifter til en mosaik om dansk folkeoplysning, Odense 1992.
Creutz Jensen (red.): Fyns fodbold gennem tiderne, Odense 1946.
Jørn Mader: "Det røde liv i Kochsgade" i: På egen boldgade, Kbh. 1997.
Anders W. Berthelsen: Frispark, Kbh. 1983.
Anders W. Berthelsen: "Den røde klub på Grønløkken" i: OKS 60 år, Odense 1990.
Anders W. Berthelsen: Skibhusbogen, Odense 1993.
Anders W. Berthelsen: Bolbrobogen, Odense 1994.
Anders W. Berthelsen: Dalum-Hjallese bogen, Odense 1996.
Jacob Hansen og Knud Mortensen: Dalum Sogns Historie I-II, 1959-68.
O. Iskov: Odense Sporvej 1911-1952, Odense 1986.
Vagn Larsen: Odense Bytrafik 1952-1977, Odense 1977.
Tage Vandsted: Don Olsen kommer til byen, Kbh. 1962.
Børge Martin Jeppesen: Røde faner og liste C, Odense 1993.
Tilbageblik i Anledning af Halvhundredaars-Jubilæet i Foreningen i Fruens Bøge, Odense 1890.
Munkebjergskolen 50 år, Odense 1984.
Munkebjerg Sogn 1953-1978, Odense 1978.
Munkebjerg Kirke 10 år, Odense 1971
Munkebjerg Kirke, Odense 1986.
Hunderupskolen 1948-88, Odense 1988.
Børnehaven Engvej 50 år, Odense 1991.
H. Bennike Madsen: Fyns Studenterkursus 1938-88, Odense 1988.
Meddelelser fra St. Knuds Gymnasium, alle årgange.
Knudepunktet, årets gang på Sct. Knud, alle årgange.
Trafiksanering i Hunderupkvarteret, 1977.
Knudsens Gård, Odense 1955.
Odense Å, en faktabog, Fyns Amt 1993.
Brandmænd i Odense 1920-95, Odense 1995.
Søren Eigaard: Husligt Arbejder Forbund i Odense gennem 60 år, Od. 1994.
Per Boye og Knud J. V. Jespersen: Frugten vokser frem, Odense 1991.
Anders Enevig: Cirkus og gøgl i Odense 1640-1825. Odense 1995.
Bo Østlund: Fabrikken der ikke ville dø, Odense 1992.
Richard G. Nielsen: Tryk og typer i 100 år, Odense 1996.
H. V. Rygner: Hunderup gennem 700 år, kronik i Fyens Stiftstidende, 25. maj 1957.
H. V. Rygner: "Udviklingen og bevaringen af et større villakvarter" i: Det 13. danske byplanmøde, 1944.
Carl M. Andersen: Beskrivelse af Hunderup Bys Historie gennem cirka 150 år, Hunderuplund 1964 (håndskrevet manuskript).
Thomas Møller Kristensen: Fortolkningen af villaen som monument, Odense 1984.
Thomas Møller Kristensen: Hunderup-kvarterets bebyggelseshistorie, Odense 1984.
Frans Bay: Kend din by, Odense Å, Odense 1978.
Edith Meyer: Gennem svingdøren, Kbh. 1991.
Knud Secher: De andre og lidt om mig selv, Kbh. 1977.
Fred. Rasmussen: Nogle erindringer, Odense 1954.
Kylle Topp: Dengang i Odense, Odense 1981.
Bodil Kjer: Et offentligt fruentimmer, Kbh. 1997.
Vibeke Brandt: Sejle op ad åen, Odense 1990.
Jens Kruuse: Min lykkelige barndom, Kbh. 1966.
Poul Jørgensen: "Huset i Odense 1963-67", i: Kollektivet, en kogebog, Kbh. 1969.
Finn Grandt-Nielsen: Huse i Odense, Odense 1995.
Kurt Rasmussen og Peter Kjærgaard: Med foden på gaspedalen, Odense Taxa i 75 år, Odense 1997.
Bladet Bygge-Forum, diverse numre.
Fyens Stiftstidende
Fyns Venstreblad
Fyns Tidende
Fyns Social-Demokrat
Dagbladet Information
Odense Posten
Ugeavisen, Odense
Skulkenborg Tidende
Hus og Frue, 1935
Billed Bladet, 1973

Ved citater er benyttet nutidig retskrivning.

Hunderupkvarteret og Munkebjergkvarteret er solsiden af Odense. 5230 Odense M. To villakvarterer på hver sin side af Hjallesevej. Men med ét til fælles: Drømmen om at eje. Kvarteret blev født, dengang Odense var skarpt klassedelt. Borgerskabet forvandlede Hunderupbøndernes marker til et bykvarter med arkitekttegnede villaer nær dampbådene på Odense Å og sporvognene til Hunderup Skov. Middelklassen fik fod på egen parcel i Munkebjergkvarteret med murermestervillaer og udsigt til Ostebækken og det 18 meter høje Munkebjerg.

Hunderup Munkebjerg bogen er Anders W. Berthelsens fjerde bog i serien om Odenses bykvarterer.

Foto:
Møntergården
Stadsarkivet
Lokalhistorisk Bibliotek

ISBN 87-88475-158
Forlaget Skt. Knuds Borg